

FEHÉR JUDIT

HIMNUSZOK DALLAMVÁLASZTÁSA
A DOMONKOS ÉS A NÉMET
LOVAGRENDI LITURGIÁBAN

DLA DISSZERTÁCIÓ

2004

Liszt Ferenc Zeneművészei Egyetem
Egyházzenei Doktoriskola

FEHÉR JUDIT

HIMNUSZOK DALLAMVÁLASZTÁSA
A DOMONKOS ÉS A NÉMET
LOVAGRENDI LITURGIÁBAN

KONZULENS: SZENDREI JANKA

DLA DISSZERTÁCIÓ

2004

TARTALOM

Bevezetés	1
1. Történeti háttér	
1.1. A középkori domonkos liturgiáról	8
1.2. A német lovagrend és középkori liturgiája	12
2. A domonkos himnárium	
2.1. Temporale	17
2.2. Sanctorale	28
2.3. Commune sanctorum	38
3. A német lovagrend himnáriuma	
3.1. Temporale	43
3.2. Sanctorale	51
3.3. Commune sanctorum	60
4. A domonkos és német lovagrendi himnárium dallamválasztásának összevetése	
4.1. Temporale	65
4.2. Sanctorale	70
4.3. Commune sanctorum	75
5. Dallamválasztás és liturgikus funkció	
5.1. A dallamok liturgikus jelentésének kutatása	77
5.2. Liturgikus idők dallamai a két hagyományban	81
5.3. A két hagyomány dallamai európai kontextusban	85
6. A források részletes tartalma	
6.1. Domonkos források	104
6.2. Német lovagrendi források	127
Összefoglalás	142
Bibliográfia	145
Kottamelléklet	157

BEVEZETÉS

Magyarországon azokban a templomi közösségekben, ahol az esztergomi zsolozsmán alapuló *Népszolozsmák* szerint végzik a vasárnapi vesperást, egyik-másik himnusz-dallammal többször is találkozhatunk a liturgikus év során. Sőt 5-6 dallammal az év összes ünnepe lefedhető. Nagyböjtben, szenvedés és húsvét idejében, pünkösdkor és szent férfiak közös ünnepén a himnuszt¹ először egy egyszerűbb, egyéb szövegek által is ismert dallammal találjuk. Fölötte azonban ott áll a megjegyzés: „a himnusz énekelhető saját dallamán is”. Bizonyára pedagógiai megfontolás vezette a *Népszolozsmák* összeállítóit, mikor a kezdő zsolozsmázók kedvéért könnyen megtanulható, több szövegre is alkalmazható dallamokkal látták el a szövegeket, és a tapasztaltabbak számára a nehezebb saját dallamot is föltüntették.² De mit jelent a kifejezés: saját dallam? Ez a dallam nem fordul elő más szövegekkel? Vagy ellenkezőleg: ez a szöveg más dallammal nem található meg? Csak az esztergomi rítusra vonatkozik ez, vagy minden hagyományra? Ugyanígy saját-e a másik, egyszerűbb dallam, vagy az a középkori anyagban is labilisabb, és több szöveghez kötődik? Hogyan és miért lehetséges ez a kicserélhetőség?

Az Éneklő Egyháznak és az Introitusok, illetve Communiók könyvének dallamadaptálási módszerét a pedagógiai megfontolás mellett egy zenetörténeti tény is igazolja. A fenti kiadványokba bekerült dallamok a középkori forrásokban zsolozsmaantifónák típusdallamai voltak, melyek nem rendelkeztek saját, egyedi szöveggel, hanem különböző hosszúságú szövegek tucatjaihoz lehetett őket rugalmasan hozzáigazítani.³ Noha a himnuszok középkori forrásokban megfigyelhető dallamcseréje nem azonos ezzel az eljárással, hiszen csak egyező szótagszámú tételek közt volt lehetséges, mégis ugyanolyan kézenfekvő alapul szolgálhatott a XX. századi egyszerűsített himnárius elkészítésénél. Több különböző középkori hagyomány együttes vizsgálata ugyanis azt mutatja, hogy egy dallamnak lehet több különböző szövege, és egy szöveg is állhat különböző dallamokkal.

Ez a kutatók által leírt és a Monumenta Monodica himnusz-dallam-kiadásában tanulmányozható tény indított arra, hogy közelebbről foglalkozzam a himnuszszövegek dallami asszignációjával. Céлом kezdetben néhány hagyomány önmagán belüli vizsgálata volt (például a domonkos, a ferences vagy egyházmegyés himnáriusok), és a dallamválasztás esetleges módszereinek, logikájának meghatározása. Érdekelt, hogy a va-

¹ Itt az alkalmas szent idő, Király zászlói lengenek, Az Isten igaz napja ez, Teremtő Lélek jöjj közénk, Világmegváltó Jézusunk. NZs: 47, 52, 66, 73, 107.

² Párhuzamát ismerjük az Éneklő Egyház, az Introitusok könyve és a Communiók könyve miseantifónáinak összeállításából.

³ Dobszay 2003a: 31, 162.

riabilitás ellenére vannak-e általánosítható szabályok, melyek minden himnáriumban érvényesülnek. A domonkos himnárius és liturgia tanulmányozása közben azonban rábukkantam egy adatra, mely leszűkítette kutatásom területét és konkretizálta további irányát. A dominikánusok liturgiája – talán gondosan kidolgozott, jól átgondolt és a pápa által megerősített volta miatt – vonzó lehetett a német lovagrend számára, mert azok 1244-ben engedélyt kértek és kaptak a pápától, hogy eszerint végezhessék a misét és a zsolozsmát. Kíváncsi voltam, hogy a két rend liturgiájának azonossága hogyan jelenik meg a tételek dallamában. A himnusz témakörére leszűkítve, milyen viszonyban áll a két himnárius repertoárja, elrendezése és dallamválasztása? Milyen szabályok állapíthatók meg egy hagyományon belül, és érvényesek-e ezek mindkét himnárius esetében? Milyen arányú a dallami egyezés és dallami különbség a kettő között? Mekkora hatást gyakorolnak a többi gregorián rítusban általános szokások a választott két himnáriusra? Mutat-e egyedi vonásokat a domonkos és a lovagrendi himnárius az általánossal szemben?

Mielőtt rátérek a felsorolt kérdések tanulmányozására és tapasztalataim leírására, álljon itt néhány bevezető szó a vizsgált műfajról.

A himnusz a liturgikus műfajok azon csoportjába tartozik, melynek szövege nem bibliai eredetű, hanem strófás versbe rendeződő költemény. A nyugati egyház IV. században virágzásnak indult himnusz-költészete keleti mintákra nyúlik vissza. Ennek erős kultuszát mutatja, hogy a keleti keresztény egyházban a költött szövegek nem korlátozódtak a zsolozsmára, és számuk jóval meghaladta a biblikus szövegeket.⁴ A középkori himnusz-költészet kutatásának eredményeit dolgozatom szűk keretei között nincs lehetőség ismertetni.⁵ Bár a himnuszszövegek önmagukban mint irodalmi alkotás is megállják

⁴ Levy–Troelsgård 2001: 743.

⁵ Gazdag bibliográfiát nyújt a himnusz- és szekvenciaszövegekkel foglalkozó irodalomról Szövérfy 1983b. A korai latin liturgikus költészetet tárgyaló művek, melyekkel anyaggyűjtésem során találkoztam: Maximilianus 1911, 1923, 1931; Maximilianus 1889–1890. A himnuszírás történetéről szóló alapvető munkák: Dreves–Blume 1909; Julian 1957; Kroll 1968; Walpole 1922; Gneuss 1968; Szövérfy 1985a; Szövérfy 1964, 1965; Mertens–Fonck 1960; Bullough 1990; Déri 1996/97. A himnusz- és szekvencia-történet egy-egy problémáját, témakörét ragadják meg Szövérfy tanulmányai: Szövérfy 1975; Szövérfy 1971; Szövérfy 1985b; Szövérfy 1976; Szövérfy 1965; Szövérfy 1983a; Szövérfy 1973. Egyes himnuszszövegek irodalmi és teológiai-liturgiai elemzése olvasható a következő tanulmányokban: Lausberg 1976; Lausberg 1979; Häusling 1983; Bernt 1983; Nieden 1993; Déri 1998/99; Dobszay 2001, 150–158; Dobszay 2003b. Repertóriumok, melyekben áttekinthetők a liturgikus források költött szövegű tételei, vagy azok incipitjei: Chevalier 1892–1921; Radó 1970; Blume 1971. A középkori szövegek a különböző szövegkiadások által lettek hozzáférhetőek, melyekből a legfontosabb a nagyszabású sorozat: Dreves–Blume 1911–1922. A magyar olvasó számára segítséget és egyben szépirodalmi élményt nyújtanak a fordítások: Babits 1933; Sík 1943. Dobszay (ed) 2000.

a helyüket, témánk szempontjából még fontosabb liturgikus aspektusuk hangsúlyozása. A himnuszok a zsolozsmában kapnak helyet. Leggyakoribb a laudesben, a vesperásban és a kompletóriumban a óra csúcspontját jelentő újszövetségi canticum elé helyezni, a kishóráknak és a matutinumnak pedig (amennyiben használ a rítus matutinum-himnuszt) az élére, a kezdő fohász után.⁶ Az egyes korszakok, szerzetesrendek és regionális hagyományok himnuszrepertoárjuk alapján elkülöníthetők egymástól.⁷

Mivel egy-egy hagyomány himnáriumát a szövegrepertoár, illetve az azokhoz választott dallamok együttes képe határozza meg, fontos és érdekes témának ígérkezett a dallamválasztás kérdésének vizsgálata. A munkához szükséges volt a himnusz*dallamok* kutatástörténetének ismerete, ezért e bevezető fejezet második szakaszában ennek bibliográfiájáról adok áttekintést. Az 1.1. és 1.2. fejezetekben a két választott szerzetesrend liturgiájának hátterét vázoló föl, és rávilágítok a kettő közti kapcsolatra. Ezután térek rá a domonkos és német lovagrendi himnárium részletes ismertetésére (2. és 3. fejezetek) a *temporale*, *sanctorale* és *commune* szakaszokat külön alfejezetekben tárgyalva. A 4. fejezetben kerül sor a két himnárium összehasonlítására a repertoár, annak liturgikus beosztása és a dallamválasztás szempontjából. Az utolsó fejezet alpontjai az egyes dallamok liturgikus szerepét vizsgálják. Egy rövid exkurzusban (5.1.) olyan példákat sorolok fel, amelyek a dallamokhoz fűződő asszociációkról tanúskodnak. Az 5.2. fejezetben a tárgyalt két szerzetesrend himnuszdallamainak liturgikus jelentéseit keresem. Ezt az eredményt végül (5.3.) összevetem a dallamok általános európai gyakorlatban elfoglalt szerepével, megállapítva, hogy a két himnárium dallamainak liturgikus funkciója milyen mértékben különbözik attól. A dolgozathoz tartozó kottamellékletben az általam vizsgált források egyikéből saját átírásemban közlöm az említett dallamokat.

Köszönetet mondok konzulensemnek, Szendrei Jankának, akinek egyik szemináriuma keltette föl érdeklődésemet a téma iránt. Szakmai tapasztalatait készségesen megosztotta velem, és munkámat előrelátó, bölcs tanácsokkal irányította, rendelkezésemre bocsátva az MTA Zenetudományi Intézet régi zenetörténeti osztályának mikrofilmgyűj-

⁶ Hiley 1993: 28, 30. A himnuszoknak az imaórában elfoglalt helyéről mint rítust meghatározó elemről: Dobszay 2003a: 84–89; Dobszay 2004. A himnusz szerepéről a órák dramaturgiai felépítésében lásd Dobszay 1994/95, Dobszay 2003c: 14–19.

⁷ A himnuszok korai forrásokban található, liturgikus ünnepekre szóló elrendezéséről lásd Blume 1908: 5–106. A svédországi himnáriumok repertoárját aprólékosan közli Moberg 1947, kitérve a források történetére, provenienciájára, összefüggéseire. A gallikán himnárium rekonstrukcióját lásd Huglo 1980, és 2001-ben. Az úgynevezett régi himnárium, frank himnárium és új himnárium történetét Gneuss 2004-ben olvashatjuk. A hirsai himnárium nemzetközi kapcsolatairól és egyediségeiről lásd Heinzer 2004. A CAO-ECE kötetekben egy-egy közép-európai zsolozsmarítus repertoárjának, így himnuszanyagának is tanulmányozható összeállítása és elrendezése a sajátosságok kiemelésével. A CANTUS internetes adatbázis további forrásokkal gyarapítja ezt az információt.

teményét. Hálámat szeretném kifejezni Dobszay Lászlónak is, amiért kérdéseimre bármikor nagy türelemmel válaszolt, és nap mint nap tanított a gondolkodásra, kutatómunkára, zenészi magatartásra. Köszönöm a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemnek és doktoriskolájának erlangeni tanulmányutam támogatását, végül köszönöm Andreas Haugnak és Wolfgang Hirschmann-nak hogy segítségével a Bruno Stäblein Archívumban itthon el nem érhető kéziratok mikrofilmjeihez és külföldi irodalomhoz juthattam hozzá.

A témához kapcsolódó szakirodalom áttekintése

A középkori zsolozsmahimnuszokról készült összefoglaló lexikoncikkek a következő megvilágításból mutatják be a témát: a műfajnak mint a liturgiában használt versnek rövid története, a szövegrepertoár felosztása, versformák és dallamok. Legalapvetőbb a *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* régi kiadásának Bruno Stäblein által írt himnusz szócikke, mely a maga korában különösen a dallamok szerkezetét, tonális, modális világát, formáját, történetét illetően hozott újat. Az MGG új kiadásában erre a kutatásra épít Karlheinz Schlager szócikke is.⁸ A *New Grove Dictionary of Music and Musicians* hasonló felépítésű cikkei már kitérnek a szövegek Gneuss által rekonstruált történetére, az ún. régi és új himnárius megkülönböztetésének ismertetésére is.⁹ Az itthon megjelent Egyházzenei Füzetek *A himnusz* című I/9. kötetében Szendrei Janka a műfaj történetén, versformáin kívül bemutatja a dallamok stílusait, korszakait, a középkori magyarországi rítusban használatos szövegek elosztását a legfontosabb ünnepekre, valamint további kutatásra érdemes témákat, kérdéseket vet fel.¹⁰

A gregoriánkutatás alapját képezi Peter Wagner műve: *Einführung in die gregorianischen Melodien* (1911–21), melyben a liturgikus ének eredetét és fejlődését leíró első kötet, és a formaelemzést tartalmazó harmadik kötet foglalja közre a himnuszokkal. A középkor zenéjéről szóló későbbi általános művek, mint Reese: *Music in the Middle Ages* vagy Hughes: „Early Medieval Music up to 1300” (*New Oxford History of Music II.*) is jelentős részt szentelnek a gregoriánnak, ezen belül a himnusznak.¹¹ A múlt század közepén megjelent két könyv¹² himnusztól szóló szakaszai röviden, de minden fontos pontot érintve (történet, versformák, szerzők, zenei strófaszerkezet, szöveg-dallam

⁸ Stäblein 1957: 993–1018. Schlager 1996: 479–490.

⁹ Gneuss 1968. Steiner 1980: 838, 841. Boynton 2001: 19–23.

¹⁰ Szendrei 2000.

¹¹ Reese 1940. Hughes 1954.

¹² Apel 1958. Fellerer 1976.

kapcsolat, zenei stílusok) ismertetik a szükséges tudnivalókat. A *New Oxford History of Music* újabb kiadásában a „Medieval Chant” című cikk a szöveg és dallam kapcsolatát, a dallamok eredetét és előfordulási közegét érintő kérdéseket fogalmaz meg.¹³ David Hiley korszerű és nagyszabású kézikönyvében, a *Western Plainchant*-ben összegzi az eddigi kutatásokat.¹⁴ Magyar nyelven ehhez hasonló, műfajokon kívül a gregorián minden kérdésére kitérő összefoglaló Dobszay László kézikönyve.¹⁵

Fontos eredmény, emellett a további kutatást is elősegíti, a himnuszdallamok kiadása. Máig is a legteljesebb az 1956-ban megjelent *Monumenta Monodica Medii Aevi I.* Bruno Stäblein munkája. Ennek nyersanyaga, a még több forrást és adatot tartalmazó *Hymnenstudien*, Stäblein disszertációja csak kéziratban létezik (1946). Szendrei Janka készített egy kereső regisztert Stäblein Monumenta Monodicájához, melyben szótagszám és kadenciarend alapján található meg a dallamok.¹⁶ A svédországi dallamok megjelentetését tervezte Carl-Allan Moberg, akinek munkája a szövegek történetét, repertoárját, versformáit mutatja be.¹⁷ Ennek II. kötete, a svéd forrásokban található dallamok kiadása, szövegükre, liturgikus használatukra vonatkozó jegyzetekkel ellátása Ann-Marie Nilssonra maradt.¹⁸ Ugyanebben az évben jelent meg a Musica Medii Aevi sorozatban a VIII. kötet *Hymny Polskie* címen. A zenei tárgyú rész a lengyelnek tartott himnuszokat, illetve a krakkói egyházmegye forrásaiban található összes himnuszdalalmot közli.¹⁹ Szinte Stäblein Monumenta Monodica kötetével egyidőben, tehát anyagának ismerete nélkül jelent meg Rajeczky: *Melodiarium Hungariae medii aevi I.*, ahol a magyarországi könyvtárakban fellelhető kéziratok himnuszdallamai szerepelnek.²⁰

A kutatásban a terjedelmes és általános összefoglalókon kívül nagy szerepe van az egy-egy konkrét forrásra vagy hagyományra irányuló vizsgálatnak is, vagy ezek kritikai kiadásának, illetve egyéb formában való megjelentetésének. A himnusz nyugati bölcsője a milánói ambroszián liturgia. A dallamok és szövegek történetéhez próbál közeledni a gregorián-kutatás, mikor ennek himnáriumát vizsgálja vagy tárja fel forráskiadásokban.²¹ A milánói himnuszdallamok három stíluscsoportjának elkülönítése Stäblein nevé-

¹³ Crocker 1990: 236.

¹⁴ Hiley 1993.

¹⁵ Dobszay 1993. (Himnuszról 305–307.)

¹⁶ Szendrei 1964.

¹⁷ Moberg 1947.

¹⁸ Nilsson 1991.

¹⁹ Kowalewicz, Morawski 1991.

²⁰ Rajeczky 1956.

²¹ Antiphonarium Ambrosianum du Musée Britannique, Codex Additional 34209, Transcription, Paléographie Musicale VI, Solesmes.

hez fűződik.²² Hartmut Möller közelmúltban végzett vizsgálata újabb kérdésekre hívta fel a figyelmet a milánói repertoár, illetve a Gneuss által meghatározott régi és új himnárium viszonyában.²³ Az ambrozián himnuszszövegek elterjedéséről szól Marie-Hélène Jullien tanulmánya: „Early textual transmission and historical diffusion of Ambrosian hymns”, melyről csak a *Plainsong and Medieval Music* egyik resuméje által értesültem („Recent Research on Latin Hymns”).²⁴ A milánói hagyomány összetételéről, dallamairól, azok közül egy-egy kiragadott tétel történetéről szól Szendrei Jankának a *Magyar Egyházzene* hasábjain megjelent cikke.²⁵

Példaszerű a XII. századi einsiedelni Kodex 366 (472) himnáriumának leírása a kézirat történetével, szövegi, dallami és notációs elemzésével, dallamainak közreadásával.²⁶ A kölni Szt. Kunibert kolostor himnáriumát ismertető tanulmányban a szerző már Stäblein 1956-os dallamkiadását is felhasználja a dallamok azonosításánál.²⁷ Hasonló jellegűek a később megjelent tanulmányok a metzi katedrális himnáriumáról, a sitti himnáriumról.²⁸ A spanyol himnusz hagyományról szól Guitérrez cikke: „La himnodia medieval in España”. Guitérrez kiadta a huescai székesegyház msl jelzetű liturgikus könyvének himnuszait is *El himnario de Huesca* címen.²⁹ Az IMS Study Group Cantus Planus konferenciáján felolvasott előadások egyikéből megismerhetjük az 1515-ös toledói intonárium menzurálisan lejegyzett himnuszait.³⁰ Folyamatban van a spanyol himnuszok kiadása,³¹ továbbá feltérképezhetőek a valószínűleg hispániai mozarab eredetű, illetve spanyol forrásokra különösen jellemző himnuszok.³² Az angol hagyomány és az általános európai gyakorlat viszonyára, illetve az angol jellegzetességekre mutat rá Hiley tizenegy angol himnárium dallamát vizsgálva.³³

Születtek kisebb lélegzetű, bizonyos dallamok eredetét, zenei hátterét, variánsait részletesebben feltáró tanulmányok is. Stäblein: „Zur Geschichte der Choralen Pange-Lingua-Melodie”, „Fortunat”, „Eine Hymnusmelodie als Vorlage einer provenzalischen

²² Stäblein 1956: 503–504.

²³ Möller 2004.

²⁴ Boynton 1994.

²⁵ Szendrei 1996/1997b: 463–474.

²⁶ Ebel 1931.

²⁷ Werner 1966.

²⁸ Lipphardt 1967. Stenzl 1976.

²⁹ Resumé Boynton 1994-ben.

³⁰ Bernadó 1995. Menzurális himnuszlejegyzésekről lásd még: Lipphardt 1980.

³¹ Guitérrez 1995.

³² Guitérrez 2004.

³³ Hiley 2004.

Alba” mind egy-egy dallamról szólnak.³⁴ Ide kapcsolódik Harbinson „The Hymn »Ut queant laxis«”, Haydon „Ave maris stella from Apt to Avignon” című cikke.³⁵ Míg az előbbieket egyes dallamokra vonatkoznak, addig Szendrei Janka tanulmánya, „A himnuszok dallamválasztása jellemző a liturgiákra” karácsony nyolcadának himnuszdallamairól, illetve a dallam és a liturgikus funkció összefüggéséről szól.³⁶ Német kutatóknál találunk még további dallami elemzéseket az *Ave maris stella* tételről, illetve a dór modusú himnuszdallamokról.³⁷ Foglalkoztatta a kutatást a szöveg struktúrája és a dallam közti összefüggés is. Ezt igazolja Karlheinz Schlager „Hexameter-Melodien” című, továbbá Andreas Haug a versforma és dallam kapcsolatáról szóló írása, és szintén Haugnak, illetve Gunilla Björkvallnak a himnuszok dallami elemzése során közösen megfogalmazott verstanra vonatkozó feltételezései.³⁸

Moberg a *Die Liturgische Hymnen in Schweden I.*-ben foglalkozik a ciszterci, ferences, domonkos és svéd zenei hagyománnyal,³⁹ de érdeklődik egy-egy darab története is, mint a *Pange lingua* (56. dallam) vagy az *Ut queant laxis* tandallam.⁴⁰ A szintén Svédországban dolgozó Nilsson több írást is megjelentetett a középkori svéd himnuszokról és svéd szentek dallamairól.⁴¹ Az írországi himnuszhoz tartozó érdekes adalékokat az *Early Music* 2000 májusi számának két cikke az ír középkorról.⁴²

A himnuszok magyar középkorban elfoglalt helyéről olvashatunk Rajeczky Benjaminnál.⁴³ Szintén a magyarországi hagyományhoz visz közelebb a graduálhymnuszok dallamainak kiadása, variánsainak jelölése, középkori előzményének meghatározása, valamint Szendrei Janka fentebb említett füzetének egyes részei.⁴⁴

³⁴ Stäblein 1950. Stäblein 1957b. Stäblein 1984. Dolgozatomban a Stäblein 1956 által bevezetett dallamszámokat használom; ez alapján a három cikkben tárgyalt dallam az 56, 32 és 67. A kottapéldákat a dallamszámok növekvő sorrendjében lásd a mellékletben.

³⁵ Harbinson 1971, Haydon 1967.

³⁶ Szendrei 1996/1997a.

³⁷ Lipphardt 1954. Mittler 1965. Schmid 1995.

³⁸ Schlager 1995. Haug 1995. Björkvall–Haug 2004.

³⁹ Moberg 1947: 274–278, 279–286, 286–292, 293–305.

⁴⁰ Moberg 1959. Moberg 1960.

⁴¹ Nilsson 1990. Nilsson 1991. Nilsson 1992.

⁴² Buckley 2000. Brannon 2000.

⁴³ *Magyarország Zenetörténete I.* 1988. Rajeczky reagál Stäblein munkájára, az 1956-os Monumenta Monodica kiadására (Rajeczky 1964), valamint foglalkozik egyes dallamokkal: „Über die Melodie Nr 773 der Mon Mon” (Rajeczky 1967).

⁴⁴ Bárdos–Csomasz Tóth 1977. Szendrei 2000: 15–16, 51–98.

1. TÖRTÉNETI HÁTTÉR

1.1. A középkori domonkos liturgiáról

A domonkos rendet a XIII. század első felében Szent Domonkos alapította. Eredeti célja az volt, hogy prédikátorokból álló szerzetességet hozzon létre, amely a dél-francia albigens mozgalommal felveszi a harcot. A IV. lateráni zsinat határozatának értelmében egy már létező, elfogadott regulát kellett felvenniük. Így esett Domonkos választása az ágostonos regulára. Kanonokrendként való elfogadtatása 1216-ban történt, az Ordo Praedicatorum megjelölést pedig 1217-ben hagyja jóvá III. Honorius pápa bullája. A domonkosok emellett az úgynevezett koldulórendekhez tartoznak. Elengedhetetlen volt, hogy a prédikatori misszióra készülő testvérek megfelelő teológiai, filozófiai tudással legyenek felvértezve, ezért nagy hangsúlyt fektettek a stúdiumokra. A művészetek, tudományok ápolása jegyében minden rendház mellett grammatikai iskolát hoztak létre, és igyekeztek provinciánként egy-egy főiskolát alapítani. A rend legjelesebb gondolkodói bejutottak a párizsi, oxfordi, cambridge-i egyetem katedráira.⁴⁵

A kanonikális élet másik központi feladatának az énekes zsolozsmát tekintették. Szent Domonkos azzal érvelve, hogy az intellektuális tevékenységnek ki kell egészülnie a lélek buzgalmával, rendszeres kórusimára kötelezte a szerzeteseket. Maga is a liturgia szerelmese lévén, zsolozsmázás közben időnként körbejárva szóval bátorította a szerzeteseket a hangosabb éneklésre.⁴⁶ A rend véglegesként kezelt liturgiájának megalkotása Humbertus, a domonkosok ötödik előljárójának nevéhez fűződik. 1254-ben készítette el a prototípusként szolgáló normalkódexet (Rom Generalarchiv Cod. XIV L1),⁴⁷ mely a ciszterciek példájára a zsolozsmára és misére vonatkozó különböző szerkönyveket egy nagy kötetben gyűjti össze.⁴⁸

Az egységesítési igény azonban már négy évtizeddel megelőzte Humbertus munkáját.⁴⁹ Domonkos 1217-ben küldte szét híveit. A kedvező és súrlódásmentes fogadtatás érdekében a testvéreknek nem ritkán az adott egyházmegye liturgikus szokásaihoz kellett alkalmazkodniuk.⁵⁰ A rend Provance-ból terjedt Európába, és tagjainak száma 1218-

⁴⁵ Berry 2001: 443. Hünschen 1995: 1335. Puskely 1998: 288. Bonniwell 1945: 10.

⁴⁶ Bonniwell 1945: 17.

⁴⁷ E forrás himnuszanyagát is elemzem dolgozatomban.

⁴⁸ LexMA 3: 1197 (Dirks). Sölch 1957: 17. Bonniwell 1945: 15, 16.

⁴⁹ A Humbertus előtti időszak konstitúcióiról, liturgikus könyveiről és a bennük található javítások nyomairól lásd Gleeson 1972: 81–138, valamint Dirks 1980–1983.

⁵⁰ Gleeson 1972: 83–84.

ra ezer fölé emelkedett. Provinciái 1221-ben Spanyolország, Provance, Lombardia, Róma, Magyarország, Németország, Anglia, 1228-ban kiegészült Lengyelországgal és Skandináviával. Felismerték, hogy a missziós utazások folytán földrajzilag egyre elszórtabban működő rendnek erős centralizációra van szüksége, ha igazi nemzetközi renddé akar válni. 1228 és 1244 között már számos adat utal arra, hogy a domonkosok rendelkeztek egyfajta egységes liturgiával, amelynek átvételére engedélyt kaptak például a milánói apácák, a német lovagrend, és amelyhez tartaniuk kellett magukat a püspöki rezidenciákon tartózkodó domonkos szerzeteseknek, illetve amelyben nem rögzítenek jelentős módosításokat a káptalanülések.⁵¹ 1245-re ismét szükségessé válhatott a liturgia megtisztítása a beszivárgó lokális szokások vagy hibák miatt, mert egy francia, egy angol, egy lombard és egy német szerzetesből álló bizottságot jelöltek ki a dallamok és szövegek kijavítására. Az 1246–48 közti káptalanülések által sikertelennek megítélt angersi verziót a metzi követte, szintén csak ideiglenes elfogadást nyerve 1251-ben. Így vált sürgetővé Humbertus Correctoriuma, mely 1254-ben látott napvilágot. IV. Kelemen pápa 1267-ben kötelezőként rendeli el a domonkos renden belül, V. Piusz pedig a tridentin zsinattal egyetértésben a domonkosok sajátjának nevezi. A rend egészen a II. Vatikáni zsinatig ezt a liturgiát követi.⁵²

Humbertus Correctoriumának idejében az ünnepek a következő rangok szerint különültek el: totum duplex, duplex, semiduplex, simplex, három lekción ünnep, memoria. Tatum duplex rangúak Urunk és Szűz Mária ünnepei, valamint Domonkos, Péter mártír, Ágoston, István protomártír, János apostol és mindenszentek. Duplex rangúak a Circumcisio, Keresztelő János születése, Péter-Pál és Mihály arkangyal. Semiduplex rangú az összes többi apostolünnep. A maradék ünnepek simplex vagy három lekción rangúak, valamint egész sor szentnek kellett beérnie a memoria ranggal.

A XIII–XIV. század fordulóján csak két új ünnep került be a naptárba (Szent Vencel cseh patrónus és Szent Lajos francia király),⁵³ valamint megemelték néhány régi ünnep rangját. Az összes apostol és evangélista, a négy egyházatya és Szent Miklós ünnepe duplex rangra, Keresztelő János születése, Péter és Pál, valamint Mária Magdolna totum duplex rangra emelkedett. A XIV. században bevezetett ünnepek száma sem jelentős (Aquinói Szent Tamás és Péter mártír translációja, Úrnapja, Szent Servatus ünnepe). Míg a XIV. századi liturgikus változtatások az ünneprangok emelkedésében merültek ki, a középkor végén megnövekedett az ünnepek száma is. A XV. század elején

⁵¹ Berry 2001: 444. Gleeson 1972: 98. Bonniwell 1945: 25–62.

⁵² Ness 1980: 631, Gleeson 1972: 87–88, Sölch 1957: 12, Hüsch 1954: 647, Wagner 1911–1921: 468, 470.

⁵³ Lajos kanonizációjáról, *Ludovicus Decus Regnantium* kezdetű zsolozsmájáról és himnuszairól lásd Gaposchkin 2004.

többszörösére duzzadt a szentek kalendáriuma, alig hagyva teret a feria-nak, sőt, gyakran kiszorítva a vasárnapot. Bevezették Szent Barbara tiszteletét, Szent Mihály megjelenését, a kanonizációk során pedig Ferreri Vince, Sienai Katalin és Albert ünnepét. Ekkor rendeli el az egyetemes egyház Urunk színeváltozásának ünnepét, és terjesztik el a domonkosok egész Európában a rózsafüzér ájtatosságát.⁵⁴ Liturgiájuk jellemzője az erős Mária-tisztelet, valamint fontos szentjeik ünnepeinek jelenléte (Domonkos augusztus 4-én, Albert november 15-én, Aquinói Tamás március 7-én, Jordanus február 15-én, Rajmund január 23-án).

A húsvéti idő matutinuma csak három zsoltárt és három olvasmányt tartalmaz. A Szentírást csak a de tempore officiumban olvassák. A többi rend liturgiájával szemben a zsolozsma járulékeinak lerövidítésére törekedtek, valószínűleg a tanulmányokra szánt idő érdekében: nincs suffragium, csak megemlékezés Szent Domonkosról majdnem naponta, a laudesben és vesperásban nincs hosszú preces (a *De profundis* vagy *Miserere* zsoltárral), csak rövid preces a primában és a kompletóriumban (2-3 verzikus, *Pater noster*, *Credo*). Adventben és nagyböjtben a Mária kis-zsolozsma mellett nem imádkozzák a litániával egybekötött graduális zsoltárokat, csak akkor, ha az aznapi zsolozsma az Officium Beatae Mariae Virginis in Sabbato. A halotti zsolozsmát csak hetente egyszer mondják, nov. 2-án pedig ez a napi zsolozsma. A matutinumban nincsenek absolutio-k, viszont az utolsó olvasmány után akkor is van responsorium, ha *Te Deum*-os az ünnep. Nagyobb ünnepeken az I. vesperásban az 5 Laudate zsoltár és egy hosszabb responsorium szerepel. Jellemző a karácsonyi és vízkereszti matutinumban a genealógia olvasása, hetenedvasárnap hetének kishóráiban a responsorium prolixumok éneklése, a kompletórium egyes tételeinek variálása az ünnepeköröktől függően, és a *Salve regina* processzió. A misét is az egyszerűség jellemzi. Az elején a rövidebbik *Confiteor*-t és a *Confitemini* verzikulust mondják, az offertoriumnál a *Suscipe Sancta Trinitas* formulát használják, a Communio előtt a pap csak a *Domine Iesu Christe* imádságot mondja, és közvetlenül áldozás előtt a *Corpus et sanguis* kezdetűt. Nagymisén a szentlecke után készítik elő a kelyhet, privát misén az elején, a lépcsőima előtt.⁵⁵

A domonkos missziók első évtizedeiben nem tartották fontosnak a zenei egységet. Az 1228-as káptalanülés még engedélyezi a testvéreknek, hogy azon egyházmegye rítusa szerint ünnepeljék a liturgiát és énekeljék a dallamokat, amelyekben tartózkodnak. Humbertus 1254-es normálkönyve a párizsi katedrális dallamait írja elő az egész rend számára kötelezőként. A zsolozsma- és miseanyagot megközelítőleg változatlanul veszi át. Egyedül az alleluiaiban rövidít, s ezáltal a ciszterci liturgiára emlékeztet: a verzus végén lévő jubilust és a közbülső helyeken elszórt, ismétlődő melizmákat kivágja.

⁵⁴ Sölch 1957: 19. Bonniwell 1945: 216–219, 228–246, 252–253.

⁵⁵ LexMA 3, 1197 (Dirks). Hüschen 1954: 650., Puskelly 1998: 288.

A domonkos lekcio- és orációtónusok a modernebb szubszemitonális recitatív formulát használják.

A liturgia sajátosságainak megismeréséhez fontos lenne a zsolozsmaszerkezet aprólékos átvizsgálása, hasonlóan a CAO-ECE sorozatban folyó munkához. A miseanyagban lévő alleluiák elosztásának és zenei jellemzőinek elemzése szintén a jövő feladata. A tudomány mai állása szerint a domonkos liturgia a frank-római rítus XIII. századi változata, melyben erős a párizsi egyházmegye, és részben talán a ciszterci rend hatása.⁵⁶

⁵⁶ Berry 2001: 444. LexMA 3, 1198–1200 (D. v. Huebner).

1.2. A német lovagrend és középkori liturgiája

A XII. századi új vallási divatban a kolostori és lovagi erényeknek egyaránt fontos szerepe volt, melynek köszönhetően új lovagrendek születtek. A lovag szó tulajdonképpen a szerzetesek középkori megjelölése (miles Christi), akik Clairvaux-i Szent Bernát szerint a fegyverforgatással kétszeresen is Krisztus harcosaivá válnak.⁵⁷

A német lovagrend alapítása a keresztes hadjáratokhoz kötődik. A korábban alakult két szentföldi lovagrend, a templomosok és johanniták példájára lübecki és brémai polgárok 1190-ben ispotályt hoztak létre a palesztinai Akkon városában, mely a sebesültek ápolását tűzte ki célul.⁵⁸ 1199-ben III. Ince pápa hivatalosan hozzájárult az ispotály lovagrenddé válásához. Hivatalos elnevezése: *Ordo Fratrum Hospitalis Sanctae Mariae Theutonicorum Ierosolimitanorum*, vagy ahogy a középkor után emlegetik, *Ordo Theutonicorum*. Habár a rend többségében németekből állt (valószínűleg innen ered elnevezése is), a Német Birodalmon és a Szentföldön kívül Görögországban, Dél-Itáliában, a Pireneusi-félszigeten és Franciaországban is sikerült birtokhoz jutnia.⁵⁹

Attól kezdve, hogy II. Frigyes (1220–1250) támogatást nyújtott a német ispotálynak, a rend mindvégig kapcsolatban állt a császári dinasztiával. Hermann von Salza, a rend negyedik nagymestere 1209-től 1239-ig az udvar egyik befolyásos tanácsadója. Sokat fáradozott többek közt thüringiai Lajos feleségének, Árpádházi Szent Erzsébetnek szenttéavatásán, ami egyaránt mutatja a Szentszékkal és a császárságot támogató thüringiai házzal való jó kapcsolatát.⁶⁰ A német-római uralkodók mediterráneumi és végső soron kelet felé irányuló hatalmi terveihez kedvező eszköznek bizonyult a szentföldi kórházlánc. A levantei pozíció birtokokkal történő megerősítése, a fölközi-tengeri kereskedelemben való részvétel egy ideig fő törekvése maradt a lovagrendnek.⁶¹

Ezen törekvésükbe illeszkedett 1211-ben II. András magyar király adományának, a Barcaságnak elfogadása is, mert a dél-erdélyi terület a Szíria felé vezető útvonalon fekszik. A kapott területért cserébe a lovagoknak védelmezniük kellett a királyság határait a kunok ellen. Szabad bíróválasztási, vásártartási joggal, királyi adó alóli mentességgel rendelkeztek, továbbá engedélyt kaptak várak és városok építésére fából. 1225-ös kiűzetésük mégis amiatt történt, hogy a székely területre is benyomultak, favarak helyett kőből is építkeztek, a királyi hatalmat fenyegetve telepéseket csábítottak a Barcaságba,

⁵⁷ Szent Bernát: *Az új lovasság dicsérete* 167.

⁵⁸ Boockmann 1981: 26–28, 31–32.

⁵⁹ Boockmann 1993: 1–2. Pószán 1996: 10, 14, 17. Boockmann 1981: 34.

⁶⁰ Boockmann 1981: 33, 50–52, 66–68.

⁶¹ LexMA 3, 768. Pószán 1996: 14, 15, 19, 20, 136. Boockmann 1981: 29–30.

tiltás ellenére pénzt vertek, és a helyi egyházi hierarchiát kikerülve pápai exemptio-ra törekedtek, sőt a Barcaságot hűbérként felajánlották a pápának.⁶²

Salza tájékozódása a rend majdani működési területe, Poroszország felé már az erdélyi tartózkodás évei alatt elkezdődött. Bár II. Frigyes az 1227-es keresztes hadjárat során megszerezte Ciprust, és jeruzsálemi királlyá koronáztatta magát, pozícióját nem tudta megtartani, s ez a lovagrendet is kellemetlenül érintette. Konrad mazóviai herceg korábbi felkérésének eleget téve a rend a balti missziók felé fordult, és 1230-ban bevo-
nult Kulmerlandba, hogy fölvegye a harcot a pogány poroszokkal.⁶³

A baltikumi missziók már a XI–XII. század fordulóján elkezdődtek a dánok és németek tevékenységével. A kezdeti békés, kolostoralapítói munkát felváltotta a fegyveres térítés. Albrecht brémai püspök megalapította a Kardtestvérek Rendjét, mely jelentős területet hódított meg a térségben. A Német Lovagrend 1236-ban a kardtestvérekkel egyesülve poroszországi és litvániai birtokokra tehetett szert.⁶⁴

A lovagrend erősségeket épített (legfontosabbak Kulm és Thorn vára), területeket hódított meg és berendezkedett a poroszokkal szembeni harcra. Egy 1233-as kiváltság-levél nekik tartotta fenn a plébániák feletti patrónusi jogot,⁶⁵ és rendelkezett a büntetőjogról, bíraskodásról, öröklésről, katonai kötelezettségről, pénzhasználatról, a járadékok mértékéről, birtokhatárokról és vásártartási jogról. A pápa 1234-es oklevelében tulajdonába vesz minden poroszországi területet, amelyet a lovagrend hódít meg, és azokat a rendnek adományozza. A kiépítendő egyházszerkezetről is a pápa gondoskodik. 1243-ban a pápai legátus négy egyházmegyét alapít: Pomesania, Ermland, Samland és Kulm. Ez mind a lovagrend szuverenitását segítette elő. Hódításaik két országrészre, Poroszországra és Livóniára terjedtek ki. Újabb városokat alapítottak, telepéseket vonzottak, és eljutva a Visztula-öböl, közelebb kerültek a tengeri úthoz, melynek a Németországgal és Livóniával való kapcsolat szempontjából volt jelentősége.⁶⁶

A leigázott poroszoknak kötelessége volt megkeresztelkedni, felhagyni pogány szokásaikkal, templomokat építeni, ünnepnap templomba menni, az egyházi előírásokat betartani, tizedet fizetni és a német lovagrendnek fegyveres segítségére lenni. A rend nevéhez fűződik a litván fejedelmek megkeresztelése és az első litván keresztény király megkoronázása is. A litván püspökség szintén exemptio-t nyert a pápától.⁶⁷ 1260-ban

⁶² LexMA 3, 771. Boockmann 1993: 2. Pósn 1996: 25–42. Boockmann 1981: 68–69.

⁶³ Pósn 1996: 50–56. Boockmann 1993: 3. Boockmann 1981: 70–71, 93–94.

⁶⁴ A német lovagrend kulmerlandi tartózkodása előtti, illetve tőlük független missziókról bővebben Pósn 1996: 73–88, Boockmann 1981: 74–92, 95.

⁶⁵ A lovagrend marburgi templomairól és a Szent Erzsébet alapította kórházról lásd Haggh 1995: xxi, Werner 1980: 122–164.

⁶⁶ LexMA 3, 772–773. Pósn 1996: 129–140. Boockmann 1981: 97, 184–185. Hellmann 1959: 275.

⁶⁷ Pósn 1996: 158–169. A litván misszióról bővebben Boockmann 1981: 151–169.

óriási vereséget szenvedett a lovagrend a poroszokkal szemben, ami általános felkelésre készítette a meghódított területek lakóit. Poroszországban tizenöt, Livóniában csak harminc év után sikerült megfékezni a harcokat.⁶⁸

A német lovagrend történetéből egyértelmű, hogy tevékenységét a missziók mellett bizonyos politikai célok is vezették. Már említettük, hogy a császársággal és pápasággal egyaránt igyekezett jó viszonyt kialakítani. Másik érdekeltsége a vízi utak ellenőrzésében volt. 1226-ban kölcsönös érdekeken alapuló kapcsolat jött létre a rend és Lübeck között, mely egy későbbi porosz vállalkozáshoz és vízi úthoz megfelelő kikötőnek ígérkezett. A rend tulajdonában lévő Elbing és Königsberg kikötője ugyanis a tengeröblök miatt nem szolgált közvetlen kijáratokkal. 1253-ban fejezi ki igényét Danzig – a Visztula torkolatánál fekvő kikötőváros – fölötti fennhatóságra, hogy összeköttetést teremtsen Livóniával, és kereskedelmet folytathasson a Balti-tengeren. 1308-ban a danzigi várnagy hívására felmentés helyett elfoglalták a várat, és a danzigi fejedelemség uraként fennhatóságuk alá vették a tengeri kijáratot.⁶⁹ Míg a meghódított területek nagy részén a lovagrend hatalmat tudott gyakorolni, a livóniai vidéken először meg kellett szabadulnia a rigai érsek hűbérúri hatalmától ahhoz, hogy 1330-tól rendelkezessen Rigai városa és a Dvina-torkolat felett is.⁷⁰

A német lovagrend kezdeti tevékenysége és a nagymester székhelye földrajzilag távol esett egymástól. 1291-ben a Szentföldön elveszítették Akkon erődjét, így a mediterraneumi terveknek megfelelően Velencébe helyeződött át a nagymester székhelye. A legfelső vezetés és maga a katonaállam csak akkor került földrajzilag összhangba, mikor 1309-ben a székhelyet a poroszországi Marienburgba tették át.⁷¹

A XIV. század második felétől hanyatlak a lovagok pályája. A Danzig miatti ellentét után 1385-től a lengyel–litván szövetség okozza a konfliktust. A megkeresztelkedett II. Ulászló és Jadwiga házassága által létrejött lengyel–litván uniót a pápa is keresztény államként ismerte el, és megtiltotta a lovagoknak a további fegyveres térítést. 1410-ben Tannenbergnél a rend vereséget szenvedett az uniótól, s a thorni béke értelmében le kellett mondania területeinek egy részéről, noha Pomerániát még megtarthatta.⁷² A növekvő porosz ellenállás, a császársággal romló kapcsolata, és a későközépkori agrárválság mind a lovagrend gyengüléséhez vezettek. A lengyelek és poroszok ellen vezetett háború végén a második kulmi béke (1466) arra a kompromisszumra kényszerítette őket, hogy területük nyugati részét, köztük Pomerániát, Kulmerlandot és a marienburgi

⁶⁸ Pószán 1996: 179–194.

⁶⁹ Boockmann 1981: 141–143. Pószán 1996: 122, 171–172, 196–197, 209–210.

⁷⁰ Forstreuter 1960: 9–24. Pószán 1996: 188, 201–204, 206.

⁷¹ Pószán 1996: 198, 211.

⁷² LexMA 3, 774–775. Boockmann 1981: 170–180.

székhelyet is feladják, valamint elismerjék a lengyel király fennhatóságát. Csökkent a lovagok száma, és az egykori rendi állam lassan hercegséggé alakult, ahol a rend tagjai hűbéri viszonyban álltak a Német Birodalommal.⁷³

Megalakulásakor a német lovagrend a templomosok és a johanniták reguláját kapta meg. A templomos regula a katonai ügyekre és a rend lovagtestvéreire vonatkozott,⁷⁴ a johannita regula szerint kellett végezni a beteg- és szegénygondozást.⁷⁵ IV. Ince pápa 1244-ben engedélyezte, hogy a rend addigi szabályzatán módosítson. Ekkor veszik át a domonkosok liturgiáját is.⁷⁶ A XIII. század első felében készültek el az úgynevezett statutumok, mely a lovagok belső életéről szóló Szabályzatból, az ezeket magyarázó Törvényekből és a belső igazgatásra, hierarchiára vonatkozó Szokásokból állnak. A Szokásokban kapnak helyet a liturgikus előírások is.

Hasonlóan a korabeli lovagrendekhez, a német lovagrend is egyesíti a szerzetesi és lovagi életmódot, ezért tagjai két fő csoportot alkotnak: a paptestvérek és a lovagtestvérek csoportját. A paptestvérek a rendházakban vagy a székeskáptalanokban végezték a liturgiát, kiszolgáltatták a szentségeket és foglalkoztak az írásos hivatali ügyekkel. Bár a regula szerint a klerikusok és lovagok közt egyenjogúság van, az előbbieknél a valóságban mégis alárendelt és kevesebb politikai szerep jutott.⁷⁷ A papok kerülhettek egy-egy rendtartomány élére, de a legfelső vezetésben csak a lovagok kaphattak tisztséget. A rendházban élő tagok, akár lovagok, akár klerikusok voltak, a szerzetesi előírásoknak megfelelően töltötték napjaikat. Meg volt határozva az étkezés, az alvás, a szórakozás és a katonai felkészülés rendje, módja. Legfőbb feladatuknak a pogányok elleni küzdelmet tekintették, s úgy vélték, ennek egyik eszköze az imádság. A szerzetesközösségek által megszokott zsolozsmát reggel és este összevontan végezték.⁷⁸ A német lovagrendnek nem volt szemináriuma, noviciátusa, sem próbaideje. A már felszentelt papok azonnal fogadalmat tehettek és beléphetek. A paptestvérek tanítottak is a káptalani iskolákban, melynek diákjai a klerikusokkal együtt énekeltek a misén és a zsolozsmán.⁷⁹

A lovagrend középkori liturgikus könyvei tizenhét totum duplex rangú ünnepet tartalmaznak, köztük Epiphania, Purificatio, Annuntiatio, Assumptio, Kisboldogasszony, mindenszentek, karácsony, Szent István vértanú, János apostol és Árpádházi Szent Er-

⁷³ Boockmann 1993: 7–9. LexMA 3, 775–776. Cross 1958: 1136.

⁷⁴ A templomosok Szent Bernát regulája szerint éltek, melyet eredetileg saját rendje, a ciszterciek számára készített. (Boockmann 1981: 23)

⁷⁵ LexMA 3, 768.

⁷⁶ Hagg 1995: xxiii. Gleeson 1972: 98. Hellmann 1959: 274.

⁷⁷ LexMA 3, 769–770. Górski 1980: 329.

⁷⁸ Pósan 1996: 16, 57, 58, 60, 66.

⁷⁹ Górski 1980: 335.

zsébet ünnepét. A rend fontos védőszentje Erzsébet, amit az is bizonyít, hogy oktávája kilenc lekiós ünnep, translációjának ünnepe pedig semiduplex rangú (akárcsak szent kereszt megtalálása, felmagasztalása, Szent Márton, Alexandriai Szent Katalin vagy Miklós püspök). Erzsébetet 1235-ben kanonizálta IX. Gergely pápa, így a lovagrend liturgiájában már a korai időszak óta szerepel, míg a domonkosokéban 1243-tól.⁸⁰ Rangját tekintve azonban még a ferenceseknél, pálosoknál és premonstreieknél is csak duplex rangú, translációját pedig a lovagrenden kívül más rítus nem ünnepli. Kalendáriumuk másik védőszentje, Szent György, a duplex rangú ünnepek közt foglal helyet, s ebben csak az ágostonos remetékkel egyezik meg.⁸¹ A XIII–XIV. századi patrocíniumok alapján megállapítható, hogy Erzsébet inkább a német birodalom területén, György Poroszország területén örvend nagyobb tiszteletnek. Erzsébet személye valóban jól illett a betegápolást ellátó szerzetesrendhez, de a poroszországi fegyveres misszióval és pogány-lázadások visszaverésével foglalkozó lovagoknak a harcra Szent György megfelelőbb példaképül szolgált.⁸²

⁸⁰ Arnold 1983: 164–165.

⁸¹ Arnold 1983: 166.

⁸² Bővebben Arnold 1983: 167–185.

2. A DOMONKOS HIMNÁRIUM

2.1. Temporale

A következő három alfejezet célja a domonkos himnárium jellemzőinek összegzése a megvizsgált források alapján. A következtetések a domonkosok öt középkori himnáriuma ismeretében születtek, melyek részletes tartalma és pontos felépítése a 6.1. fejezet táblázataiban tanulmányozható. A felhasznált források a következők:

<i>I-Rss XIV lit 1</i>	Roma, Santa Sabina Biblioteca della Curia Generalizia dei Domenicani ⁸³
<i>GB-Lbl[bm] add 23935</i>	London, British Museum ⁸⁴
<i>D-TRs 403/1159</i>	Trier, Stadtbibliothek ⁸⁵
<i>D-Bas lit 69</i>	Bamberg, Staatliche Bibliothek ⁸⁶
<i>RO-Sb MS 641</i>	Nagyszeben (Sibiu, Hermannstadt), Museul National Brukenthal ⁸⁷

⁸³ Correctorium Fratris Humberti (1254). Korábbi őrzőhelye alapján Correctorium Sancti Jacobi Parisiensis, illetve nagy alakja miatt Le gros Livre nevet is visel. Tizennégy része 997 folión helyezkedik el, 480×320 mm nagyságú, dallamai négy piros vonalon, kvadrát notációval vannak lejegyezve. A francia forradalom alatt eltűnt a Szent Jakab templomból, 1841-ben találták meg egy párizsi antikváriumban. Jelenlegi helye a római Santa Sabina. (Ness 1980: 631) Kvadrát kottairást tartalmaz. A dolgozat további részében Correctoriumként utalok rá.

⁸⁴ A Correctorium autentikus másolata (1255–1263). A foliók 3-tól 579-ig vannak számozva. A 3–22 és 572–579 foliók XIV. századi kéz hozzátételét viselik. Nagysága 260×175 mm. Kvadrát notációval, 4 piros vonalon, 2 kolumnában jegyezték le. Tizenkét egységből áll, melyek: ordinárium, martirológium, kollek-tárium, processzionále, pszaltérium, lekcionárium, antifonále, graduále, pulpitérium, misszále, episztolárium, evangeliárium. (Ness 1980: 629) A továbbiakban Normálkódex néven fogom emlegetni.

⁸⁵ A XIII. század második feléből való kézirat 230×307 mm, 205 folióból áll, piros vonalakra lejegyzett kvadrát kottát tartalmaz. A későbbi kiegészítések, Péter mártír és Szent Domonkos tételeivel, letörölt és úja teleírt lapokon állnak. (Keuffer 1897: 32.) Nilsson 1991: 127 szerint a Correctorium előtti időszakból, 1254. előtről származik.

⁸⁶ XV. század, kvadrát notáció, egykolumnás írásfelület. A himnárium a 136-tól a 189. folióig található advent laudeshimnuszával kezdődően.

⁸⁷ E pszaltérium-himnárium értéke abban áll, hogy a magyar középkor igen kisszámú domonkos forrásai-nak egyike. (Felsorolásukat lásd Szendrei 1981: 46-ban egy adalékkal Merczel 2001: 62-ben.) Az 1500 táján készült könyv 320×230 mm, írástükre 235×170 mm-nyi egykolumnás felület, a pergamen lapok 1-től 144-ig vannak megszámozva. A himnárium vége hiányzik. 4 piros vonalon fekete kvadrátnotációt tartalmaz custosokkal ellátva. (Szendrei 1981: C23; Tomescu 1991: 144, 146.)

A domonkos himnáríum temporáléja 43 liturgikus tételt tartalmaz, de a divisiókat egy szöveggént kezelve 39 szövegről kell beszélnünk. Ezek nagy része olyan ünnephez tartozik, mely már legkorábbi forrásaikban is szerepel,⁸⁸ s csak a XIII. században bevezetett Úrnapja hiányzik, vagy kerül be utólag a XIV–XV. században.⁸⁹ A 39 szövegből 37 sorolható a domonkos temporale törzsanyagába, 2 pedig egyedülálló módon bukkan föl egy-egy forrásban. Egyik a *Deus Creator omnium* hétköznapi vesperáshimnusz a londoni normálkódexben, másik a *Iesu quadragenariae* nagyböjti himnusz a trieriben.⁹⁰

Az öt forrás liturgikus elrendezését összehasonlítva az eredmény nem különbözik attól, amit a középkori források ismeretében várunk. Az egyházi év kezdetétől, adventtel indulnak, és Szentháromsággal vagy Úrnapjával érnek véget, a sanctorale kezdete elé illesztve a templomszentelés tételeit. Kilóg a sorból Trier, mert himnáríum szakasza sem hétköznapi, sem dedikációs himnuszt nem tartalmaz. Blume a Correctoriumot jellemezve fontosnak tartja megemlíteni az évközi tételek Epiphania utáni elhelyezését.⁹¹ Öt forrásunkból négy megtartja ezt a sorrendet, és csak a trieri hozza az évközi himnuszokat Szentháromság után. A Monumenta Monodicában kiadott tíz (nem domonkos) himnáríum közül nyolc tartalmaz évközi tételeket. Ezek közül kettő is hasonlóan helyezi el őket (Nevers, Worcester); a kishórahimnuszokat már advent és karácsony között, de a vesperás-, matutinum-, és laudeshimnuszokat Epiphania után. Az elrendezés tehát nem kizárólag a domonkos himnáríumot jellemzi.⁹²

Az esetek többségében három himnusz tartozik minden ünnephez, megfelelő a vesperásnak, matutinumnak és laudesnek. Vízkeresztkor, mennybemenetelkor, Szentháromságkor és a templomszentelés évfordulóján előfordulhat, hogy ugyanazt a tételt két órában is szerepeltetik, mert ezeknél az ünnepeknél összesen kettőt találunk, vagy csak egyet, kétfelé dividálva. A négy himnuszt tartalmazó ünnepeknél egy kivételes, évközi időtől eltérő kompletórium- vagy terciahimnusz növeli meg a számot. Ezek nagy-

⁸⁸ Blume 1909: XVII–XX.

⁸⁹ Bamberg az első, mely eredetileg is tartalmazza, Londonban későbbi hozzáadásként szerepel.

⁹⁰ Vizsgált forrásaimat kiegészítettem a La Trobe University honlapjának internetes adatbázisában található domonkos himnuszanyaggal. Az ebben szereplő himnáríumok: State Library Victoria Ms 096. 1R66A, Turin Biblioteca Nazionale Ms J. II.9, Perugia Biblioteca Comunale 'Augusta' Ms 2782, 2782 2, 2783, 2784, 2785, 2786, 2787, 2788, 2789, 2790, 2796, 2800. Ezek repertoárja tökéletesen megegyezik a dolgozatban felhasznált domonkos forrásokkal, és a *Iesu quadragenariae* ill. *Deus Creator omnium* hiánya megerősíti ezek véletlenszerű, törzsanyagtól független előfordulását Trierben és a Normálkönyvben.

⁹¹ Blume 1909: XIX.

⁹² A Correctorium a vízkereszt után következő évközi szakasza egy apró dologban eltér a többi vizsgált forrástól: a vasárnapi és hétköznapi tételek két külön sorozatát megbontja, és a matutinum- illetve laudeshimnuszok vasárnapi, majd hétköznapi dallamait közvetlenül egymás után közli. Máshol a vasárnap és a hétköznap külön-külön fut végig matutinumtól laudesen és kishórákon keresztül a vesperásig.

böjttben és húsvéti időben a *Christe qui lux es* és a *Iesu nostra redemptio* kompletórium-himnuszok, pünkösdkor pedig a *Veni Creator Spiritus* terciára, a Szentlélek eljövételével összefonódó imaórára.

A temporale szövegei 28 különböző dallamot használnak. Több szöveg is megkaphatja ugyanazt a dallamot, ez eredményezi a dallamok jóval kisebb számát. Meghatározásukhoz a Monumenta Monodica⁹³ dallamszámait veszem segítségül. A dallamok és szövegek összekapcsolódása ugyanis Európa-szerte olyan variábilis, hogy szövegincipitekre utalni félrevezető lenne. A domonkos renden belül azonban nagymértékben szabályozottnak tűnik a dallamok bizonyos szövegekhez való hozzárendelése. Külön csak akkor említem az egyes források nevét, amikor azok közt eltérések mutatkoznak.

Advent első himnusza a *Conditor alme siderum* vesperáshimnusz az egész Európában ismert dallammal.⁹⁴ Az ezt követő *Verbum supernum... a Patre* és *Vox clara ecce intonat* közös dallamot használ.⁹⁵ A karácsonyi és vízkereszti időszakon végigvonuló dallam a *Veni Redemptor gentium*, az *A solis ortus cardine*, a *Hostis Herodes impie* (előbbi divisiója) és az *A patre unigenitus* szövegeken kívül az erre az időre eső szentek himnuszszövegeit is hordozza (lásd 2.2. fejezet: Sanctorale).⁹⁶ Az 53. dallam ilyen arányú használata domonkos sajátosság lehet, mert a Monumenta Monodica himnáriumi között egy példát sem találunk, ahol az *A patre* vagy a *Veni Redemptor* a domonkossal egyezően ezzel a dallammal állna.⁹⁷ A *Christe Redemptor... ex Patre* tételhez az előbbiektől elkülönülő dallam kapcsolódik, mellyel a sanctoraléban mindenszentekkor is találkozunk az azonos szövegkezdetű himnusz, illetve a *Iesu Salvator saeculi* dallamaként.⁹⁸

Nagyböjttben egy apró kivételtől eltekintve teljes az egybecsengés a források között.⁹⁹ A *Christe qui lux es* (9. dallam) és a szenvedés idejére való *Vexilla regis* (32. dallam) dallamválasztásával egész Európára jellemző hagyományt követnek a domonkosok.¹⁰⁰ Szenvedés időszakának másik két szövege, a *Pange lingua... praelium* és a

⁹³ Stäblein 1956.

⁹⁴ 23. dallam

⁹⁵ 126. dallam

⁹⁶ 53. dallam

⁹⁷ Lehetséges, hogy Párizsból hozzák magukkal ezt a szokást? Egy megnézett antifonále (Paris Bibliothek National 15181) ezt nem igazolja; itt a *Veni Redemptor* a 148. dallamon jelentkezik, ami a domonkosoknál általában egy nagyböjti dallam. Az 53. pedig a szokásos karácsonyi szövegeken kívül furcsa módon az *O lux beata Trinitas*-hoz járul.

⁹⁸ 71. dallam

⁹⁹ Az *Audi benigne* az 55., a *Christe qui lux es* a 9., a *Summi largitor* az 54. és a *Iam Christe sol justitiae* a 148. dallamhoz tartozik általában.

¹⁰⁰ A *Christe qui lux*-ról lásd Stäblein 1957: 997, Steiner 1980: 839. A *Vexilla regis* Stäblein 1956-ban minden esetben a 32. dallammal fordul elő.

Lustris sex qui iam peractis ugyanazon himnusznak egy-egy szakasza, mely itt eloszlik a matutinumra és a laudesre, így közös dallamra éneklendő.¹⁰¹ A kéziratok többségének egységes használatától csak a trieri himnáríum tér el nagybőjtben. Itt egyedülálló módon szerepel a *Iesu quadragenariae*¹⁰², viszont ki is marad belőle a többi kéziratban matutinum- és laudeshimnusz funkcióját betöltő *Summi largitor praemii* és *Iam Christe sol iustitiae*.

A húsvéti időben legtöbbször előforduló dallammal az *Ad caenam agni* és többnyire az *Aurora lucis rutilat*, illetve divisiója, a *Sermone blando angelus* szövegekhez kapcsolódik.¹⁰³ A *Iesu nostra redemptio* kompletórium-himnusz dallama mindenütt egységes.¹⁰⁴ E dallam hatásának enged a szebeni himnáríum, mikor a források közt egyedülként az imént említett matutinum-himnuszt és laudesre szánt divisióját (*Aurora lucis*, *Sermone blando*) is ezzel párosítja. Egyúttal tehát megtöri dallamválasztásával a források egységét, mert a két fenti himnusz domonkosokra legjellemzőbb dallama a 4.

A mennybemeneteli két himnusz (*Aeterne rex*, *Tu Chrite nostrum*) divisio miatt ugyanazon szövegnek számít, pünkösöd három azonos dallamú himnusának esetében pedig csak két szövegről van szó, mert az *Impleta gaudent viscera* laudeshimnusz a *Iam Christus astra* matutinum-himnusz divisiója.¹⁰⁵ Minden forrás szerint Hrabanus Maurus *Veni Creator* kezdetű terciahimnuszával áll a pünkösöd legismertebb dallama.¹⁰⁶

Közös dallam jelképezi Szentháromság ünnepét és himnuszeit, az *Adesto Sancta Trinitas* és az *O Trinitas laudabilis* tételeket.¹⁰⁷ A trieri himnáríum annyiban tér el az általános rendtől, hogy a második szöveg, az *O Trinitas* kimarad belőle.

A XIII. században bevezetett Úrnapja két korai kéziratból, a Correctoriumból és a trieri még hiányzik, a szintén korai Normálkódexben pedig későbbi beillesztésként szerepel. Így az összehasonlítást három forrásból tudjuk elvégezni. A *Pange lingua... corporis* vesperáshimnuszhoz mind a négy azonos dallamot tüntet fel, ugyanazt, mint a hasonló szövegkezdetű szenvedéshimnuszhoz.¹⁰⁸ Míg a *Sacris solemniis* dallama egységes,¹⁰⁹ sokkal változatosabbnak mutatkozik a *Verbum supernum... nec Patris*, amit

¹⁰¹ 56. dallam

¹⁰² 229. dallam. Dirks 1980: 29 ill. Gleeson 1972: 119 szerint szövege két Correctorium előtti domonkos forrásban is jelen van a *Iesu quadragenariae* (Romae, Archivum gen. O.P., XIV L2. és Engelberg, Stiftsbibliothek, codex 104.), de a humberti reformi után eltűnnek.

¹⁰³ 4. dallam

¹⁰⁴ 513. dallam

¹⁰⁵ Mennybemenetel ünnepén egyértelműen a 62., pünkösdkor a 186. dallam uralkodik.

¹⁰⁶ 17. dallam

¹⁰⁷ 65. dallam

¹⁰⁸ 56. dallam

¹⁰⁹ 420. dallam

Bamberg és Szeben egy Stäblein által domonkosnak tartott dallamhoz köt.¹¹⁰ A sanctoraléban találkozunk majd többször vele, legjellegzetesebb szövege a domonkos szentről, Péter mártírról szól. Nyilvánvalóan a karácsonyi *Verbum supernum... a Patre* emlékét idézi a Normálkönyv XIV. századi kiegészítője, amikor annak dallamát jelöli ki az úrnapi laudeshimnuszhoz is (*Verbum supernum... nec Patris*).¹¹¹ A temporale és sanctorale találkozásánál elhelyezkedő dedikációs himnuszt, az *Urbs beata Ierusalem*-et és divisióját, az *Angulare fundamentum*-ot egyedül Trier nem tartalmazza. A fennmaradó források mindegyikében azonos dallammal szerepelnek.¹¹²

Az évközi himnuszok körében gyakori a több szöveg azonos dallamra való énekelletése. Az *O lux beata Trinitas* szombati vesperáshimnusz dallamát a Correctorium és a bambergi himnáríum szerint szombatonként a *Te lucis ante terminum* kompletórium-himnusz is megkaphatja.¹¹³ A *Nocte surgentes* és az *Ecce iam noctis* általánosan közös dallammal áll,¹¹⁴ a Correctoriumban pedig ugyanezen tételekhez egy másik dallam is társul.¹¹⁵ Utóbbit a Normálkönyv, a bambergi forrás szintén használja vagy egyik, vagy másik szöveggel. Ugyancsak egy dallamon osztozik a *Iam lucis* és *Nunc Sancte* prima, illetve terciahimnusz,¹¹⁶ továbbá párt alkot a *Rector potens* szexta- és *Rerum Deus* nónahimnusz.¹¹⁷

Az utóbbi kishóradaallamok kiegészülhetnek még egy hétköznapi és egy húsvéti dallammal,¹¹⁸ amit csak két szerényebb himnáríum, a trieri és szebeni cáfol, a többi mind tartalmaz. Ez egy másik gyakorlatra is rámutat tehát; a különböző szövegek azonos dallamhoz rendelésének épp az ellenkezőjére. Ugyanaz a szöveg különböző rangú napokon különböző dallamokhoz kapcsolódhat. Ilyen szempontból más dallama lehet a vasárnapnak, a szombatnak és a hétköznapiaknak, vagy kishórák esetében a húsvéti időnek és az azon kívül eső időnek, ugyanígy a különböző rangú sanctorale ünnepeknek. Az egyes kéziratok nem tökéletesen egyeznek e gyakorlatot illetően. A kisebb terjedelmű, vagy rongálódás miatt hiányos himnáríumok, mint a trieri és a szebeni, csak egy dallamot adnak meg, míg a többi forrás rubrikákban jelölve a fenti módon differenciál.

Habár a himnáríumok *commune* szakasza végén kap helyet, mégis itt érdemes említeni a *Iam lucis* primahimnuszok dallamtáblázatát, mely látszólag megnöveli az elő-

¹¹⁰ 188. dallam, Stäblein 1956: 553.

¹¹¹ 126. dallam

¹¹² 140. dallam

¹¹³ 22. dallam

¹¹⁴ 146. dallam

¹¹⁵ 144. dallam

¹¹⁶ 185. dallam

¹¹⁷ 7. dallam

¹¹⁸ 51. és 3. dallam

forduló tételek számát. Elsősorban a temporale részeként tartjuk őket számon. De mivel szövegük nap mint nap változatlan, a hétköznapokon és vasárnapokon kívül épp úgy hozzátartoznak a szentek ünnepnapjaihoz. Egy adott szent napján a kishórahimnuszok felveszik a nap rangjának megfelelő dallamot.¹¹⁹ A tárgyalt domonkos források közül a *Correctorium*, a Normálkönyv és a bambergi himnáríum tartalmaz hasonlókat, rubrikákban föltüntetve, milyen rangú ünnepekre szánja a dallamokat (totum duplex, duplex, semiduplex, simplex). Az itt lejegyzett dallamok többsége az egyes domonkos kéziratok *commune* szakaszaiból, kisebb részben pedig a *sanctoraléból* ismerősek.¹²⁰ A *Iam lucis* primahimnusz szövege valószínűleg túlmutat önmagán, és utal minden kishórahimnusz szövegére. Feltételezhetően szentek különböző rangú ünnepein, és a rubrikák alapján „ad horas” (minores), vagyis az adott nap minden kishórájában használandók – csupán helytakarékosság miatt nincsenek lekottázva a három másik kishórahimnusz szövegével.¹²¹ Kilenc *commune* himnusz dallamából, melyek kishórákban is előforulnak, hét laudesre való. Ennek ismeretében megállapítható, hogy egy saját zsolozsmaanyaggal nem rendelkező szent ünnepnapján a kishórahimnuszok dallama többnyire megegyezik az aznapi laudeshimnusz dallamával.¹²²

Szembeötlők a nagyhórák dallamlehetőségei is vasárnapra, illetve hétköznapra. A *Nocte surgentes* és *Ecce iam noctis* vasárnapi dallama a 146., hétköznapos dallama a 144. A *Lucis Creator optime* vesperáshimnuszhoz pedig a különbségtételnek megfelelően a 155. vasárnapi és a 8. hétköznapos dallam tartozik. A 8. dallam mindenütt szerepel, kivéve a szebeni himnáríumot, bár a Normálkönyvben szövege nem a *Lucis Creator*, hanem

¹¹⁹ A bambergi himnáríum 182. folióján eszerint ugyanaz a *Iam lucis* szöveg duplex rangú ünnepre az 52. dallammal, simplex rangúra az 57. dallammal van előírva.

¹²⁰ 16., 66., 52., 57., 134. és 115. dallam

¹²¹ Ezt bizonyítja például a Normálkönyv 376 versóján lévő 16. dallamú tétel „BMV ad horas” megjelölése.

¹²² A kishórahimnuszok szövegeihez rendelt dallamokból a 185. és 7. vasárnapi, az 51. hétköznapos, a 3. húsvéti időre való, a 66., 134., 52., 57., 115. és 16. pedig szentek közös ünnepeivel fonódik össze. A 66. dallam az *Aeterna Christi* laudesszöveggel ismert a bambergi himnáríumban és az *Exsultet caelum* vesperás- illetve matutinum szöveggel a XX. századi antifonáléban. A 134. dallam Trierben a *Deus tuorum* vesperás- és matutinum-himnuszhoz, továbbá a *Martyr Dei*, a Normálkönyvben pedig a *Iesu corona* laudeshimnuszhoz tartozik. Az 52. dallam szerepel az *Exsultet caelum* matutinum-himnusszal, a *Deus tuorum* vesperáshimnusszal (Trier) és az *Aeterna Christi* (Normálkönyv), *Martyr Dei*, *Iesu Redemptor* és *Iesu corona* (XX. sz.) laudeshimnusszal, de Mária Magdolna laudeshimnuszaként is felbukkan *Aeterni Patris unice* szöveggel (Trier). Az 57. dallam a trieri himnáríumban *Martyr Dei*, *Iesu Redemptor* és *Iesu corona* szövegekkel található meg. A 115. dallam *Aeterna Christi* szöveggel szerepel Trierben. Az 57. és 115. dallam is *Deus tuorum* szöveggel szerepel a XX. századi antifonáléban. Végül a 16. dallam a Mária-ünnepekre rendelt *Quem terra pontus*-t hordozza a *Correctorium*ban, Normálkönyvben, Trierben és Bambergben, valamint ennek laudesre rendelt *O gloriosa domina* divisióját a Normálkönyvben, Bambergben és a XX. században.

a szintén hétköznapi vesperásra szánt *Deus Creator omnium*. A szombati vesperást egyes helyeken a vasárnap I. vesperásaként is említik, így a hétköznapiaktól eltérő dallamot kap, a 22. számút. A *Te lucis* kompletórium-himnusz valószínűleg azért tér el ettől a szabálytól, mert már a következő liturgikus naphoz tartozik. Ily módon a szombat esti az ünnepélyesebb, mert a vasárnapot előlegzi (22. dallam), és a vasárnap, illetve hétköznapi esti az egyszerűbb (8. dallam). A húsvéti 3. dallam nem érvényes a *Te lucis*-ra, mert ennek az időszaknak saját kompletórium-himnusza van, a *Iesu nostra redemptio*.

A középkori kéziratok összehasonlítása mellett szükségesnek tűnt egy nyomtatott könyv ismerete is, ezért a vizsgálatot kiterjesztettem a domonkosok XX. századi antifonáléjára.¹²³ A temporale felépítése szempontjából a XX. századi antifonále egész más logikát követ, mint a többi forrás.¹²⁴ Diurnáléről lévén szó, csak nappali órákat tartalmaz, és a matutinum-himnuszok esetében nem szolgál információval. A *Te lucis* kompletórium-himnuszt dallamok hosszú sorával látja el (lásd részletes táblázat a 6.1. fejezetben), ami a vizsgált középkori kéziratokra nem jellemző. A temporale himnuszok dallamválasztásában egyezik a korai anyaggal, csupán az úrnapi *Verbum supernum... nec Patris*-hoz rendel eltérőt.¹²⁵

Az imént elmondottak az alábbi táblázatban tanulmányozhatók. A XX. századi antifonále anyagát csak kiegészítésként vettem bele, a statisztikában nem tulajdonítottam jelentőséget neki. A hat forrást egybevetve 37 szövegből 35-nél (94,5%) azonos dallamot találunk. 35-ből nyolc esetben a közös dallamon kívül egyebek is szerepelnek, melyet nem tüntet fel egységesen minden forrás (*Te lucis*, *Nocte surgentes*, *Ecce*

¹²³ Antiphonarium SOP Roma, In Hospitio Magistri Generalis, 1933.

¹²⁴ A himnuszokat az antifonále többi tétele közé illeszti. Legelőször a vasárnapot meríti ki laudestől kompletóriumig, ünnepi himnuszokat is megjelölve. Majd végigveszi a hétköznapiakat, domonkos szokás szerint változatlan vesperás- és laudeshimnusszal. A tulajdonképpeni Officium de Tempore részben az addig nem szerepelt, kisebb temporale ünnepek himnuszaire szorítkozik. Végül néhány mozgó ünnep, a sanctorale, a Mária-commune, dedikáció, commune sanctorum és a szombati Máriaszolozsma következik.

¹²⁵ 62. dallam. Vajon liturgikus párhuzamot szándékozik vonni mennybemenetel és Úrnapja között a mennybe felmenő Krisztus és az onnan alászálló kenyér azonosságára alapozva?

iam noctis, Iam lucis, Nunc Sancte, Rector potens, Rerum Deus, Lucis Creator). Mind-
össze az *Aurora lucis* és a *Verbum supernum... nec Patris* dallamválasztása mutat elté-
rést a domonkos renden belül.

incipit	lit. funkció	Roma	London	Trier	Bamberg	Szeben	Ant. 1930
Conditor alme siderum	Adv. v	23	23	23	–	23	23
Verbum supernum... a Patre	Adv. m	126	126	126	–	126	–
Vox clara ecce intonat	Adv. l	126	126	126	126	126	126
Veni Redemptor gentium	Nat. v	53	53	53	53	53	53
Christe Redemptor... ex Patre	Nat. m	71	71	71	71	71	–
A solis ortus cardine	Nat. l	53	53	53	53	53	53
Hostis Herodes impie (A solis div.)	Ep. v	53	53	53	53	53	53
A patre unigenitus	Ep. l	53	53	53	53	53	53
Audi benigne Conditor	Quadr. v	55	55	55	55	55	55
Christe qui lux es et dies	Quadr. c	9	9	9	9	9	9
Iesu quadragenariae	Quadr.	–	–	229	–	–	–
Summi largitor praemii	Quadr. m	54	54	–	54	54	–
Iam Christe sol iustitiae	Quadr. l	148	148	–	148	148	148
Vexilla regis prodeunt	Pass. v	32	32	32	32	32	32
Pange lingua... praelium	Pass. m	56	56	56	56	56	–
Lustris sex qui iam peractis (Pange div.)	Pass. l	56	56	56	56	56	56
Ad caenam agni providi	TP v	4	4	4	4	4	4
Iesu nostra redemptio	TP c	513	513	513	513	513	513
Aurora lucis rutilat	TP m	4	4	4	4	513	–
Sermone blando angelus (Aurora div.)	TP l	4	4	4	4	513	4
Aeterne rex altissime	Asc. v	62	62	62	62	62	62
Tu Christe nostrum gaudium (Aeterne div.)	Asc. l	62	62	62	62	62	62
Beata nobis gaudia	Pent. v	186	186	186	186	186	186
Iam Christus astra ascenderat	Pent. m	186	186	186	186	186	–

incipit	lit. funkció	Roma	London	Trier	Bamberg	Szeben	Ant. 1930
Impleta gaudent viscera (Iam Christus div.)	Pent. I	186	186	186	186	186	186
Veni Creator Spiritus	Pent. III.	17	17	17	17	17	17
Adesto Sancta Trinitas	Trin. v	65	65	65	65	65	65
O Trinitas laudabilis	Trin. I	65	65	–	65	65	65
Pange lingua... corporis	Corp. v	–	56	–	56	56	56
Sacris solemniis	Corp. m	–	420	–	420	420	–
Verbum supernum... nec Patris	Corp. I	–	126	–	188	188	62
Urbs beata Ierusalem	Ded. v, m	140	140	–	140	140	140
Angulare fundamentum (Urbs beata div.)	Ded. I	140	140	–	140	140	140
O lux beata Trinitas	Sabb. v	22	22	22	22	22	22
Te lucis ante terminum	c	22, 8	22	–	22, 8	22	22, 8 ¹²⁶
Nocte surgentes	m	146, 144	146, 144	146	146, 144	146	–
Ecce iam noctis	l	146, 144	146	146	146	146	146, 144
Iam lucis orto sidere	I.	185, 51 ¹²⁷	185, 51 ¹²⁸	185	185, 51 ¹²⁹	185	185, 51 ¹³⁰
Nunc Sancte nobis Spiritus ¹³¹	III.	185, 51	185, 51	185	185, 51	185	185, 51
Rector potens verax Deus	VI.	7, 51	7, 51	7	7, 51	7	7, 51

¹²⁶ A következő dallamokat rendeli még a *Te lucis* szöveghez: 57, 115, 64, 53, 65, 23, 4, 513, 62, 155.

¹²⁷ Ezen kívül a 3. dallam kíséri a szöveget húsvéti időben, szentek különböző ünnepein pedig a 66, 134, 52, 57, 115. dallamok.

¹²⁸ A római normálkönyv *Iam lucis* táblázatának összes dallamát tartalmazva ezek mellett még a 16. dallamot szerepelteti.

¹²⁹ A *Iam lucis*-hoz tartozó egyéb dallamok listája megegyezik a londoni kézirat anyagával, mindössze a 134. helyett a 155.-et találjuk.

¹³⁰ Húsvéti időben a 3. dallammal éneklendő.

¹³¹ A *Nunc Sancte*, *Rector potens* és *Rerum Deus* kezdetű a római, londoni és bambergi kéziratokban és a nyomtatott antifonáléban a két évközi dallamon kívül kiegészülnek a húsvéti 3. dallammal. is.

incipit	lit. funkció	Roma	London	Trier	Bamberg	Szeben	Ant. 1930
Rerum Deus tenax vigor	IX.	7, 51, 3	7, 51, 3	7	7, 51, 3	7	7, 51, 3
Lucis Creator optime	Dom. v	155, 8	155	155, 8	155, 8	155	155, 8
Deus Creator omnium	Dom. v	–	8	–	–	–	–

2.2. Sanctoriale

A sanctoriale a szentek saját tételeinek felsorolását jelenti. Nem terjed ki minden ünnepre, melyet a közösség megtart, mert ezek egy része a szentek közös anyagából merít. A kódexek eltérő részletességgel rubrikázzák a saját tétellel nem rendelkező ünnepeket; némelyik mindre utal, mások sosem említik a commune tételeket magán a commune szakaszon kívül. A communéra való utalások a sanctorálén belül különösen akkor értékesek számunkra, ha dallamincipitet is tartalmaznak, mint Péter-Pál esetében a Normálkönyv és Bamberg, vagy Remig püspök esetében e kettőn kívül még a Correctorium is. Ennek ellenére a következő fejezetben, a többi commune himnusz között fogjuk tárgyalni őket.

A XIV. századnál korábbi forrásokat (Correctorium, Normálkönyv, Trier) a sanctoriale tömörsége jellemzi. Urunk ünnepeinek tételeihez képest háromnegyed annyi, vagy még kevesebb szentről szóló tételt tartalmaznak. A későbbi forrásokban aztán felduzzad a szentek anyaga. Habár a szebeni himnáriumban a kitépelt szakasz miatt ez nem érzékelhető, Bambergben és a XX. századi antifonáléban körülbelül másfélszer annyi sanctoriale tétel van, mint temporale.

A sanctoriale felépítése a naptári sorrendet követi. Legáltalánosabb a Correctorium, a Normálkönyv, és Bamberg által követett forma. Ezek a december 28-án ünnepelt aprószentekkel kezdődnek, és november 25-ig, Szent Katalin napjáig jutnak el.

A sanctoriale arculatában meghatározó szerepet játszanak a domonkos szentek ünnepei. Legfontosabb közülük Szent Domonkos, a prédikáló rend alapítója, aki 1221-ben halt meg, és 1234-ben nyert kanonizációt.¹³² Tiszteletéről már a Correctorium tanúskodik.¹³³ Alig két évtizeddel később, a kor eretnekjei miatt szenvedett vértanúságot Péter mártír, vagy a magyar szóhasználatban Veronai Szent Péter. 1253-as szentté avatása után a domonkos himnáriumban törzsanyagának fontos elemeként van jelen.¹³⁴ A rend XIV. és XV. században kanonizált szentjei a legkorábbi forrásokból még hiányoznak.¹³⁵ A híres teológusnak és az úrnapi zsolozsmaszöveg szerzőjének, Aquinói Szent Tamásnak ünnepe 1323 után gazdagítja a sanctorálét.¹³⁶ Megtaláljuk ezen kívül Ferreri Szent Vince hitvallót, a kivételes szónoki tehetséggel megáldott domonkos ténitőt, akit 1455-ben avattak szentté,¹³⁷ és Sienai Szent Katalin szüzet, akit pedig 1461-ben.¹³⁸

¹³² Vicaire 1999: 1222.

¹³³ A Correctorium sanctoralójának ismertetését lásd Blume 1909: XVIII.

¹³⁴ Gleeson 1972: 91. Parsch 1937: II, 537.

¹³⁵ Blume 1909: XIX.

¹³⁶ Parsch 1937: II, 485–486.

¹³⁷ Parsch 1937: II, 508.

A himnuszok gyakoriságuk alapján hat csoportba oszthatók. Összesen hét himnusz található meg a látott források mindegyikében, tizenhét pedig egy kivétellel mindegyikben. Ez a huszonnégy tétel minden bizonnyal az egész rend közös kincse.

1.) Mindben szerepelnek a következő himnuszok: *Ave maris stella*, *Quem terra pontus*, *Ut queant laxis* (és divisiói: *Antra deserti*, *O nimis felix*), *Aurea luce*, *Tibi Christe splendor*, *Christe sanctorum*, *Salve crux sancta*. Ezek mind az első évezredben keletkezett, ősi ünnepekhez tartoznak, mint a Purificatio vagy Annuntiatio, Keresztelő Szent János, Péter-Pál, Szent Mihály és a szent kereszt ünnepei. Szeben kivételével mindenütt szerepelnek a következő szövegek: *Lauda mater ecclesia*, *Aeterni Patris unice*, *Magne pater Augustine*, *Caeli cives applaudite*, *Iesu Salvator saeculi*, *Christe Redemptor... conserva*, *Katherinae collaudemus*. A hiány oka mindössze a szebeni himnáríum megrongált állapota lehet. Az ünnepek eredetükre nézve a korán gyökeret vert, alapvető fontosságú ünnepek sorát folytatják: Mária Magdolna, Szent Ágoston, mindenszentek, Alexandriai Szent Katalin.

2.) Még mindig a leggyakoribb himnuszok csoportjába tartozik, és egyedül Trierből hiányzik a *Caterva matrum personat* aprószentekre, az *O gloriosa domina* Mária-ünnepekre, a *Doctor egregie Paule* Szent Pál megtérésére, a *Iam bone pastor* Péter székfoglalására, és az *Originale crimen* a szent kereszt ünnepeire. Feltűnő, hogy ezek mind divisiók. A szövegek, melyekből származnak, az *A solis ortus*, *Quem terra pontus*, *Aurea luce* és *Salve crux sancta* mind megtalálhatók a trieri himnáríumban, csak a divisiók nincsenek jelölve. Kutatásom során a trieri kéziratnak csak a himnáríumi részét volt alkalmam megvizsgálni. Ez alapján megállapítottam, hogy az imént felsoroltakon kívül a *Magnae dies... Petrus*, az *Adest triumphus nobilis*, az *Exsultet claro sidere*, a *Gaude mater ecclesia*, a *Novus athleta Domini*, és a *Hymnum novae laetitiae*, vagyis Péter mártír és Szent Domokos 3-3 himnusza is hiányzik belőle.¹³⁹ Keuffer leírása szerint azonban e két szent anyaga is megtalálható XV. századi hozzátoldásként az antifonále lapjain.¹⁴⁰

3.) Csak három középkori forrásban találjuk a himnuszok következő csoportját: *Quae vox quae poterit*, *Exsultet claro sidere*, *Thomas insignis*, *Lauda mater ecclesia*, *Pange lingua... virginis*, *Praesens dies expendatur*. A *Quae vox quae poterit* a mártírokról szóló *Sanctorum meriris* aprószentekre használt versszaka. Önállósult divisióknak tekintem, emiatt nem a communéba, hanem a szentek saját tétélei közé soro-

¹³⁸ Parsch 1937: II, 538. A rend szentjeinek, mindenekelőtt Szent Domonkos himnuszáiról lásd Szövérfy 1964/65: 233, 234.

¹³⁹ Talán ez is azt támasztja alá, hogy a trieri forrás az 1254-es Correctorium előtről való (akár 1234, Szent Domonkos kanonizálása előtti évekből?).

¹⁴⁰ Keuffer 1897: 32.

lom. Viszonylag későn került bevezetésre Aquinói Szent Tamás ünnepe az *Exsultet claro, Thomas insignis* és *Lauda mater* himnuszokkal. Ez magyarázhatja kisebb arányú előfordulását a középkori forrásokban. Alexandria Szent Katalin matutinum- és vesperáshimnusza, a *Pange lingua... virginis* és a *Praesens dies* látszólag ritkább szereplése nem bír nagy jelentőséggel, mivel egyrészt az egyebekben is szerénynek mutakozó trieri, másrészt a nyári szenteknél megszakadó szebeni himnáriumból hiányzik.¹⁴¹

4.) Későn bevezetett ünnepekhez kötődik, ezért mindössze két forrásban ismert Aquinói Szent Tamás translációjának és Ferreri Szent Vincének 3-3 himnusza (*Superna mater, Iubar caelorum, Aurora pulchra, Mente iocunda, Lumen in terris, Magne Vincenti*), továbbá Visitatio, illetve a töviskorona 2-2 himnusza (*Magnae dies... Maria, Lingua pangat, Aeternae regi, Lauda fidelis*).¹⁴²

5.) A legritkább himnuszok képezik az utolsó csoportot. A *Quod chorus vatium* és *O quam glorifica* Mária-himnuszok egyedül a trieri himnáriumban szerepelnek. Blume kutatásai szerint ezek csak a legkorábbi forrásokra jellemzőek, és a későbbiekből eltűnnek.¹⁴³ Ezek alapján a trieri himnáriumot különösen archaizálónak kell tartanunk, mert a másik két XIII. századi forrásban, a Correctoriumban és a londoni Normálkódexben nem találjuk ezeket a Mária-himnuszokat.

A *Hymnum Deo* és *Haec insignis* Szent Erzsébet-himnuszok, valamint a *Hymnum novae laetitiae* Visitációs himnusz esetében ennek épp az ellenkezőjéről van szó. A XIII–XIV. században elterjedt ünnepek egyedül egy késői forrásban, a bambergi himnáriumban szerepelnek. Szent Anna két himnuszával, a *Salve sancta parens*-sel és a *Chori plaudant*-tal is egyedül itt találkozunk, továbbá Aquinói Szent Tamásnak a többi forrásban ismeretlen szövegével, az *Ortum vitam et exitum*-mal. Sienai Szent Katalin három himnusza, a *Haec tuae virgo, Laudibus virgo* és *Iam ferox miles* is ide tartozik azzal a különbséggel, hogy Bambergen kívül XX. századi adat is utal használatukra.¹⁴⁴

A repertoár áttekintése után dallamválasztás szempontjából is vizsgáljuk meg a főnti csoportok szövegeit.¹⁴⁵ A széles körben elterjedt himnuszok közül az *Ave maris*

¹⁴¹ Az említett három csoport anyaga a XX. századi antifonáléban is szerepel.

¹⁴² A domonkosok XX. századi gyakorlata ezek közül csak Vince és a töviskorona himnuszainak használatát jelzi, a másik két ünnepről nem szól.

¹⁴³ Blume 1909: XIX. Alátámasztja Dirks 1983: 120 is, mikor két prehumberti forrásból idézi az *O quam glorifica*-t (Romae, Archivum gen. O.P., XIV L2. és Engelberg, Stiftsbibliothek, codex 104.)

¹⁴⁴ A XX. századi antifonáléban ezen kívül még jócskán szerepelnek a középkor után keletkezett ünnepek. Ezek dallamait nem sikerült Stäblein viszonylag korai forrásokon alapuló kiadásának számaival azonosítani. Ilyenek: Szent József, őrangyalok, Rózsafüzér Királynője, Fájdalmas Szűz, Szűz Mária megjelenése (Lourdes-i), Szent Család, Mária szeplőtelen szíve. A felsorolt ünnepek bevezetéséről lásd Várnagy 1993: 451, 448, 449, 432.

¹⁴⁵ A La Trobe honlap adatbázisának domonkos himnáriumai a fentebb említett sanctorale tételek többségét ismerik, közülük tizenhetet nem tartalmaznak. Ez a tizenhét himnusz azonban nem a repertoár magjá-

stella és a *Quem terra pontus* divisiójával együtt (*O gloriosa domina*) számos forrásban két-két dallammal szerepel.¹⁴⁶ Az egyik egy ünnepélyesebb, a másik pedig a commune szakaszban föltüntetett egyszerűbb dallam olyan Mária-ünnepekre szánva, melyeket nem részletez és nem is rubrikáz a sanctorale. Keresztelő Szent János himnuszának mindegyik divisiójához (*Ut queant, Antra deserti, O nimis*) ugyanaz a dallam járul.¹⁴⁷ Közös a Péter és Pál apostolok *Aurea luce* himnuszával és a szent kereszt ünnepeire való *Salve crux* szöveggel (ill. *Originale crimen* kezdetű divisiójával) énekelt dallam.¹⁴⁸ A Szent Mihály ünnepének himnuszai (*Tibi Christe* és *Christe sanctorum*) különböző versformájúak, ezért két eltérő dallamot használnak, ezek viszont mindenütt egységesek.¹⁴⁹

Mária Magdolna *Lauda mater ecclesia* és *Aeterni Patris unice* himnuszainak dallama azonos a források többségében,¹⁵⁰ ettől csak Trier különül el.¹⁵¹ Az Ágoston-napi *Magne pater* himnusz dallama a temporaléból *Pange lingua* szöveggel már ismert, melyet felhasználnak Szent Katalin három himnuszához is (*Katherinae collaudemus, Pange lingua... virginis, Praesens dies expendatur*).¹⁵² Eltér ettől a *Caeli cives* Ágoston-himnusz¹⁵³, mindenszentek két himnusza pedig (*Iesu Salvator saeculi, Christe Redemptor... conserva*) a karácsonyi *Christe Redemptor... ex Patre* dallamával egyezik.¹⁵⁴

Aprószentek *Caterva matrum* kezdetű szövege az *A solis ortus* divisiója,¹⁵⁵ melynek megfelelően annak dallamát is megkapja.¹⁵⁶ Aprószentek *Quae vox quae poterit* kezdetű himnuszának egységes dallama¹⁵⁷ a Normálkódexben kiegészül egy másik-

hoz, hanem a domonkos liturgiába a későközépkorban bekerült ünnepekhez tartozik, így hiányuk kis jelentőséggel bír. Az ünnepek a következők: Aquinói Szent Tamás translációja, Sienai Szent Katalin, Visitatio, Szent Anna, Szent Erzsébet. Az adatbázisban talált himnuszok száma, melyek az általam vizsgált forrásokban nem szerepelnek, tizenkettő (*Ad ortum novi, Crux fidelis, Exultans in praeconio, Gaude Caelestis, Gaude mater, Gaudet chorus fidelium, Hymnum novae laetitiae, Iesu Redemptor, In vasta solitudine, Nova regis praeconia, Ordo sanctorum militum, Quasi stella matutina*). A szövegek azonosítása további kutatást igényel.

¹⁴⁶ *Ave maris stella*: 67. és 191. dallam; *Quem terra pontus*: 187. és 16. dallam

¹⁴⁷ 151. dallam

¹⁴⁸ 69. dallam

¹⁴⁹ 112. és 422. dallam

¹⁵⁰ 189. dallam

¹⁵¹ 52. dallam

¹⁵² 56. dallam

¹⁵³ 414. dallam

¹⁵⁴ 71. dallam

¹⁵⁵ Dreves–Blume 1911–1922: 50. kötet, 53.

¹⁵⁶ 53. dallam

¹⁵⁷ 420. dallam

kal.¹⁵⁸ Korábban már említettük Péter-Pál és a szent kereszt szövegeinek velejáróját, nem meglepő tehát, hogy a *Conversio Pauli* és *Cathedra Petri* himnuszai (*Doctor egregie, Iam bone pastor*) is ezt a dallamot kapja.¹⁵⁹ Péter mártír himnuszait (*Magnae dies laetitiae... Petrus, Adest triumphus nobilis, Exsultet claro sidere*) és Szent Domokosét (*Gaude mater ecclesia, Novus athleta Domini, Hymnum novae laetitiae*) két jellegzetesen domonkos dallamon énekeltek a rendi források.¹⁶⁰

A ritkább himnuszok közül Aquinói Szent Tamás január 28-i és március 7-i ünnepének tételei azonos dallammal szerepelnek¹⁶¹ (*Superna mater, Iubar caelorum, Aurora pulchra, Exsultet claro sidere, Thomas insignis, Lauda mater ecclesia, Ortum vitam*). Szent Vince három himnuszához (*Mente iocunda, Lumen in terris, Magne Vincenti*) a Keresztelő Jánosnál már látott dallam kötődik.¹⁶² Sarlós Boldogasszony mindhárom tételének különböző dallama van. A *Magnae dies... Maria* vesperáshimnusz Péter mártír *Magnae dies... Petrus* himnuszának saját dallamát használja.¹⁶³ A *Lingua pangat* matutinum-himnuszhoz talán a *Pange lingua*-val való szövegi hasonlósága miatt jelölik ki annak dallamát.¹⁶⁴ Egyedül a bambergi himnáríum tartalmaz laudeshimnuszt is Visitatióra. Ennek *Hymnum novae laetitiae* szövegkezdeté azonos Szent Domokos laudeshimnuszával, ez magyarázhatja, hogy tőle kölcsönzi a dallamot.¹⁶⁵ Sienai Szent Katalin összes tételéhez (*Haec tuae virgo, Laudibus virgo, Iam ferox miles*) azonos dallam tartozik.¹⁶⁶ Mivel május 4. mindenképpen húsvéti időre esik, a töviskorona ünnepe az időszakot képviselő dallamot kapja meg.¹⁶⁷ Végül a kizárólag egy forrás által képviselt himnuszok: a *Quod chorus vatum*¹⁶⁸, *O quam glorifica*¹⁶⁹ (Mária), *Hymnum Deo, Haec insignis* (Szent Erzsébet),¹⁷⁰ *Salve sancta parens* és *Chori plaudant* (Szent Anna).¹⁷¹

¹⁵⁸ 108. dallam

¹⁵⁹ 69. dallam

¹⁶⁰ Péter mártír: 188. dallam, Szent Domokos: 190. dallam.

¹⁶¹ 192. dallam

¹⁶² 151. dallam

¹⁶³ 188. dallam

¹⁶⁴ 56. dallam

¹⁶⁵ 190. dallam

¹⁶⁶ 642. dallam

¹⁶⁷ 4. dallam. Használata ebben a funkcióban azonban nem mutat az újkorig tartó töretlen hagyományt, mert a XX. századi antifonálé a 190. dallammal látja el a két himnuszt (*Aeternae regi gloriae, Lauda fidelis concio*).

¹⁶⁸ 422. dallam

¹⁶⁹ 418. és 68. dallam

¹⁷⁰ 56. dallam

¹⁷¹ 67. és 190. dallam

Ha a repertoár törzsanyagát az egynél több forrásban szereplő tételek alapján, és a divisiókat egy szövegnek számolva állapítjuk meg, a domonkos himnáríum sanctoráléjába 35 szöveget (51 liturgikus tételt) sorolhatunk. A szövegek összesen 24 dallamot használnak. A következő oldalon látható táblázat az ünnepek időrendjében mutatja a himnuszok egy-egy forrásban megjelenő dallamát. Egyedül az *Ave maris stella* és *Quem terra pontus* Mária-himnuszokat (illetve utóbbinak *O gloriosa domina* divisióját) emeltem ki és helyeztem a naptár végére, mert ezek egyszerre több Mária-ünnephez tartozva a sanctorale és commune határmezsgyéjén állnak. A dallamválasztást a táblázat segítségével teljesen egységesnek nevezhetjük. Mindnél van egy közös, összes forrásban jelentkező dallam, csupán három esetben egészülnek ki ezek másodlagos dallamokkal, melyeket nem minden forrás ismer (*Que vox que poterit, Ave maris stella, Quem terra pontus*).

incipit	lit. funkció	Roma	London	Trier	Bamberg	Szeben	Ant. 1930
Digne colit ecclesia ¹⁷²	Barb.	–	–	594	–	–	–
Quae vox quae poterit (Sanctorum div.)	Innoc.	420	420, 108	–	420	–	420
Caterva matrum personat (A solis div.)	Innoc.	53	53	–	53	53	53
Quod chorus vatum	Purif.	–	–	422	–	–	–
Doctor egregie Paule (Aurea luce div.)	Paulus	69	69	–	69	69	69
Superna mater inclita	Trans. Thom.	–	–	–	192	192	–
Iubar caelorum	Trans. Thom.	–	–	–	192	192	–
Aurora pulchra	Trans. Thom.	–	–	–	192	192	–
Iam bone pastor Petre (Aurea luce div.)	Cath. Petr.	69	69	–	69	69	69
Exsultet mentis iubilo	Thom.	–	192	–	192	192	–
Thomas insignis	Thom.	–	192	–	192	192	–
Lauda mater ecclesia	Thom.	–	192	–	–	192	–
Ortum vitam et exitum	Thom.	–	–	–	192	–	–
Mente iocunda	Vinc.	–	–	–	151	151	151
Lumen in terris	Vinc.	–	–	–	151	151	–
Magne Vincenti	Vinc.	–	–	–	151	151	151
Magnae dies laetitiae... Petrus	Petr. mart.	188	188	–	188	188	188
Adest triumphus nobilis	Petr. mart.	188	188	–	188	188	–
Exsultet claro sidere	Petr. mart.	188	188	–	188	188	188
Haec tuae virgo	Sien. Kath.	–	–	–	642	–	642
Laudibus virgo	Sien. Kath.	–	–	–	642	–	–

¹⁷² Az adattal csak a forrásról szóló másodlagos irodalomban találkoztam (Nilsson 1991: 127.)

incipit	lit. funkció	Roma	London	Trier	Bamberg	Szeben	Ant. 1930
Iam ferox miles	Sien. Kath.	–	–	–	642	–	642
Ut queant laxis	Joh. bap.	151	151	151	151	151	151
Antra deserti (Ut queant div.)	Joh. bap.	151	151	151	151	151	–
O nimis felix (Ut queant div.)	Joh. bap.	151	151	151	151	151	151
Aurea luce et decore roseo	P. P.	69	69	69	69	69	69
Magnae dies laetitiae... Maria	Visit.	–	–	–	188	188	–
Lingua pangat et cor tangat	Visit.	–	–	–	56	56	–
Hymnum festivae gloriae	Visit.	–	–	–	190	–	–
Lauda mater ecclesia	Magd.	189	189	189	189	–	189
Aeterni Patris unice	Magd.	189	189	52	189	–	189
Salve sancta parens	Anna	–	–	–	67	–	–
Chori plaudant alacriter	Anna	–	–	–	190	–	–
Gaude mater ecclesia	Dom, Trans. D.	190	190	–	190	190	190
Novus athleta Domini	Dom, Trans. D.	190	190	–	190	190	–
Hymnum novae laetitiae	Dom, Trans. D.	190	190	–	190	190	190
O quam glorifica	Assumpt.	–	–	418, 68	–	–	–
Magne pater Augustine	Aug.	56	56	56	56	–	56
Caeli cives applaudite	Aug.	414	414	414	414	–	414
Salve crux sancta	Crux., Inv.	69	69	69	69	69	69
Originale crimen (Salve crux div.)	Crux., Inv, Ex.	69	69?	–	69	69	69
Aeternae regi gloriae	Cor.	–	–	–	4	4	190
Lauda fidelis concio	Cor.	–	–	–	4	4	190
Tibi Christe splendor Patris	Mich, App.M.	112	112	112	112	112	112

incipit	lit. funkció	Roma	London	Trier	Bamberg	Szeben	Ant. 1930
Christe sanctorum	Mich, App.M.	422	422	422	422	422	422
Iesu Salvator saeculi	Om. s.	71	71	71	71	–	71
Christe Redemptor... conserva	Om. s.	71	71	71	71	–	71
Hymnum Deo vox iocunda	Elis.	–	–	–	56	–	–
Haec insignis	Elis.	–	–	–	56	–	–
Katherinae collaudemus	Kath.	56	56	56	56	–	56
Pange lingua... virginis	Kath.	56	56	–	56	–	–
Praesens dies expendatur	Kath.	56	56	–	56	–	56
Ave maris stella	Purif, Annunt, BMV	67, 191	67, 191	67, 191	67, 191	67	67, 191
Quem terra pontus aethera	BMV, Puif.	16, 187	16, 187	16, 187	16	187	16, 187
O gloriosa domina (Quem terra div.)	BMV, Purif.	187	16	–	16, 187	187	16, 187

2.3. Commune sanctorum

A commune a szentek közös tételeinek felsorolását jelenti, melyből azon szentek ünnepeire válogatnak, akiknek nincs saját énekanyaguk a sanctoralén belül. A domonkos himnárrium commune szakasza az általános szokást követve apostolok és evangelisták közös tétéleivel kezdődik, vértanúkkal, hitvallókkal és szűzekkel folytatódik, majd kishórahimnuszokkal és Mária-communéval ér véget.

Ettől a sorrendtől a bambergi himnárrium eltér abban, hogy a vértanúk és hitvallók közé még egyszer beiktatja az *Aeterna Christi*-t apostolok megjelöléssel. Nagyobb eltérést mutat a trieri himnárrium, mert a vértanúk után újra kezdi a sort, és apostolok, evangelisták, vértanúk ünnepére egyrészt már említett szövegeket közöl más dallamokkal (*Exsultet caelum*, *Deus tuorum militum*, *Martyr Dei qui unicum*, *Sanctorum meritis*), másrészt eddig nem említett szövegeket hoz (*Adnue Christe*, *Aeterna Christi*). A trieri forrás ezen kívül nem tartalmaz *Iam lucis* táblázatot és Mária-communét.

Mindenütt előforduló szöveg az *Exsultet caelum* és *Aeterna Christi* apostolok, evangelisták ünnepére, a *Deus tuorum* és *Martyr Dei* vértanúkéra, a *Sanctorum meritis* több vértanúéra, az *Iste confessor* hitvallókéra, és a *Virginis proles* szűzekére. Ötből csak négy helyen szerepel a szűzek *Iesu corona* himnusza, és három helyen a hitvallók *Iesu Redemptor* himnusza. Egyedül a trieri használja az apostolok, evangelisták ünnepére szánt *Adnue Christé*-t, s ez Blume szerint egy forrásnál ősi hagyomány őrzésére utal.¹⁷³

Öt forrásból három igen gyakran csak rubrikákban sorolja föl a commune-himnuszokat. A Correctoriumban nem is derül ki, hogy az *Exsultet caelum*, *Aeterna Christi*, *Deus tuorum* és *Martyr Dei* szövegekhez milyen dallam tartozik. Az *Aeterna Christi*-t ugyan megtaláljuk dallammal a Normálkönyvben¹⁷⁴ és Bambergben,¹⁷⁵ de ehhez mindkét esetben a sanctoraléba kell visszalapoznunk, s ott is csak töredékes az utalás. A Normálkönyv a később betoldott szakaszban közli a *Iesu corona* himnuszt és dallamát, szintén elszakítva logikus helyétől. Bambergben a *Iesu Redemptor* és *Iesu corona* dallami utalásait nem sikerült megtalálnom. A *Sanctorum meritis*, az *Iste confessor* és a *Virginis proles* minden forrásban el van látva dallammal.

Az *Adnue Christe* dallamát Péter, Pál és a szent kereszt ünnepeiről már ismerjük.¹⁷⁶ A Trier által megadott másik dallam a vizsgált domonkos forrásokban sehol máshol nem

¹⁷³ Blume, 1909: XIX. Ezen kívül Dirks 1983: 53 négy prehumberti forrást is említ, melyek tartalmazzák (Engelberg, Stiftsbibliothek, codex 104; København, Det Kongelige Bibliotek, Ny Kgl. Saml. 632, 8; Houston, Menil Foundation, 65–62; Romae, Archivum gen. O.P., XIV L2).

¹⁷⁴ 52. dallam

¹⁷⁵ 66. dallam

¹⁷⁶ 69. dallam

fordul elő.¹⁷⁷ Az *Exsultet caelum* dallammal való párosítását szintén egyedül a trieri ismeri.¹⁷⁸ Az *Aeterna Christi* dallama három különböző forrásban háromféle.¹⁷⁹ Trier szerint a *Deus tuorum*-hoz és a *Martyr Dei*-hez két-két dallam járul.¹⁸⁰ A *Sanctorum meritis* dallama az összes forrásban ugyanaz a kettő.¹⁸¹ Az *Iste confessor*-hoz Triert kivéve mindenütt három dallam kapcsolódik.¹⁸² A *Iesu Redemptor* dallama csak Trier által ismert a középkori domonkos hagyományban.¹⁸³ A *Virginis proles*-nek Trierben egy dallama van, a többi helyen kettő.¹⁸⁴ A *Iesu corona* középkori domonkos dallamait a Normálkönyvből és Trierből ismerjük.¹⁸⁵

A kéziratok többsége a commune végén helyezi el a Mária-communét, vagyis a sanctoraléban külön nem szereplő Mária-ünnepekre szóló himnuszokat. A commune nem tartalmazó szebeni és az egyedi elrendezésű trieri himnáriumon kívül mindegyik kézirat itt tünteti fel az *Ave maris stella* fő dallamához képest kevésbé közismert második dallamát,¹⁸⁶ valamint a *Quem terra* (Correctorium, Normálkönyv, Bamberg) és az *O gloriosa domina* dallamát (Normálkönyv, Bamberg, XX. sz.).¹⁸⁷ A trieri forrás nem tartalmaz Mária-commune részt, hanem a Mária-himnuszokat többször kiírja a sanctorale folyamán. Ahányszor említi őket, mindannyiszor különböző dallamokkal jegyzi le.

A XX. századi antifonále anyaga ugyan sokszor megzavarja a középkori források egységét, mégis szolgál néhány tanulsággal. A *Huius obtentu* szöveggel (a *Virginis proles* divíziója) és a *Pia mater et humilis*-sal csak itt találkozunk. Funkciójuk is ismeretlen a középkori könyvekben: „nec virgo, nec martyr”. Az *Aeterna Christi* tétel esetként az apostolok, evangelisták szövegétől eltérően folytatódik. Ilyenkor a *Sanctorum meritis* mellett több vértanú közös ünnepén használatos. A XX. századi antifonále szerint fontos a húsvéti időbe eső szentek tételeit kiemelni, és egy „commune sanctorum tempore paschalis” szakaszba gyűjteni. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a szövegek egy részét (*Exsultet caelum*, *Aeterna Christi*, *Deus tuorum militum*, *Martyr Dei qui unicum*, *Iesu Redemptor omnium*, *Iesu corona virginum*) ellátják a húsvéti¹⁸⁸ és

¹⁷⁷ 152. dallam

¹⁷⁸ 52. és 115. dallam

¹⁷⁹ 52., 115. és 66. dallam

¹⁸⁰ *Deus tuorum*: 134. és 52.; *Martyr Dei*: 134. és 57.

¹⁸¹ 420. és 108. dallam

¹⁸² 146., 107., 422. Trierben csak a 146.

¹⁸³ 57. dallam

¹⁸⁴ 146., 107. Trierben csak a 146.

¹⁸⁵ 134., 57.

¹⁸⁶ 191. dallam

¹⁸⁷ 16. dallam

¹⁸⁸ 4. dallam, vagy a *Deus tuorum*-nál emellett a 3. dallam is.

a mennybemeneteli dallammal.¹⁸⁹ A XX. századi antifonále mindegyik szöveget több dallammal jegyzi le, de ez helyenként a középkori forrásokban is előfordul. Minden Mária-ünnepet részletez a sanctorale során, az ezekhez kapcsolódó két himnuszt, az *Ave maris stella*-t és az *O gloriosa domina*-t mindig ugyanazzal az egy-egy dallammal ellátva.¹⁹⁰ A commune részben közölt Mária-himnuszokat szombati napokra szánja. A *Iesu Redemptor* és *Virginis proles* is kiegészül egy-egy dallammal.¹⁹¹ A *Iesu corona* középkori domonkos dallamait csak a Normálkönyvből és Trierből ismerjük.¹⁹² Ezek a XX. században már eltűnnek, és mások váltják fel őket.¹⁹³ A domonkos commune 10 középkori dallama mellett a XX. századi himnárius még három másik dallamot is szerepeltet.

Itt érdemes megemlíteni a temporale, sanctorale, commune közti kölcsönhatások és dallami összefüggések egyéb példáit. Az *A solis ortus* himnusz és a sanctoraléban található *Caterva matrum* közös dallamot használ.¹⁹⁴ Ez persze nem csoda, hiszen az utóbbi az előbbi divisiója, és aprószentek ünnepe karácsony nyolcadába is esik. A karácsonyi *Christe Redemptor... ex Patre* dallamát mindenszentek ünnepe szintén megkapja, mert a *Iesu Salvator saeculi* mellett laudeshimnuszának kezdete megegyezik a karácsonyi szöveg elejével.¹⁹⁵ Valószínűleg mindig húsvéti időre esett a töviskorona ünnepe, ezért rendeltek az *Aeternae regi gloriae* és *Lauda fidelis concio* tételekhez húsvéti dallamot.¹⁹⁶ A *Nocte surgentes* és *Ecce iam noctis* szövegekkel megismert dallam¹⁹⁷ a hitvallók és szüzek communéjának szaffikus szövegeit is magára veszi (*Iste confessor, Virginis proles*). Szenvedés időszakának és Úrnapijának *Pange lingua* dallama¹⁹⁸ még négy sanctorale ünnep himnuszát hordozza: Visitatio, Szent Ágoston, Szent Erzsébet, Szent Katalin. Az úrnapi *Verbum supernum... nec Patris* dallama Péter mártír három himnuszának fő dallamával egyezik.¹⁹⁹ Egyszerre szerepel a Normálkönyv és Bamberg temporaléjában, sanctoraléjában és communéjában a *Sacris solemnibus, Quae vox quae poterit* és a *Sanctorum meritis* dallama.²⁰⁰ Utóbbi kettő dallami rokonságának magyarázata, hogy a *Quae vox* a *Sanctorum meritis* szöveg divisiója. Nyilvánvalóan ezen a rokonságon alapszik, hogy a Normálkönyv aprószentek és több vértanú közös

¹⁸⁹ 62. dallam

¹⁹⁰ 67., 187. dallam

¹⁹¹ 52., 422. dallam

¹⁹² 134., 57. dallam

¹⁹³ 66., 52., 4., 62.

¹⁹⁴ 53. dallam

¹⁹⁵ 71. dallam

¹⁹⁶ 4. dallam

¹⁹⁷ 146. dallam

¹⁹⁸ 56. dallam

¹⁹⁹ 188. dallam

²⁰⁰ 420. dallam

ünnepének itt tárgyalt egy-egy himnuszát egy másik közös dallammal is ellátja.²⁰¹ Végül szintén a sanctorale és commune között von párhuzamot a trieri himnáríum, mikor Péter és Pál, valamint a szent kereszt ünnepeinek dallamát az apostolok és evangelisták közös himnuszára, az *Adnue Christe*-re is alkalmazza.²⁰²

Összevetve a négy forrást, mely tartalmaz communét, és az egyetlen forrásban szereplő *Adnue Christe*-t nem számítva, a domonkos commune 9 szövegből és 10 dallamból áll. A dallamválasztás kilencből csak három esetben mondható egységesnek. A fennmaradó hat szöveg dallamai vagy eltérőek az egyes forrásokban, vagy a források többségében dallam nélkül szerepelnek.

²⁰¹ 108. dallam

²⁰² 69. dallam

incipit	lit. funkció	Roma	London	Trier	Bamberg	Szeben	Ant. 1933
Adnue Christe	ap, ev.	–	–	69, 152	–	–	–
Exsultet caelum laudibus	ap, ev.	–	–	52, 115	–	–	66, 52, 53. 4, 62
Aeterna Christi munera	ap, ev.	–	52	115	66	–	53, 4, 62, (52, 66)
Deus tuorum militum	mart.	–	–	134, 52	–	–	53, 66, 57, 134, 115, 4, 62, 3
Martyr Dei qui unicum	mart.	–	–	134, 57	–	–	53, 52, 4, 62
Sanctorum meritis	(pl.) mart.	420, 108	420, 108	108, 420	420, 108	–	420, 108
Iste confessor	conf.	146, 107, 422	422, 146, 107	146	146, 107, 422	–	422, 146, 107
Iesu Redemptor	conf.	–	–	57	–	–	52, 4, 62
Virginis proles	virg.	107, 146	146, 107	146	107, 146	–	422 146, 107
Iesu corona virginum	virg.	–	134	57	–	–	66, 52, 4, 62

3. A NÉMET LOVAGREND HIMNÁRIUMA

3.1. Temporale

A német lovagrend himnuszrepertoárját a következő hét forrás alapján fogjuk áttekinteni.

<i>D-DS MS 872</i>	Darmstadt, Hessische Landes- und Hochschulbibliothek ²⁰³
<i>PL-PE Rps L19</i>	Pelplin, Biblioteka Seminarium Duchowne ²⁰⁴
<i>PL-PE Rps L10</i>	Pelplin, Biblioteka Seminarium Duchowne ²⁰⁵
<i>PL-PE Rps L5</i>	Pelplin, Biblioteka Seminarium Duchowne ²⁰⁶
<i>PL-PE Rps L6</i>	Pelplin, Biblioteka Seminarium Duchowne ²⁰⁷
<i>CZ-Pn XIII A7</i>	Praha, Knihovna Národního muzea ²⁰⁸
<i>PL-GD MS Mar F405</i>	Gdańsk, Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk ²⁰⁹

A liturgikus elrendezés néhány ponton különbözik a források között.²¹⁰ Az egész egyházi év anyagát felölelő kéziratok (Darmstadt, Prága) felépítése megegyezik az adventi-karácsonyi időszakokkal kezdő, de nagyhétnél véget érő könyvek (L19, L5) felépítésével. Egyezésük abban áll, hogy az évközi idő himnuszait vízkereszt és nagyböjt között közlik, Szentháromság után pedig nem ismétlik meg azokat. A húsvétal induló könyvek viszont (L10, L6, Gdańsk) az egyházi év végén, Szentháromság után helyezik el az évközi tételeket. Ez azt bizonyítja, hogy a húsvétal kezdődő kéziratok nem töredékek, hanem önálló kötetek, de csak a tavaszi–nyári félév ünnepeit hivatottak ellátni énekanyaggal. Az év ezen időszakában ezt használja a közösség, és az évközi tételek miatt sem kell visszanyúlnia a téli kötethez.

²⁰³ Antifonále a XIII. század második feléből gótikus notációval.

²⁰⁴ XIV. századi antifonále 125 folián. 460×330 mm nagyságú, kottairása gótikus.

²⁰⁵ Antifonále a XIV. századból. Nagysága 500×320 mm, terjedelme 268 folio. Kottairása gótikus.

²⁰⁶ Antifonále a XV. századból, 1. kötet.

²⁰⁷ Antifonále a XV. századból, 2. kötet. Nagysága 460×360 mm, terjedelme 267 folio. Kottairása gótikus.

²⁰⁸ Antifonále 1412-ből gótikus notációval.

²⁰⁹ Antifonále a XV. századból. Nagysága 500×330 mm, terjedelme 222 pergamen folio bőrkötésben. Díszes iniciálékat tartalmaz piros, fekete és kék színekben. Kottairása gótikus, négy piros vonalon.

²¹⁰ Az egyes kéziratok himnuszainak sorrendje külön-külön is nyomom követhető a 6.2. fejezetben.

Az utóbb említett, húsvétal induló kéziratok közt apró különbséget fedezhetünk fel az évközi himnuszok elhelyezésében. Az L6-ban az évközi tételek Szentháromság és Úrnapja között helyezkednek el, Gdańskban a könyv legvégén, Szentháromság és Úrnapja után. Gdańsk érdekessége még, hogy a *Iam lucis* szöveg különféle rangú ünnepekre szánt dallamait szokatlan módon ezen a ponton iktatja be, nem a commune szakaszban. Legbonyolultabb elrendezést az L10-es forrás mutat, melynek antifonále részébe a következő módon ékelődnek be az évközi himnuszok: a kompletórium-himnusz Szentháromság és Úrnapja között, a kishórahimnuszok Úrnapja és templomszentelés között, a vesperáshimnusz pedig templomszentelés után található. A matutinum- és laudeshimnusz a könyv végén elkülönülő himnáriumban, pünkösd után szerepel. A darmstadti himnárium karácsonyi szakaszában találjuk Szent István első vértanú himnuszát. Ebben az összehasonlításban sajátos ez az elhelyezés, mert a többi forrás mind a sanctoraléban jegyzi le.

A himnuszok gyakoriságát figyelve minden forrásban megtaláljuk az évközi időt, sőt két forrást leszámítva mindenütt képviselve van az összes évközi himnusz. Csak az L6-os himnáriumban nem szerepel a *Te lucis* kompletórium-himnusz, az L5-ben pedig az egyetlen évközi a *Lucis Creator* vesperáshimnusz. A húsvétól Szentháromságig terjedő időszakot gazdagon dokumentálja öt kézirat is. Bizonyára az egyházi év első felére készült az L19 és L5, mert ezekből kimarad. Ugyanebből a két forrásból hiányzik a templomszentelés ünnepe, szemben a másik öt forrással. Csak négy vizsgált kéziratból (Darmstadt, L19, L5, Prága) hasonlítható össze a karácsony, vízkereszt, nagyböjt, és szenvedés ideje, mert a többi három „második kötet”-ként funkcionál, és húsvétal kezdődik. Szintén csak négy forrásban szerepelnek úrnapi tételek; az L10, L6. és gdański úgynevezett második kötetekben, és a teljes évet tartalmazó prágai himnáriumban. Bár a darmstadti himnárium a teljes évre szól, mégis hiányzik belőle Úrnapja, mely alátámasztja korai, XIII–XIV. századra tehető keletkezését. Mivel advent tételei, valamint a karácsonyi *Veni Redemptor* és *Christe Redemptor... ex Patre* himnuszok valószínűleg elvesztek az L19-ből, ez az időszak csak három helyen (L5, Darmstadt, Prága) szerepel.

A himnuszok sorát a lovagrendi hagyományban is a *Conditor* megnyitó adventi tétel nyitja.²¹¹ A matutinumban, illetve laudesben énekelt *Verbum supernum... a Patre* himnusznak és a *Vox clara*-nak közös a dallama.²¹² A karácsonyi időszak kezdetét az 53. dallammal szereplő *Veni Redemptor* jelzi. A források közti első eltérés a *Christe Redemptor... ex Patre* matutinum-himnusznál mutatkozik meg. Darmstadt és Prága

²¹¹ 23. dallam

²¹² 126. dallam

hymnáriumi az általánosan elterjedt dallammal kottázzák,²¹³ míg az L5 kiterjeszti erre is a szóban forgó liturgikus időszak leggyakoribb dallamát.²¹⁴ Az 53. dallamot Stäblein szerint Európában mindenütt előszeretettel alkalmazzák az *A solis ortus cardine* kezdetű abecedárius himnusra.²¹⁵ A német lovagrendi hagyományban karácsonyi laudeshimnuszként szereplő *A solis*-on kívül a két vízkereshti himnushoz (*Hostis Herodes, A patre unigenitus*) is az 53. dallamot választják. E két himnus közül a *Hostis Herodes* az *A solis* divisiója.

Az eddigi időszakokkal ellentétben nagyböjt és szenvedés idejének himnusai (*Audi benigne, Christe qui lux, Summi largitor, Vexilla regis*) többnyire saját, jellegzetes dallamokkal rendelkeznek.²¹⁶ Viszont nem mutat be új dallamot a *Iam Christe sol*, hanem minden forrásban a nagyböjtot fémjelző *Audi benigne* törzsdallamát veszi fel.²¹⁷

Dallamválasztásbeli eltérést hoz a *Pange lingua... praelium* matutinum-himnus és laudesre rendelt *Lustris sex* kezdetű divisiója. Ez a szenvedés idején használt szöveg Darmstadtban, L5-ben és Prágában a *Pange lingua* kezdetű és azonos felépítésű szövegek legelterjedtebb dallamára kerül.²¹⁸ Az L19 azonban egy többek közt lengyel területről dokumentálható dallamot rendel hozzá.²¹⁹ A nagycsütörtöki *Rex Christe factor omnium* himnushoz a német hagyománnyal megegyezően a lovagrendben is a Stäblein által tipikusan németnek tartott dallam kapcsolódik.²²⁰

A húsvéti idő szövegei három dallam közt oszlanak el. Egyedül áll dallamválasztásával a *Iesu nostra redemptio* kompletórium-himnus.²²¹ A másik csoportba az *Ad caenam, Aurora lucis* és ennek laudesre rendelt divisiója, a *Sermone blando* tartozik.²²² A források némelyikében azonban mindhárom megkaphat egy másik dallamot is,²²³ no-

²¹³ 71. dallam

²¹⁴ 53. dallam

²¹⁵ Stäblein 1956, 515.

²¹⁶ Az *Audi benigne*-hez az 55, a *Christe qui lux es*-hez a 9, a *Summi largitor*-hoz az 54, a *Vexilla regis*-hez a 32. dallam tartozik.

²¹⁷ 55. dallam. Stäblein 1956, 516. A törzsdallam fogalmáról bővebben lásd Stäblein 1956: XIV, Stenzl 1976, 5.

²¹⁸ 56. dallam. Stäblein 1956, 516.

²¹⁹ 623. dallam. Kowalewicz–Morawsky 1991, 324/4; német és cseh területről ld. Stäblein 1956, 595; magyar területről Rajeczky 1956, 40.

²²⁰ 12. dallam

²²¹ 513. dallam

²²² 4. dallam

²²³ 3. dallam

ha ez a gyakorlat nem olyan elterjedt, mint az előbb említett dallam.²²⁴ Mindegyik forrásban egységes dallammal találjuk a *Festum nunc celebre* szöveget.²²⁵ Hrabanus Maurus ascenziós himnuszának dallama még Úrnapján is elő fog kerülni. Mennybemenetel másik himnusza (*Aeterne rex altissime*), és ennek divisiója (*Tu Christe nostrum gaudium*) egy esetben pünkösddel is összefonódik.²²⁶ A források többsége azonban a *Iam Christus astra* és divisiója számára a húsvéti idő általános dallamát írja elő.²²⁷ Pünkösöd terciáján az igen elterjedt dallammal éneklük a *Veni Creator*-t.²²⁸ Szentháromság egyetlen himnuszához, az *Adesto Sancta Trinitas*-hoz pedig egy fríg dallam járul.²²⁹

Úrnapján csak a *Pange lingua... corporis* vesperáshimnusz dallamválasztása egységes a lovagrendi hagyományban.²³⁰ Az úrnap *Sacris solemniis* szöveg L10-ben és Gdańskban a mennybemenetelnél említett dallamot használja,²³¹ L6 egy ezzel a versformával a communében is előforduló dallamot,²³² Prága pedig egy harmadik félet.²³³ A *Verbum supernum... nec Patris* szöveget a húsvéti dallammal adja meg az L10 és L6, az ascenziós dallammal Prága, és a kishóráknál valamint a sanctoraléban használatos dallammal Gdańsk.²³⁴

Míg az évközi himnuszok közül az *O lux beata* vesperáshimnusz dallama egyöntetű,²³⁵ a *Te lucis* fő dallamára csak négy forrásból következtethetünk.²³⁶ A *Nocte surgentes* matutinum-himnusz mindenütt énekelhető ugyanazon a dallamon, emellett L6 és Gdańsk egy hétköznapi dallammal is ellátja.²³⁷ Hasonló képet mutat az *Ecce iam noctis* dallamválasztása azzal a különbséggel, hogy Prágában csak a többi forrásban hétköznapiként ismert dallammal találjuk meg. A napközi kishórák legfontosabb dala-

²²⁴ Az *Ad caenam*-hoz az L6-ban, az *Aurora lucis*-hoz Gdańskban, a *Sermone blando*-hoz Darmstadtban, Gdańskban és Prágában kapcsolódhat a 3. dallam.

²²⁵ 512. dallam

²²⁶ 62. dallam. L10-ben a *Iam Christus astra* és *Impleta gaudent* pünkösdi himnuszok is erre a dallamra.

²²⁷ 4. dallam

²²⁸ 17. dallam

²²⁹ 172. dallam

²³⁰ 56. dallam

²³¹ 512. dallam

²³² 159. dallam

²³³ 70. dallam

²³⁴ 4., 62., 414. dallamok

²³⁵ 22. dallam

²³⁶ 116. dallam. Csak az L10 nem tartalmazza, viszont öt másikat megad helyette: 414., 263., 115., 64., 8. Ezek közül a 8. dallam Gdańskban is ott áll a 116. mellett.

²³⁷ 146. és 144. dallam

ma Prága kivételével mindenhol egységes.²³⁸ A darmstadti, prágai, gdański és L6-os himnáriumok *Iam lucis* táblázatai ezen kívül még további dallamokat kapcsolnak a prímahimnuszhoz, akár nyolcat is. A domonkos himnáriumnál leírt szabály tehát, miszerint a kishórak himnuszai képesek felvenni az aznapi ünnepi dallamot, itt is érvényesül.²³⁹ A *Lucis Creator* vasárnapi vesperáshimnusz legáltalánosabb dallama mellé Darmstadtban és az L6-ban egy hétköznapi dallam is járul.²⁴⁰ Az évközi tételekben szü-
kölködő L5-ös himnáriumban pedig kizárólag egy egyszerű, valószínűleg milánói eredetű dallammal találjuk.²⁴¹ Templomszentelés himnuszához (*Urbs beata Ierusalem* és divisiója, az *Angulare fundamentum*) egy mindenütt egységes dallam használatos.²⁴²

A lovagrendi himnárium 36 temporale szövegéhez 36 dallam tartozik. Ebből 15-höz csak egy szöveg kapcsolódik, míg a többihez több szöveg, vagy egy szövegnek több divisiója. Utóbbi kategóriában első helyen áll a 4. és 414. dallam, melyek öt-öt szöveget is hordozhatnak, az 53. pedig négy szöveget. A lovagrendi temporale himnuszainak dallamválasztása túlnyomórészt egységes. Hét ünnep tizenegy darabjánál tapasztalunk kisebb-nagyobb eltéréseket az egyes források között. Úrnapja késői voltát mutatja, hogy itt legkomolyabb a variálódás; a *Sacris solemniis* és *Verbum supernum... nec Patris* dallama négy forrásban háromféle lehet. A karácsonyi *Christe Redemptor... ex Patre*, a szenvedés idején énekelt *Pange lingua... praelium* és *Lustris sex*, illetve a pünkösdi *Iam Christus* és *Impleta gaudent* esetében mindig egy-egy forrás az, amelyik a többségtől eltérő dallamot hoz. Az *Ad caenam*, *Aurora lucis* és *Sermone blando*, valamint az évközi himnuszok többsége csupán azért mutat eltéréseket, mert mindig van egy forrás, amelyik az általánosan elterjedt dallamot kevésbé elterjedtekkkel egészíti ki.

A 36 temporale szövegből 23 dallama azonos az összes lovagrendi forrásban, és további 6 esetben a közös dallammal párhuzamosan az egyik forrás egy olyat is föltüntet,

²³⁸ 414. dallam. Prágában a terciában a 127., a szextában a 115., a nónában pedig a 7. dallam áll az első helyen.

²³⁹ Így a *Nunc Sancte nobis*, *Rector potens*, *Rerum Deus* mind a négy forrásban gazdagodik a 115. és 64. dallammal, valamint a 7. dallammal (Darmstadt, L6, Prága), az 525. dallammal (Darmstadt, L6, Gdańsk), a 127. dallammal (Darmstadt, Prága), az 57. dallammal (L6), végül az 53., 55., 4. és 3. dallamokkal (Prága). Amint ez majd a commune bemutatásánál kiderül, az előbb felsorolt 115., 64., 7., 57., 525., 127. dallamok egy része (115., 57., 525., 127.) szentek különböző rangú ünnepeinek commune himnuszaihoz is tartozik, vagyis ezekre a napokra utal. Ugyanilyen elv szerint utalhat Prága a karácsonyi, nagybőjti, illetve húsvéti időszakra az 53., 55., 4. és 3. dallamokkal. Vagyis ezekben az időszakokban a hétköznapi kishórak himnuszait is ünnepi dallamokkal énekelteti.

²⁴⁰ 155., és 8. dallam

²⁴¹ 11. dallam

²⁴² 162. dallam

amely a többiből hiányzik. Nyolc szöveg marad, melyek dallamválasztása variábilis, így az anyag 78,3 százaléka egyezik a renden belül.

incipit	lit. funció	MS 872	L19	L10	L5	L6	Praha	Gdańsk
Conditor alme siderum	Adv. v	23	–	–	23	–	23	–
Verbum supernum... a Patre	Adv. m	126	–	–	126	–	126	–
Vox clarae ce in tonat	Adv. l	126	–	–	126	–	126	–
Veni Redemptor gentium	Nat. v	53	–	–	53	–	53	–
Christe Redemptor... ex Patre	Nat. m	71	–	–	53	–	71	–
A solis ortus cardine	Nat. l	53	53	–	53	–	53	–
Hostis Herodes impie (A solis div.)	Ep. v	53	53	–	53	–	53	–
A Patre unigenitus	Ep. l,m	53	53	–	53	–	53	–
Audi benigne Conditor	Quadr. v	55	55	–	55	–	55	–
Christe qui lux es et dies	Quadr. c	9	9	–	9	–	9	–
Summi largitor praemii	Quadr. m	54	54	–	54	–	54	–
Iam Christe sol iustitiae	Quadr. l	55	55	–	55	–	55	–
Vexilla regis prodeunt	Pass. v	32	32	–	32	–	32	–
Pange lingua... praelium	Pass. m	56	623	–	56	–	56	–
Lustris sex qui iam (Pange div.)	Pass. l	56	623	–	56	–	56	–
Rex Christe factor omnium	Cena	12	12	–	12	–	12	–
Ad caenam agni providi	TP v	4	–	4	–	4, 3	4	4
Iesu nostra redemptio	TP c	513	–	513	–	513	513	513
Aurora lucis rutilat	TP m	4	–	4	–	4	4	4, 3
Sermone blando (Aurora div.)	TP l	4, 3	–	4	–	4	3	4, 3
Festum nunc celebre	Asc. v	512	–	512	–	512	512	512
Aeterne rex altissime	Asc. m	62	–	62	–	62	62	62
Tu Christe nostrum (Aeterne div.)	Asc. l	62	–	62	–	62	62	62
Beata nobis gaudia	Pent. v	4	–	4	–	4	4	4
Iam Christus astra	Pent. m	4	–	62	–	4	4	4

incipit	lit. funkció	MS 872	L19	L10	L5	L6	Praha	Gdańsk
Impleta gaudent (Iam Chr. div.)	Pent. I	4	–	62	–	4	4	4
Veni Creator Spiritus	Pent. III.	17	–	17	–	17	17	17
Adesto Sancta Trinitas	Trin. v	172	–	172	–	172	172	172
Pange lingua... corporis	Corp. v		–	56	–	56	56	56
Sacris solemniis	Corp. m, l		–	512	–	159	70	512
Verbum supernum... nec Patris	Corp. l, m		–	4	–	4	62	414
O lux beata Trinitas	Sabb. v	22	22	22	–	22	22	22
Te lucis ante terminum	c	116	116	414 ²⁴³	–		116	116, 8
Nocte surgentes	m	146	146	146	–	146, 144	146	146, 144
Ecce iam noctis	l	146	146	146	–	146, 144	144	146, 144
Iam lucis orto sidere	I.	414 ²⁴⁴	414	414	–	414 ²⁴⁵	414 ²⁴⁶	414 ²⁴⁷
Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	414	414	414	–	414	127	414
Rector potens verax Deus	IV.	414	414	414	–	414	115	414
Rerum Deus tenax vigor	IX.	414	414	414	–	414	7	414
Lucis Creator optime	Dom. v	155, 11	155	8, 155	11	155, 11	155	155
Urbs beata Ierusalem	Ded. v	162	–	162	–	162	162	162
Angulare fundamentum (Urbs div)	Ded. l	162	–	162	–	162	162	162

²⁴³ L10-ben a Te lucis-hoz megadott további dallamok a 263., 115., 64. és 8.

²⁴⁴ Darmstadtban a *Iam lucis*, *Nunc Sancte*, *Rector potens* és *Rerum Deus* tételek a 115., 64., 7. és 127. dallamokkal is énekelhetők.

²⁴⁵ L6-ban a *Iam lucis*-től a *Rerum Deus*-ig a kishórahimnuszok énekelhetők a 115., 64., 7., 57. és 525. dallamon.

²⁴⁶ Prágában a *Iam lucis*-hoz megadott további dallamok a 115., 64., 7., 127., 525., 53., 55., 4. és 3.

²⁴⁷ Gdańskban a *Iam lucis*-hoz megadott további dallamok a 115., 64., 127. és 525.

3.2. Sanctorable

Egy teljes sanctorable szakasz felépítése az adventtől Szentháromság utáni időszakig tartó egyházi évhez igazodik. Ennek megfelelően decemberi szentek ünnepével kezdődik, és novemberiekkel végződik. A lovagrendi források közt egyedül a prágai tartalmaz teljes sanctoralét. Első kötetnek tűnik a Szűz Mária szeplőtelen fogantatása (dec. 8.) és Gyümölcsoltó Boldogasszony (márc. 25.) közti ünnepeket közlő L5, melyet kiegészít az L6 az év második felével. Második kötet az L10 és a gdański forrás is, amint ez temporaléjuk felépítéséből kiderül. Bár a darmstadti forrás temporaléja teljes, sanctoraléja csak az év második felére vonatkozik. Az úgynevezett második kötetek legtöbbször szent kereszt megtalálásától tartalmazzák folyamatosan a szentek naptárát (L6 és Gdańsk). Darmstadt ennél később, Keresztelő Szent Jánosnál kezdődik, L10 korábban, Gyümölcsoltó Boldogasszonynál. Az utolsóként közölt ünnep mindenütt Szent Katalin. Az L19-ben nincs külön sanctorable szakasz, csak Annuntiatio és Nativitas BMV olvasható a rubrikákban a tulajdonképpen Mária-communét alkotó *Ave maris stella*, *Quem terra pontus*, *O gloriosa domina* és *Gaude visceribus* himnuszok mellett. Az L6 ugyan az év második felére koncentrál, de közli Szent István vértanú és – a sanctoraléba iktatott Mária-commune által – Gyertyaszentelő vagy Gyümölcsoltó Boldogasszony anyagát is. A darmstadti himnáríum Szent István vértanú ünnepét a temporaléban, karácsony és vízkereszt között helyezi el, az L10 pedig ugyanennek a szentnek az augusztusi ünnepét hozza (Inventio Sancti Stephani). Így Szent István himnusza és a februári, márciusi Mária-ünnepek öt forrásból vethetők össze, május hónap négy forrásból, a júniustól novemberig terjedő időszak ismét ötből.

Jelen fejezet végén található egy táblázat, mely naptári sorrendben közli a forráscsoport himnuszeit és azok dallamát. Az egyházi év legkorábbi ünnepe eszerint a Prága által említett december 4-i Borbála nap. December 8-át, Szűz Mária szeplőtelen fogantatását csak az L5 jelzi. Az első több helyen is szereplő ünnep Szent István vértanú napja. Magát az ünnepet három forrás jelöli (L5, L6, Prága), de a hozzá tartozó *Sancte Dei pretiose* himnuszt még két másik forrásban is megtaláljuk, mert Darmstadt a temporaléban, L10 pedig augusztusban, az Inventio Sancti Stephani napján közli.

Az L5-ben és Prágában is fel van tüntetve Purificatio. Érdekes az L5 Purificatio és Annuntiatio közé beszúrt Pál és Péter himnusza. Minden bizonnyal a február 22-i Szent Péter székfoglalásáról van szó, melyhez hozzátartozik a Pálról való megemlékezés. Annuntiatio megjelölést négy forrásban is találunk (L19, L10, L5, Prága), de himnuszeit kiszakítjuk az időrendi felsorolásból, mivel egyszerre több Mária-ünnephez is tartozva inkább commune funkciót töltenek be. Szent Kereszt május 3-i ünnepét négy kézirat jelöli (L10, L6, Prága, Gdańsk), viszont a másnapi töviskorona ünnepléséről csak az L6 és Prága tanúskodik.

Általánosan fontos ünnep a június 24-i Keresztelő Szent János és 29-i Péter-Pál. Júliusban Sarlós Boldogasszonyt csak két későbbi forrás, az L6 és Gdańsk jegyzi, viszont Mária

Magdolna napja mindenhol szerepel. Szent Anna a legkorábbi darmstadti himnáriumban ismeretlen, de a későbbiek már tartalmazzák. Augusztus első megnevezett ünnepe Szent István vértanú ereklyéjének megtalálása (Inventio) az L10-es himnáriumban. Nagyboldogasszony anyaga mindenütt jelen van, Szent Ágostoné pedig egyedül Darmstadtól hiányzik. Szeptember 8, Kisboldogasszony az L5-öt leszámítva mindenütt, még a sanctoralét egyébként nem tartalmazó L19-ben is képviselve van. Szent kereszt felmagasztalását csak Darmstadt és az L10 említi külön, de ehhez is a *Salve crux* és a *Signum crucis*, Szent Kereszt megtalálásának tételei tartoznak, amelyek az L6-ban, Prágában és Gdańskban már szerepeltek a májusi szakaszban. A szeptembert Szent Mihály arkangyal ünnepe zárja minden forrásban. Egyedül a gdański himnáriumban rendelkezik saját anyaggal Szent Hedvig.²⁴⁸ Mindenszentek ünnepe az L6-on kívül mindenütt megtalálható. Végül a szintén minden forrásban szereplő Erzsébet- és Katalin-himnuszok közé Gdańsk még beszúrja Szűz Mária bemutatásának anyagát.²⁴⁹

Mind a hét forrásban szerepel a Szűz Mária fogantatására vagy születésére való *Gaude visceribus* és a szintén Mária-ünnepekhez kapcsolódó *Quem terra pontus*. Hat forrásban is előfordul az *Ave maris stella* Mária-himnusz. Leghosszabb a listája az egyszerre öt forrásban megtalálható himnuszoknak: *Sancte Dei pretiose* Szent István vértanú ünnepére, *O gloriosa domina, Fit porta Christi* és *O quam glorifica* Mária-ünnepekre, *Ut queant laxis, Antra deserti* és *O nimis felix* (utóbbi három egy himnusz) Keresztelő János ünnepére, *Aurea lucis* Péter-Pálra, *Pange lingua Magdalena* Magdolna napjára, *Salve crux sancta* és *Signum crucis* a Szent kereszt ünnepeire, *Tibi Christe* és *Christe sanctorum* Szent Mihályra, *Iesu Salvator saeculi* és *Christe Redemptor... conserva* mindenszentekre, *Hymnum Deo, Haec insignis* és *Tandem iuro* Szent Erzsébetre, végül *Katherinae collaudemus, Pange lingua... virginis* és *Praesens dies* Szent Katalinra.

Ritkább a három forrásban szereplő *Quod chorus vatum* Mária-himnusz, *De stella sol oriturus* Szent Anna-himnusz és *Magne pater Augustine* Szent Ágoston-himnusz. Csak két forrás közli dallammal, egy pedig csak szöveggel az *Aeternae regi* és *Lauda fidelis* tételeket tövishorona, az *Assunt festa iubilea*-t Sarlós Boldogasszony, a *Praeclari patris*-t Szent Anna és a *Caeli cives*-t Szent Ágoston napjára. Végül mindössze egy-egy forrásban szerepelnek a következők: *Gratuletur ecclesia, Doctor egregie, Iam bone pastor, O Christi mater, En miranda prodigia, Lucis huius festa, O summa fulget, Laudemus votis, O Dei sapientia, Sancte parentes virginis, Omnes fideles plaudite, Aeterni Patris ordine*.

Míg a sanctorale ünnepeinek többsége szövegválasztás szempontjából megegyezik a renden belül, addig a Mária-ünnepek szövegének elosztásánál bizonyos variálódás figyelhető meg. December 8-át, Szűz Mária szeplőtelen fogantatását csak az L5 jelzi a *Gaude*

²⁴⁸ Hercegnő, Szilézia védőszentje (1174–1243). Kanonizációja 1267, ünnepe okt. 17, lásd Kirsch 2003.

²⁴⁹ Árpádházi Szent Erzsébet és a német lovagrend kapcsolatáról lásd Arnold 1983, ill. Werner 1980.

visceribus tétellel. Purificatiót öt forrás is feltünteti a *Quod chorus*, *Fit porta*, vagy az *Ave maris stella*, *Quem terra* és *O gloriosa* tételekkel. Nagyboldogasszony egyedül az L19-ben és L5-ben nem szerepel. A többi forrásban általánosan hozzá tartozó himnusz az *O quam glorifica*, Darmstadtban pedig emellett a *Quem terra* és *O gloriosa* is. Kisboldogasszony mindenütt szereplő *Gaude visceribus* himnusza szintén a darmstadti forrásban egészül ki két másikkal: *Fit porta*, *Quod chorus vatum*. Visitatio később bevezetett ünnepe csak az L6-ban és Gdańskban fordul elő, himnusza az *Assunt festa iubilea*. Ez Gdańskban kiegészül az *O Christi mater* és *En miranda prodigia* szövegekkel. Egyedül Gdańsk közöl tételleket Szűz Mária bemutatásának ünnepére: *O Dei sapientia*, *Sancte parentes virginis*, *Omnes fideles plaudite*, *Aeterni Patris ordine*.

A fentiekből az a következtetés vonható le, hogy egyes Mária-ünnepek saját, jellemző himnusszal rendelkeznek, néhány viszont inkább az úgynevezett Mária-communét használja. A *Gaude visceribus* minden forrásban Kisboldogasszonykor szerepel, csak az L5-ben áll a sanctorale azon pontján, ahol mindenképpen a december 8-i szeplőtelen fogantatásra kell gondolnunk. A *Quod chorus vatum* leggyakrabban (L5 és Prága) Purificatio ünnepén, Darmstadtban Kisboldogasszonykor jelenik meg (szövege alapján egyértelműen Purificatiós). A *Fit porta Christi* szintén tartozhat Gyertyaszentelőhöz (L5, Prága), Kisboldogasszonyhoz (Darmstadt), Annuntiatiohoz. Nagyboldogasszony ünnepéhez egyértelműen az *O quam glorifica* tétel (Darmstadt, L10, L6, Prága, Gdańsk), Visitatiohoz az *Assunt festa iubilea*, *O Christi mater* és *En miranda prodigia* tartozik. Mária bemutatásakor (Gdańsk szerint) a fentebb felsorolt négy tételt énekelték. A kimaradt himnuszokat nevezhetjük Mária-communénak, mert ezek funkciója labilis, illetve egyes kódexek rubrikái szerint előfordulhatnak „in festis beatae Mariae virginis”, vagyis (bármely) Mária-ünnepen. Ezek tehát az *Ave maris stella*, *Quem terra pontus* és ennek divisiója, az *O gloriosa domina*. Többnyire Gyümölcsoltó Boldogasszonykor használatosak (L19, L10, L5, Prága), de funkciójuk lehet Purificatio (L5, Prága), Assumptio (Darmstadt), vagy előfordulhatnak akár a sanctoraléban (L10, L6), akár a communéban (Gdańsk) konkrét ünnep megjelölése nélkül. Ugyanezekben a funkciókban szerepel az *O gloriosa domina*, mert az a *Quem terra* divisiója.

A fejezet végén található táblázat segítségével kövessük végig a sanctorale dallamait. Naptári sorrendben haladva az első ünnep Szent Barbara vagy Borbála december 4-én. Egyedül a prágai himnáriumban szerepel *Gratuletur ecclesia* tétellel és a leginkább Mária-himnuszokkal ismeretes dallamot használja.²⁵⁰ Darmstadt Szent István első vértanú *Sancte Dei pretiose* himnuszát a temporaléban, karácsony és vízkereszt között helyezi el, az L10 pedig ugyanennek a szentnek az augusztusi ünnepén (Inventio Sancti Stephani). A *Sancte Dei*

²⁵⁰ 16. dallam

pretiose csak az L19-ben és Gdańskban nem található meg. A többi kézirat a szóban forgó versformára (versus saturninus) gyakran alkalmazott dallammal hozza.²⁵¹

A Darmstadtban, L10-ben, L6-ban, Prágában és Gdańskban jelenlevő *Salve crux sancta* az apostoloknál is szereplő dallamot,²⁵² párja, a *Signum crucis* a Mária-himnuszokból ismert dallamot használja.²⁵³ Töviskorona szintén májusi ünnepének *Aeternae regi gloriae* és *Lauda fidelis concio* himnuszaihoz a 4. dallam tartozik az L6-ban és Prágában. Keresztelő Szent János *Ut queant laxis* himnuszát és divisióit mind az öt fentebb említett forrás azonos dallammal jegyzi.²⁵⁴ Hasonlóan egyértelmű Péter és Pál apostolok *Aurea luce* kezdetű himnuszának dallama.²⁵⁵ A lokális és késői volta miatt ritkának számító *Assunt festa iubilea* és *En miranda prodigia* Visitációs himnuszokat csak Gdańsk az L6 tartalmazza, de eltérő dallamokkal adja meg.²⁵⁶

A *Pange lingua Magdalенаe* himnuszt öt forrás közli (Darmstadt, L10., L6, Prága és Gdańsk).²⁵⁷ Az azonos dallamú *Aestimavit ortulanum* kezdetű Magdolna himnusz azonban csak négyben szerepel, a darmstadti nem ismeri. Szent Anna *De stella sol oriturus* kezdetű himnusza három forrásban, L6-ban, Gdańskban²⁵⁸ és L10-ben szerepel.²⁵⁹ A *Praeclari patris Abrahae* csak kettőben van képviselve,²⁶⁰ a *Lucis huius festa* pedig egyedül a prágai himnáriumban fordul elő.²⁶¹

Három forrásban, L10-ben, L6-ban és Prágában szerepel Szent Ágoston ünnepének *Magne pater Augustine* himnusza. Az első kettőben a Szent István vértanúnál már látott dallammal,²⁶² Prágában pedig a versforma egyik legnépszerűbb dallamával kapcsolódik össze.²⁶³ A másik Ágoston-himnusz (*Caeli cives*) az L6-ból hiányzik.²⁶⁴ Szent Mihály két himnuszát csak az L19-ben és L5-ben nem találjuk meg. A többi forrásban a *Tibi Christe* mindig az Istvánnál és Ágostonnál is említett dallammal áll,²⁶⁵ a *Christe sanctorum* dallama viszont háromféle is lehet. Darmstadtban, L6-ban és Prágában a temporalében és sanctoralében egy-

²⁵¹ 162. dallam

²⁵² 152. dallam

²⁵³ 402. dallam

²⁵⁴ 72. dallam

²⁵⁵ 152. dallam

²⁵⁶ 4. és 172. dallam. L6-ban csak az *Assunt festa* szerepel.

²⁵⁷ 56. dallam

²⁵⁸ 57. dallam

²⁵⁹ 53. dallam

²⁶⁰ L6-ban az 57. dallammal, Gdańskban a 127-tel.

²⁶¹ 67. dallam

²⁶² 162. dallam

²⁶³ 56. dallam

²⁶⁴ L10-ben és Prágában az 52. dallammal találjuk.

²⁶⁵ 162. dallam

aránt előforduló, szaffikus szövegekre alkalmazott dallammal,²⁶⁶ az L10-ben és Gdańskban egy-egy másikkal kottázzák.²⁶⁷ Szent Hedvig két himnusát, az *O summa fulget ecclesiae* és *Laudemus votis* kezdetűt egyedül Gdańsk tartalmazza.²⁶⁸ Mindenszentek (*Iesu Salvator, Christe Redemptor... conserva*), Szent Erzsébet (*Hymnum Deo, Haec insignis, Tandem iuro*) és Szent Katalin (*Katherinae collaudemus, Pange lingua... virginis, Praesens dies expendatur*) tételeinek dallamválasztása mind megegyezik az öt forrásban, mely közli őket: Darmstadt, L10, L6, Prága, Gdańsk.²⁶⁹

Főntebb már ismertettem, hogy a Mária-ünnepekhez forrásonként mely szövegek tartoznak. Most lássuk, hogy ezek milyen dallamokkal kapcsolódnak össze. Minden esetben egyértelmű a *Gaude visceribus*,²⁷⁰ a *Quod chorus vatum*,²⁷¹ a *Fit porta Christi*,²⁷² a *Quem terra pontus*, és divisiója, az *O gloriosa domina*²⁷³ és az *Ave maris stella* dallama.²⁷⁴ Csak két forrás, az L6 és Gdańsk tartalmazza a Sárlos Boldogasszony ünnepére szánt *Assunt festa iubilea* himnuszt. A későn bevezetett ünnep tételének dallamválasztása nem egyezik meg a két forrás közt.²⁷⁵ A 4. dallam érvényes a Gdańskban található további két Visitációs himnusra is, az *O Christi mater*-re és az *En miranda prodigia*-ra is. Nagyboldogasszony *O quam glorifica* tételét és Szűz Mária bemutatásának késői ünnepéhez tartozó négy tételét két másik dallamon éneklük.²⁷⁶

A lovagrendi sanctorale 36 szövegéből 32 szerepel egynél több forrásban. Ezekhez összesen 26 különböző dallam járul. A 26-ból csak 9 dallamhoz tartozik egy-egy szöveg, a többi 17 kettő vagy annál több szöveggel szerepel. Ezekből kiemelkedik az 56. dallam, mely kilenc szöveget is hordozhat.

Ha a divisiókat egy szövegnek számítjuk, és csak az egynél több forrásban szereplő tételeket soroljuk a tözsanyagba, 30 szöveget kapunk. Ezekből öt mutat dallamválasztásbeli eltérést az egyes források között. Szent Mihály napjának *Christe sanctorum* himnusza a források többségében a 146. dallamra, L10-ben azonban a 774., Gdańskban pedig a 72. dallamra éneklendő. A *Magne pater Augustine* csak három forrásban fordul elő dallammal, de ebből az L10 és L6 a 162. dallammal, Prága pedig az 56. dallammal adja meg.

²⁶⁶ 146. dallam

²⁶⁷ 774., 72.

²⁶⁸ 525. dallam

²⁶⁹ Mindenszentek: 71., Erzsébet és Katalin: 56. dallam.

²⁷⁰ 518. dallam

²⁷¹ 151. dallam

²⁷² 402. dallam

²⁷³ 16. dallam

²⁷⁴ 67. dallam

²⁷⁵ L6 a 172., Gdańsk a 4. dallammal használja.

²⁷⁶ 68., és 57.

A következő két példa a szintén ritka Szent Anna himnuszainál látható. A *De stella sol oriturus* kétszer az 57, egyszer az 53. dallammal szerepel, a *Praeclari patris* pedig az 57., illetve a 127. dallammal is előfordul. Végül az *Assunt festa iubileae* Visitációs himnusz két előfordulása a 172. és a 4. dallamhoz kötődik.

incipit	lit. funkcio	MS 872	L19	L10	L5	L6	Praha	Gdańsk
Gratuletur ecclesia	Barbara	–	–	–	–	–	16	–
Gaude visceribus	Conc., Nat. BMV	518	518	518	518	518	518	518
Sancte Dei pretiose	Steph.	162	–	162	162	162	162	–
Fit porta Christi	Purif.Nat. BMV, Ass.	402	–	402	402	402	402	–
Quod chorus vatum	Purif, [Nat. BMV]	151	–	–	151	–	151	–
Doctor egregie Paule (Aurea luce div.)	Paulus	–	–	–	152	–	–	–
Iam bone pastor Petre (Aurea luce div.)	Petrus	–	–	–	152	–	–	–
Salve crux sancta	S. crux	152	–	152	–	152	152	152
Signum crucis	S. crux	402	–	402	–	402	402	402
Aeternae regi gloriae	Cor.		–		–	4	4	
Lauda fidelis concio	Cor.		–		–	4	4	
Ut queant laxis resonare fibris	Joh. bapt.	72	–	72	–	72	72	72
Antra deserti teneris sub armis (Ut queant div.)	Joh. bapt.	72	–	72	–	72	72	72
O nimis felix meritique celsi (Ut queant div.)	Joh. bapt.	72	–	72	–	72	72	72
Aurea luce et decore roseo	Petr., Paul.	152	–	152	–	152	152	152
Assunt festa iubileia	Visit.	–	–		–	172	–	4

incipit	lit. funkcjó	MS 872	L19	L10	L5	L6	Praha	Gdańsk
O Christi mater	Visit.	–	–		–	–	–	4
En miranda prodigia	Visit.	–	–		–	–	–	4
Pange lingua Magdalenae	Magd.	56		56	–	56	56	56
Aestimavit ortulanum	Magd.	–	–	56	–	56	–	–
De stella sol oriturus	Anna	–	–	53	–	57	–	57
Praeclari patris Abrahae	Anna	–	–		–	57	–	127
Lucis huius festa	Anna	–	–	–	–	–	67	–
O quam glorifica luce choruscas	Assumpt.	68	–	68	–	68	68	68
Magne pater Augustine	Aug.	–	–	162	–	162	56	–
Caeli cives applaudite	Aug.	–	–		–	52	52	–
Tibi Christe splendor Patris	Mich.	162	–	162	–	162	162	162
Christe sanctorum decus angelorum	Mich.	146	–	774?	–	146	146	72
O summa fulget ecclesiae	Hedvig	–	–	–	–	–	–	525
Laudemus votis	Hedvig	–	–	–	–	–	–	525
Iesu Salvator saeculi	Om. s.	71	–	71	–	71	71	71
Christe Redemptor... conserva	Om. s.	71	–	71	–	71	71	(71)
Hymnum Deo vox iocunda	Eliz.	56	–	56	–	56	56	56
Haec insignis	Eliz.	56	–	56	–	56	56	(56)
Tandem iuro destituta	Eliz.	56	–	56	–	56	(56)	(56)
O Dei sapientia	Praes. BMV	–	–	–	–	–	–	57
Sancte parentes virginis	Praes. BMV	–	–		–	–	–	57
Omnes fideles plaudite	Praes. BMV	–	–		–	–	–	57
Aeterni Patris ordine	Praes. BMV	–	–		–	–	–	57

incipit	lit. funkcjó	MS 872	L19	L10	L5	L6	Praha	Gdańsk
Katherinae collaudemus	Kath.	56	–	56	–	56	56	56
Pange lingua... virginis	Kath.	56	–	56	–	56	56	56
Praesens dies expendatur	Kath.	56	–	56	–	56	56	56
Ave maris stella	Purif., Ann., Ass.	67	67	67	67	67	67	–
Quem terra pontus ethera	Purif., Ass., BMV	16	16	16	16	16	16	–
O gloriosa domina (Quem terra div.)	Purif., Ass., BMV	16	16	16	16	16	–	–

3.3. Commune sanctorum

A lovagrendi himnárius commune részében apostolok és evangelisták, vértanúk, több vértanú, hitvallók és szüzek himnuszai követik egymást. A legtöbb vizsgált forrásban az ünnepek sorrendje és a hozzájuk tartozó összes szöveg megegyezik. Az L19 az egyedüli, mely nem az apostolokkal, hanem két Mária himnusszal kezdődik (a *Quem terra*, ennek *O gloriosa* divisiója, majd *Ave maris stella*), és csak ezután következik az *Adnue Christe*. Ahogy már a temporalében és sanctoralében megszokhattuk, az L10-es forrás a commune himnuszokat is két részletben közli; a vesperáshoz tartozókat az antifonálében, a többi a himnáriumban. Felépítésbeli különbséget először a szüzek communéja után tapasztalunk. Az L5 itt ér véget, a többi folytatódik. Darmstadtban itt kap helyet az *Urbs beata Ierusalem*, Gdańskban a templomszentelési tétel és divisiója (*Urbs beata, Angulare fundamentum*). Gdańsk ezen a helyen iktatja be a töviskorona *Aeternae regi* és *Lauda fidelis* kezdetű himnuszait is. Darmstadt az *Urbs beata* után, L6 és Prága a *Iesu corona* után a *Iam lucis* szöveg dallamainak felsorakoztatásával folytatja. Darmstadtban öt, L6-ban hat, Prágában pedig tizenkét különböző dallam tartozik a primahimnuszhoz. Az L10-ben nem a *Iam lucis*, hanem egyedülálló módon a kompletórium *Te lucis ante terminum* szövegéhez van megadva ötféle dallamvariáció. Három forrás helyezi erre a pontra a Mária-communét: Darmstadt az *Ave maris stella*-t, L19 a *Gaude visceribus*-t, Gdańsk pedig (dallam nélkül) a *Quem terra*-t és az *O gloriosa* divisiót. Prága nem tartalmaz ezen a helyen Mária-himnuszokat, hanem a töviskorona két tételével (*Aeternae regi*, *Lauda fidelis*) zárja a himnáriusot.

Mivel a Mária-himnuszokat már tárgyaltam a sanctoralében, a kishórák bőséges dallamtáblázatát pedig a temporalében, ebben a fejezetben az apostoloktól a szüzekig terjedő közös anyagra koncentrálok. Ez összesen tizenegy szöveget jelent, melyből három tartozik az apostolok, evangelisták communéjába, valamint kettő-kettő a vértanúk, több vértanú, hitvallók és szüzek communéjába. Mind a hét forrásban megtalálható az összes szöveg. Forráson belül egy szöveghez általában csak egy dallam tartozik. Kivételt képez az *Iste confessor* szöveg, melyhez az L10-ben, L5-ben és L6-ban két-három dallam is járul, és a *Iesu Redemptor*, ami pedig az L6-ban szerepel két dallammal. Ebből adódóan összesen tizenkét dallamot számolhatunk meg a lovagrendi communében.

Az *Adnue Christe* dallama mindenütt egyezik.²⁷⁷ A legtöbb forrásban azonos az *Exsultet caelum* és *Aeterna Christi* dallama,²⁷⁸ csak Darmstadt és Prága szerepelteti mással az *Exsultet caelum*-ot.²⁷⁹ Egyöntetű a következő négy himnusz dallamválasztása: a *Deus*

²⁷⁷ 152. dallam

²⁷⁸ 127. dallam

²⁷⁹ 114. dallam

tuorum,²⁸⁰ *Martyr Dei*,²⁸¹ *Sanctorum meritis*,²⁸² és *Rex gloriose*.²⁸³ Az *Iste confessor*-nak két elterjedt dallama van,²⁸⁴ míg az L5 egy a többiben ismeretlen dallammal is kiegészíti az utóbbi kettőt.²⁸⁵ A *Iesu Redemptor*-t minden forrás a vértanúknál és szüzeknél is használt dallammal kottázza,²⁸⁶ s ezt csak az L6 toldja meg egy másikkal.²⁸⁷ A *Virginis proles* mindegyikben, a *Iesu corona* pedig hat kéziratban egységes,²⁸⁸ egyedül az L19 jegyzi más dallamon.²⁸⁹

Tizenegy commune himnuszából négy dallamválasztása mutat tehát különbséget az egyes lovagrendi himnáriumok között. Az *Exsultet caelum* fő dallamának a 127. tünik, de két forrásban helyett a 114. kapcsolódik hozzá. Az *Iste confessor* két legelterjedtebb dallama a 160. és 146., egyetlen forrás adja meg ezek mellett a 72-t is. A *Iesu Redemptor* esetében szintén egyetlen forrás az, amely a többiben nem használt 57. dallamot az általánosan előforduló 115. mellé teszi. Végül a 115. dallam tartozik a *Iesu corona*-hoz is, csupán egyetlen forrás közli helyette az 525. dallamot.

Vizsgáljuk most meg, hogy a lovagrendi himnusz hagyományban mely dallamok engednek átjárást a temporale, sanctorale és commune között. Már láthattuk a 3.2 fejezetben, hogy a kishórak himnuszainak sok olyan dallama van, amely ünnepi időszakokból vagy szentek ünnepeiről ismert. Érdekes ezen kívül a karácsonyi idő 53. dallamának felbukkanása az L10-ben Szent Anna ünnepén a *De stella sol oriturus* szöveggel. Ha mindenképpen összefüggést kell keresnünk a kettő között, ezt nem az időbeli közelségnek tulajdonítanám, hisz Szent Anna napja július 26-án van. Az összekötő kapocs talán Szűz Mária, aki a karácsonykor megtestesült Krisztus anyja, míg Szent Anna az Istenszülő anyja. Ugyancsak a temporalét hozza közelebb a sanctoraléhoz az a dallam, melyet minden lovagrendi forrás az *Adesto Sancta Trinitas* Szentháromság himnusszal énekeltek, az L6 pedig ezzel jegyzi le az *Assunt festa iubilea* szöveget Visitatióra.²⁹⁰ Szintén Visitatiókor (*Assunt, En miranda, O Christi mater*), valamint a töviskorona ünnepén (*Aeternae regi, Lauda fidelis*) tér vissza a húsvéti időszak leggyakoribb dallama.²⁹¹ Valószínűleg szövegi hasonlóság miatt áll egyaránt egyező dallammal

²⁸⁰ 52. dallam

²⁸¹ 115. dallam

²⁸² 159. dallam

²⁸³ 158. dallam

²⁸⁴ 160. (L19, L10, L5, L6, Gdańsk), és 146. (L10, L5, L6, Darmstadt, Prága)

²⁸⁵ 72. dallam

²⁸⁶ 115. dallam

²⁸⁷ 57. dallam

²⁸⁸ *Virginis proles*: 107., *Iesu corona*: 115. dallam

²⁸⁹ 525. dallam

²⁹⁰ 172. dallam

²⁹¹ 4. dallam

a karácsonyi és a mindenszentek ünnepére való *Christe Redemptor* himnusz.²⁹² A *Pange lingua* dallammal először az úrnapi szövegnél, majd az ehhez hasonló *Lingua pangat* kezdetű Magdolna himnusznál találkozunk.²⁹³ További hét szövege (egy Mária Magdolna, három Szent Erzsébet, három Szent Katalin ünnepére) mutathatja a dallam népszerűségét, és azt is, hogy könnyen énekelhetővé akarták tenni a sok különböző szöveget. Egyetlen dallam ilyen gyakori használata nem megszokott a többi rítusban. Különlegességnek tarthatjuk, bár a domonkos himnáriumban hasonlóan sok szöveggel szerepel. Az 56. mellett a versus saturninusra jellemző egy másik dallam, mely Templomszenteléskor (*Urbs beata Ierusalem, Angulare fundamentum-divisio*), Szent István vértanú (*Sancte Dei pretiose*) és Szent Mihály napján (*Tibi Christe splendor Patris*), valamint egyes kéziratokban Szent Ágoston ünnepén (*Magne pater Augustine*) használatos.²⁹⁴

A ritkább aszklepiádészi versformával (három tizenkettes és egy nyolcszótagos sor) már áttérünk a temporale és commune közti dallami kapcsolatokra. Ide tartozik az a dallam, amely az Úrnapi *Sacris solemniis*-sel és a több vértanú ünnepére szánt *Sanctorum meritis*-sel jár együtt.²⁹⁵ A saffikus versformának egyik népszerű dallamával az évközi matutinumban, laudesban (*Nocte surgentes, Ecce iam noctis*), valamint hitvallók ünnepén (*Iste confessor*) találkozunk.²⁹⁶ A kishórahimnuszok terén a domonkosoknál látott szabályhoz hasonlóan itt is megállapítható, hogy amikor a kishórahimnusz egy szent ünnepét idézi, akkor az adott ünnep laudeshimnuszának dallamát veszi fel.²⁹⁷

Utolsó példánk a sanctorale és commune kapcsolatára mutatnak rá. Keresztelő Szent János dividált himnuszának (*Ut queant laxis, Antra deserti, O nimis felix*) dallama egyetlen forrásban a communében is felbukkan, hitvallók közös himnuszdallamaként.²⁹⁸ Péter és Pál apostolok (*Doctor egregie, Aurea luce*), illetve a szent kereszt

²⁹² 71. dallam

²⁹³ 56. dallam

²⁹⁴ 162. dallam

²⁹⁵ 159. dallam

²⁹⁶ 146. dallam

²⁹⁷ A kishórahimnuszok különböző ünnepekre rendelt 11 dallama közül hat köthető temporale ünnephez vagy évközi vasárnaphoz illetve hétköznaphoz. (53., 55., 4., 3., 414., 7.) Öt kapcsolódik szentek himnuszdallamaihoz, de ebből a 64. nem szerepel a vizsgált források commune vagy sanctorale szakaszában, csupán a *Iam lucis* himnusz rubrikájából látszik, hogy egy duplex rangú ünnephez tartozik (Gdańsk). A 115. vértanúk és hitvallók, a 127. apostolok és evangelisták közös ünnepén fordul elő, valamint a ritkább 57. hitvallók és Szent Anna saját ünnepén, az 525. pedig szüzek és Szent Hedvig napján. Tehát négy esetben laudeshimnuszhoz kapcsolódnak a dallamok.

²⁹⁸ 72. dallam

egyik szövegének (*Salve crux sancta*) dallamát pedig az *Adnue Christe* dallamaként, apostolok és evangelisták közös ünnepén látjuk viszont.²⁹⁹

²⁹⁹ 152. dallam

incipit	lit. funció	MS 872	L19	L10	L5	L6	Prága	Gdańsk
Adnue Christe	ap, ev.	152	152	152	152	152	152	152
Exsultet caelum laudibus	ap, ev.	114	127	127	127	127	114	127
Aeterna Christi munera	ap, ev.	127	127	127	127	127	127	127
Deus tuorum militum	mart.	52	52	52	52	52	52	52
Martyr Dei qui unicum	mart.	115	115	115	115	115	115	115
Sanctorum meritis	pl. mart.	159	159	159	159	159	159	159
Rex gloriose martyrum	pl. mart.	158	158	158	158	158	158	–
Iste confessor	conf.	146	160	160, 146	160, 72, 146	160, 146	146	160
Iesu Redemptor omnium	conf.	115	115	115	115	115, 57	115	115
Virginis proles	virg.	107	107	107	107	107	107	107
Iesu corona virginum	virg.	115	525	115	115	115	115	115

4. A DOMONKOS ÉS NÉMET LOVAGRENDI HIMNÁRIUM ÖSSZEVEVETÉSE

4.1. Temporale

A 37 szövegből álló domonkos, és 38 szövegből álló lovagrendi temporale összesen 34 közös tétellel rendelkezik. Mindkét szerzetesrendben hasonló felépítést követnek a könyvek. A temporale adventtől Szentháromságig, vagy az azt követő évközi időig terjed. Úrnapja a korai forrásokból hiányzik. A templomszentelés énekeinek általános helye a temporale végén van, csak néhány esetben kerül a communéba (Darmstadt, Gdańsk), vagy marad ki (Trier).

A liturgikus beosztás megegyezik a domonkos és lovagrendi temporaléban, a következő kivételekkel. Mindkét hagyomány a *Hostis Herodes*-t használja vízkeresztii vesperáshimnusként, de az *A patre unigenitus*-t a domonkosok laudesre, a lovagrendiek matutinumra jelölik ki. Mennybemenetelkor a domonkosok az *Aeterne rex altissimé*-t vesperáson, a lovagrendiek matutinumon éneklik. Az eltolódás oka itt a lovagrend *Festum nunc celebre* kezdetű vesperáshimnusza, mely a domonkos anyagból hiányzik. Ugyancsak hiányzik náluk a *Rex Christe factor omnium* nagycsütörtöki szöveg. Míg Szentháromságot a domonkosok két himnusszal, az *Adesto Sancta Trinitas*-szal és az *O Trinitas laudabilis*-szal ünneplik, addig a lovagrendnél az *O Trinitas* kima-
rad, s csak az előbbi szerepel. Úrnapján a *Verbum supernum... nec Patris* domonkos funkciója laudes-, lovagrendi funkciója matutinum-himnusz, a *Sacris solemniis* esete pedig ennek épp a fordítottja. Legjellegzetesebb elhelyezése az évközi időnek mindkét hagyományban vízkereszt utánra esik, de egy domonkos és három lovagrendi forrásban Szentháromság után található. Az ünnepeket általában három himnusz (vagy *divisio*) képviseli. Mindkét hagyományban csak két himnusszal jelenik meg vízkereszt, ezen kívül a domonkosoknál mennybemenetel és Szentháromság is. Templomszenteléskor egy szöveg szerepel *divisio*val. A lovagrend mennybemenetelt három, Szentháromságot viszont csak egy himnusszal látja el. Mindkét himnáriumban négy himnusszal szerepel nagybőjt, húsvét és pünkösd. Bár a *Iam lucis* primahimnusz dallamválasztását a temporale jellemzésekor tárgyaltuk, az esetek többségében a *commune* szakaszban található, és csak egy domonkos, illetve egy lovagrendi forrás tartalmazza a temporaléban.

A két hagyomány önmagán belüli egységessége nem azonos mértékű. 37 domonkos tételből 35 azonos dallamú a rend forrásaiban, a lovagrendi himnáriumban 36 szövegből viszont csak 29-nek egyezik a dallamválasztása. Vagyis míg a domonkos hagyomány

zártabb, és 94,5 százaléka minden forrásban egyezik, addig a lovagrend talán több külső hatásnak engedve csak 78,3 százalékban egységes.

Tekintsük át az alábbi táblázatot, azonosságot és különbséget keresve a két rend közös szövegeinek dallamválasztásában. Az összesítésben minden dallamszámot feltüntettem, de kapcsos zárójelbe tettem a csupán egy forrással bizonyítható adatokat, vagyis amelyek kevésbé jellemzőek a többivel szemben. A *Iam lucis* himnusz dallamainál a kerek zárójel másodlagos fontosságú dallamszámokat foglal magába.

incipit	dom.	lov.
Conditor alme siderum	23	23
Verbum supernum... a Patre	126	126
Vox clara ecce intonat	126	126
Veni Redemptor gentium	53	53
Christe Redemptor... ex Patre	71	71 [53]
A solis ortus cardine	53	53
Hostis Herodes impie	53	53
A Patre unigenitus	53	53
Audi benigne Conditor	55	55
Christe qui lux es et dies	9	9
Summi largitor praemii	54	54
Iam Christe sol iustitiae	148	55
Vexilla regis prodeunt	32	32
Pange lingua... praelium	56	56 [623]
Lustris sex qui iam peractis	56	56 [623]
Rex Christe factor omnium	–	12
Ad caenam agni providi	4	4 [3]
Iesu nostra redemptio	513	513
Aurora lucis rutilat	4 [513]	4 [3]
Sermone blando angelus	4 [513]	4, 3
Festum nunc celebre	–	512
Aeterne rex altissime	62	62
Tu Christe nostrum gaudium	62	62
Beata nobis gaudia	186	4
Iam Christus astra ascenderit	186	4 [62]
Impleta gaudent viscera	186	4 [62]
Veni Creator Spiritus	17	17
Adesto Sancta Trinitas	65	172
O Trinitas laudabilis	65	–
Pange lingua... corporis	56	56

incipit	dom.	lov.
Sacris solemnibus	420	512 [159 70]
Verbum supernum... nec Patris	188 [126,62]	4 [62,414]
O lux beata Trinitas	22	22
Te lucis ante terminum	22, 8	116, 8 [414, 263, 115,64]
Nocte surgentes	146, 144	146, 144
Ecce iam noctis	146, 144	146, 144
Iam lucis orto sidere	185 (51,3,66,52,57,115,16)	414 (115,64,7,57,52555,4,3, 127)
Nunc Sancte nobis Spiritus	185	414
Rector potens verax Deus	7,51,3	414
Rerum deus tenax vigor	7,51,3	414
Lucis Creator optime	155, 8	155, 11 [8]
Urbs beata Ierusalem	140	162
Angulare fundamentum	140	162

Adventben a dallamok megegyeznek. A karácsonyi időszakban dominál az 53., Sedulius abecedarius himnuszára előszeretettel alkalmazott dallam.³⁰⁰ Egyedül a *Christe Redemptor... ex Patre* tételnél jelenik meg másik dallam,³⁰¹ s ezt a domonkos hagyomány teljes egészében, a lovagrendi pedig részben követi: a három lovagrendi forrásból egy (L5) ragaszkodik az általános karácsonyi dallamhoz, és az 53.-ra alkalmazza a *Christe Redemptor... ex Patre*-t is.

A nagybőjti vesperás, kompletórium és matutinum dallamai mind egyeznek a két hagyományban. De míg a domonkos gyakorlatban a *Iam Christe sol iustitiae* saját dallammal jelenik meg,³⁰² a lovagrendi himnáriumban a vesperás, vagyis az *Audi benigne* törzsdallamát³⁰³ veszi föl.³⁰⁴ A *Pange lingua... praelium* és *Lustris sex* szövegekhez a vizsgált források többsége egy általánosan elterjedt dallamot használ,³⁰⁵ viszont a lovagrendi források egyike ezt a himnuszt egy jóval ritkább dallammal tünteti fel.³⁰⁶ Miután a *Rex Christe factor* nem szerepel a domonkos könyvekben, annak a lovagrend által

³⁰⁰ Stäblein 1956, 515.

³⁰¹ 71. dallam

³⁰² 148. dallam

³⁰³ Stäblein 1956, 516. A törzsdallam fogalmáról bővebben l. Stenzl 1976, 5.

³⁰⁴ 55. dallam

³⁰⁵ 56. dallam

³⁰⁶ 623. dallam

használt dallama is idegen tőlük.³⁰⁷ A nagycsütörtöki szöveghez más liturgiákban is ez a Stäblein által tipikusan németnek tartott dallam kapcsolódik legtöbbször.³⁰⁸

Mindkét szerzetesrend ismeri a húsvéti idő dallamait.³⁰⁹ Az *Ad caenam agni* egységes dallama a 4., és egyetlen esetben ezzel egyenrangú a 3. (L6) *A Iesu nostra redemptio* mindenütt kizárólag az 513. dallammal olvasható. Az *Aurora lucis*-t és divisióját, a *Sermone blando*-t mindkét himnáriumban a 4. dallamra énekelteti, de emellett a domonkosoknál másodlagos szerep jut az 513. dallamnak, a lovagrendben pedig a 3-nak. A 3. dallam, bár ritka vendég, a domonkos hagyományban is megtalálható, mégpedig szintén húsvéti időben, a kishórak himnuszszövegeinek hordozójaként.³¹⁰ A *Festum nunc celebre* legelterjedtebb németországi dallama³¹¹ a lovagrendi forrásokban nem csak Hrabanus Maurus ascenziós himnuszával fordul elő, hanem négyből két forrásban az úrnapi *Sacris solemniis* szöveggel is (L10, Gdańsk). A domonkos hagyományból a *Festum nunc* szövege és dallama egyaránt hiányzik. A másik két ascenziós himnusz dallama egységes.³¹² Jelentős különbség van a hagyományok között pünkösdkor, mert a lovagrend a húsvéti dallamot,³¹³ egy forrás esetében pedig a mennybemeneteli dallamot viszi tovább,³¹⁴ míg a domonkosok pünkösdi dallama ismeretlen a vizsgált lovagrendi forrásokban.³¹⁵ Szentháromság ünnepén különbözik a domonkos és lovagrendi alkalmazás.³¹⁶ Az úrnapi himnuszok közül csak a *Pange lingua... corporis* dallamválasztása egyezik. A többi tétel valószínűleg az ünnep késői kialakulása miatt variábilis. A *Sacris solemniis* domonkos dallamával szemben³¹⁷ a lovagrendben a legjellegzetesebb mellett³¹⁸ két ritkább is feltűnik.³¹⁹ A domonkosokra oly jellemző dallamot, mely egyik fő szentjük, Péter mártír szövegeivel,³²⁰ illetve az úrnapi *Verbum supernum... nec Patris*-sal fonódik össze, a lovagrend nem használja. Helyette az említett módon, egy húsvéti dallamon (4) kottázza a *Verbum supernum*-ot.

³⁰⁷ 12. dallam

³⁰⁸ Stäblein 1956, 506.

³⁰⁹ 4., 513., 3.

³¹⁰ London fol. 372v.

³¹¹ 512. dallam. Stäblein 1956, 573.

³¹² 62. dallam

³¹³ 4. dallam

³¹⁴ 62. dallam

³¹⁵ 186. dallam

³¹⁶ domonkos: 65. dallam, lovagrend: 172. dallam

³¹⁷ 420. dallam

³¹⁸ 512. dallam

³¹⁹ 159. és 70. dallam

³²⁰ 188. dallam. Stäblein 1956, 553.

A német lovagrend liturgikus rendjében a domonkoshoz hasonlóan nincsenek a hétköznapoknak külön laudes- és vesperáshimnuszai. Az évközi szombati vesperás *O lux beata* szövege ugyanazt a dallamot kapja, mint a domonkosoknál.³²¹ A vasárnapi *Lucis Creator* esetében megtalálhatók a domonkost idéző dallamok,³²² de három lovagrendi forrás ezekkel együtt az egyszerű, AABA formájú, milánói dallamot is föltünteti.³²³

A *Nocte surgentes* és *Ecce iam noctis* szaffikus szövegekhez a lovagrendi kéziratokban rendelt két dallamot a domonkos gyakorlatban is ismeri.³²⁴

A *Te lucis* kompletórium-himnusz legelterjedtebb domonkos és lovagrendi dallama különbözik.³²⁵ Ezekkel párhuzamosan mindkét hagyományban szerepelhet egy közös dallam,³²⁶ a lovagrendnél pedig még további négy. A domonkosok vasárnap és hétköznap eltérő *Iam lucis*-dallamokat használnak.³²⁷ A lovagrend legfontosabb kishórada allama a domonkos kishórákban nem szerepel, viszont van rá példa annak sanctoráléjában.³²⁸ A templomszentelés dallama nem egyezik a két rendben.³²⁹

A két hagyomány 34 közös szövegéből 16-nál jelentkezik dallami eltérés. 16-ból 5 esetben a domonkossal egyező és az idegen dallam egymás mellett szerepel az adott szövegnél. 11 esetben viszont a lovagrend kizárólag a domonkostól eltérő dallamokat hoz. A megvizsgált anyag ismeretében tehát megállapítható, hogy a lovagrendi himnuszszövegeknek durván 2/3-a egyöntetűen követi a domonkos dallamválasztást. Egy-harmad részben pedig megoszlanak a szövegek; kisebb hányaduk egy-egy forrásban azonos a domonkossal, többségük azonban minden forrásban a domonkostól eltérő dallamválasztást mutat.

³²¹ 22. dallam

³²² 155., 8.

³²³ 11. dallam

³²⁴ 146., 144. dallam

³²⁵ 22. és 116.

³²⁶ 8. dallam

³²⁷ vasárnap: 185., hétköznap: 51. és 7.

³²⁸ 414. dallam. *Caeli cives applaudite*, Ágoston-himnusz.

³²⁹ domonkos: 140., lovagrendi: 162.

4.2. Sanctoriale

A hat domonkos és hét lovagrendi forrás alapján hasonlítottuk össze a két rend sanctoriale himnuszait.

incipit	dom.	lov.
Digne colit ecclesia	594	
Gratuletur ecclesia		[16]
Quae vox quae poterit (Sanctorum meritis div.)	420 [108]	–
Caterva matrum personat (A solis ortus div.)	53	–
Sancte Dei pretiose	–	162
Doctor egregie Paule (Aurea luce div.)	69	152
Iam bone pastor Petre (Aurea luce div.)	69	152
Superna mater inclita	192	–
Iubar caelorum	192	–
Aurora pulchra	192	–
Exsultet mentis iubilo	192	–
Thomas insignis	192	–
Lauda mater ecclesia	192	–
Ortum vitam et exitum	192	–
Mente iocunda	151	–
Lumen in terris	151	–
Magne Vincenti	151	–
Magnae dies laetitiae... Petrus	188	–
Adest triumphus nobilis	188	–
Exsultet claro sidere	188	–
Haec tuae virgo	642	–
Laudibus virgo	642	–
Iam ferox miles	642	–
Salve crux sancta	69	152
Originale crimen	69	–
Signum crucis	–	402
Aeternae regi gloriae	4	4
Lauda fidelis concio	4	4
Ut queant laxis	151	72
Antra deserti (Ut queant div.)	151	72
O nimis felix (Ut queant div.)	151	72
Aurea luce et decore roseo	69	152

incipit	dom.	lov.
Assunt festa iubilea	–	[4, 172]
O Christi mater	–	[4]
En miranda prodigia	–	[4]
Magnae dies laetitiae... Maria	188	–
Lingua pangat	56	–
Hymnum festivae gloriae	[190]	–
Lauda mater ecclesia	189	–
Aeterni Patris unice	189 [52]	–
Pange lingua Magdalenae	–	56
Aestimavit ortulanum	–	56
Salve sancta parens	[67]	–
Chori plaudant alacriter	[190]	–
De stella sol oriturus	–	57 [53]
Praeclari patris Abrahae	–	[57,127]
Lucis huius festa	–	[67]
Gaude mater ecclesia	190	–
Novus athleta Domini	190	–
Hymnum novae laetitiae	190	–
Magne pater Augustine	56	162
Caeli cives applaudite	414	52
Tibi Christe splendor Patris	112	162
Christe sanctorum decus angelorum	422	146 [774,72]
O summa fulget ecclesiae	–	[525]
Laudemus votis	–	[525]
Iesu Salvator saeculi	71	71
Christe Redemptor... conserva	71	71
Hymnum Deo vox iocunda	56	56
Haec insignis	56	56
Tandem iuro destituta	–	56
Katherinae collaudemus	56	56
Pange lingua... virginis	56	56
Praesens dies expendatur	56	56
Ave maris stella	67, 191	67
Quem terra pontus ethera	187, 16	16
O gloriosa domina (Quem terra div.)	187, 16	16
Fit porta Christi	–	402
Quod chorus vatum	[422]	151
Gaude visceribus	–	518

incipit	dom.	lov.
O quam glorifica luce choruscas	[418,68]	68

Alig lehet olyan ünnepet találni, amely az összes forrásban szerepelne. De ha azonos hagyományon belül két vagy több forrásban is előfordul ugyanaz, azt általánosnak vettük, így hasonlítottuk össze a másik hagyomány legáltalánosabb jellemzőivel. A táblázatban kaptos zárójel jelzi a csupán egy forrásban képviselt dallamszámot. Hogyha egy szöveg egyedül a XX. századi antifonáléban fordul elő, és középkori előzményt nem mutat, kihagytuk az összehasonlításból. Mária-himnuszokat mindkét hagyomány említ a sanctorale és commune részben is, de jelen táblázatban a sanctorale himnuszok után, naptári rendből kiragadva láthatók.

A domonkos sanctorale törzsanyagát alkotó 35 szöveg dallamválasztása teljességgel egységesnek mondható a renden belül. A lovagrend 30 szövegéből csak 25-nek (82,5%) azonos a dallama a források között.

A domonkos himnáriumok többségének sanctoraléja aprószentek ünnepétől Alexandriai Szent Katalinig tart. A német lovagrendben egyetlen forrás sanctoraléja teljes, míg a többi csak a naptári év bizonyos szakaszaira tartalmaz anyagot, vagy egyáltalán nem ad sanctoralét. Mindkét hagyományban gyakoriak Gyertyaszentelő és Gyümölcsoltó Boldogasszony, Keresztelő Szent János, Péter – Pál, Magdolna, a szent kereszt, Szent Mihály és Alexandriai Szent Katalin himnuszai. A továbbiakban viszont különbözik a két rend. A domonkos himnáriumban szintén gyakori Szent Ágoston, Péter mártír és Szent Domokos, melyek közül az előbbi ritka, az utóbbi kettő nem szerepel a lovagrendi himnáriumban. Ugyanakkor Szent István vértanú és Szent Erzsébet himnuszai a lovagrendi forrásokban népszerűek, a domonkosból hiányoznak, vagy csak néhány késői forrásba kerültek bele.

Szent Barbara *Digne colit ecclesia*, illetve *Gratuletur ecclesia* kezdetű himnuszait mindössze egy-egy forrás ismeri. Aprószentek ünnepe saját himnusszal csak a domonkosoknál, ellenben Szent István első vértanú – az 1933-as domonkos antifonálét leszámítva – csak a lovagrendiben szerepel. Habár Szent Pál megtérése a lovagrendi himnáriumból hiányzik, Szent Péter székfoglalása pedig mindkettőben ritka, a Pálról és Péterről való megemlékezéseknek köszönhetően összehasonlítható az *Aurea luce* divisióinak dallamválasztása is. A megemlékezés és a júniusi főünnep *Doctor egregie* és *Iam bone pastor* dallamszámai különböznek a két hagyományban.³³⁰

Januártól májusig négy szent öt ünnepét ülik meg a domonkosok, s ezeket a lovagrendiek nem tartják: Aquinói Szent Tamás translációja, halálának napja, Ferreri Szent Vince, Péter mártír és Sienai Szent Katalin. Szent kereszt megtalálását és felma-

³³⁰ 69. ill. 152. dallam

gasztalását már mindkét hagyomány említi, még hozzá visszautalva a Péter-Pál himnuszok rendjüknek megfelelő dallamaira. A lovagrendnél még a *Signum crucis* is ehhez az ünnephez tartozik.³³¹ Töviskorona ünnepe az első, melyhez közös dallam tartozik,³³² de Keresztelő Szent János himnuszainak dallamszáma ismét eltér.³³³

Sarlós Boldogasszony, Mária Magdolna és Szent Anna mindkét hagyományban szerepelnek, de más-más szövegekkel, ezért dallami összehasonlítást nem tudunk végezni. Érdemes megfigyelni viszont, hogy a domonkos *Salve sancta parens* és a lovagrendi *Lucis huius festa* kezdetű Szent Anna-himnuszok egyaránt az *Ave maris stella* Mária-himnusz legelterjedtebb dallamát használják.³³⁴ Szent Domokosnak csak a domonkos rendben vannak saját tételei, míg a kanonokrendek fő szentjének, Szent Ágostonnak ünnepét mindkét rend ellátja anyaggal. Ágostontól Mihályig nem találunk dallami egyezést a két rend között.³³⁵

Az összehasonlításban szereplő tizenhárom forrásból egyetlen lovagrendi közöl himnuszokat Szent Hedvig ünnepére. Mindenszentek, Szent Erzsébet és Szent Katalin napja azonban mindkét hagyományban azonos dallammal van képviselve.³³⁶

Szűz Mária himnuszai közül a *Fit porta* és a *Gaude visceribus* csak a lovagrendi himnáriumban szerepel. Egyezik mindkét hagyományban az *Ave maris stella*,³³⁷ a *Quem terra pontus* és *O gloriosa* dallama,³³⁸ de a domonkosok ezen kívül az előbbiekhöz a 191, az utóbbihoz a 187. dallamot is hozzárendelik.³³⁹ A *Quod chorus vatum* a 422. dallammal csak egyetlen domonkos kéziratban fordul elő,³⁴⁰ míg a lovagrendben gyakoribb, de másik dallammal.³⁴¹ Az *O quam glorifica* két domonkos forrásban is megtalálható, s dallama csak egyik esetben egyezik a lovagrendivel.³⁴²

A két himnáriumból 21 ünnep adódik össze. A 21 ünnephez hozzájárul még két ünnepcsoport: a Péterhez és Pálhoz kapcsolódók, illetve a Mária-ünnepek. Erre a cso-

³³¹ 402. dallam

³³² 4. dallam

³³³ 151., 72.

³³⁴ 67. dallam

³³⁵ A *Magne pater Augustine* dallama a domonkosoknál az 56, a lovagrendben a 162., a *Caeli cives applaudite* dallamai a 414. illetve 52. A *Tibi Christé*-t a domonkosok a 112. dallamra, a lovagrendiek a 162. dallamra éneklik. A *Christe sanctorum* dallama a domonkosoknál a 422., a lovagrendben pedig legtöbbször a 146., illetve egy-egy forrásban a 774. és 72.

³³⁶ Mindenszentek: 71., Katalin és Erzsébet: 56. dallam.

³³⁷ 67. dallam

³³⁸ 16. dallam

³³⁹ 191., 187.

³⁴⁰ 422. dallam

³⁴¹ 151. dallam

³⁴² 68. dallam

portosításra azért volt szükség, mert a *Doctor egregie* és a *Iam bone pastor* himnuszok esetében nem mindig derül ki a kéziratokból, hogy a Convisióról, a Cathedra Scti. Petri-ről, vagy az egyik apostolhoz kötődő megemlékezésről van-e szó. Ugyancsak az eltérő liturgikus funkciók miatt kell a Mária-ünnepekről általánosítva beszélni. Ezzel a kiegészítéssel tehát összesen 23 ünnep található a két hagyomány sanctoraléjában. Hét olyan, többségében rendi ünnep van a domonkos himnáriumban, amely a lovagrendiben nem szerepel: aprószentek, Szent Tamás translációja, Szent Tamás, Ferreri Szent Vince, Péter mártír, Sienai Szent Katalin és Szent Domokos. A lovagrendiben megvan, viszont a domonkosból hiányzik Szent István vértanú, a mindössze egy forrásban képviselt Szent Hedvig és a Mária-ünnepekből két himnusz (*Fit porta, Gaude visceribus*). További három késői ünnep – Visitatio, Mária Magdolna és Szent Anna – mindkettőben szerepel ugyan, de nem azonos himnuszszövegekkel, így alkalmatlan az összehasonlításra.

Mindkét himnáriumban közös szövegekkel szerepelnek a következő ünnepek: Péter-Pál, szent kereszt, töviskorona, Keresztelő Szent János, Szent Ágoston, Szent Mihály, mindenszentek, Szent Erzsébet, Alexandriai Szent Katalin és a Mária-ünnepek közül öt himnusz. A 23 ünnepből így 14 közös, de csak 11 szerepel azonos szövegekkel. Ez szám szerint azt jelenti, hogy a két himnáriumban 68 tételes anyagából csak 27 azonos szövegű.³⁴³ Végül a dallamválasztást is figyelembe véve, a 27 szövegből az alábbi 13 azonos mindkét hagyományban: *Aeternae regi gloriae, Lauda fidelis concio* (töviskorona), *Iesu Salvator saeculi, Christe Redemptor... conserva* (mindenszentek), *Hymnum Deo vox iocunda, Haec insignis* (Erzsébet), *Katherinae collaudemus, Pange lingua... virginis, Praesens dies expendatur* (Katalin), *Ave maris stella* (Mária, 67. dallam), *Quem terra pontus, O gloriosa domina-divisio* (Mária, 16. dallam), *O quam glorifica* (Mária, 68. dallam).

A domonkos sanctorale 35 szövegének többsége (24 szöveg) a XIII. század közepe után megszilárdult rendi ünnepekhez kapcsolódik, melyek abban az időben, mikor a lovagrend átvette a liturgiát, még nem léteztek. Az egyező szövegeknek is alig több, mint fele (tizenkilencből tizenegy) használja ugyanazt a dallamot, mint a domonkosok. Ez eredményezi, hogy a lovagrendi himnáriumban a sanctoraléja nem áll olyan szoros kapcsolatban a domonkos himnáriummal, mint a temporale.

³⁴³ A divisiókat külön szövegnek számoltam.

4.3. Commune sanctorum

Az öt domonkos és hét lovagrendi forrás commune szakaszának főrészeiben általános a következő felépítés: apostolok, evangelisták, vértanúk, hitvallók és szüzek közös tétélei. Ettől apró dolgokban csak két domonkos kézirat tér el. A *Iam lucis* himnuszok, Mária-himnuszok, illetve az ebben a szakaszban ritkábban látható egyéb szövegek elhelyezése forrásról forrásra változik. Mivel a *Iam lucis* dallamait már a temporale tétélek közt, a Mária-communét pedig a sanctoraléban tárgyaltuk, itt kizárólag az előbb említett első szakasz himnuszeit vizsgáljuk.

incipit	dom.	lov.
Adnue Christe	[152,69]	152
Exsultet caelum laudibus	[115,52]	127, 114
Aeterna Christi munera	[52,115,66]	127
Deus tuorum militum	[134,52]	52
Martyr Dei qui unicum	[134,57]	115
Sanctorum meritis	420,108	159
Rex gloriose martyrum	–	158
Iste confessor	146,107,422	146,160, [72]
Iesu Redemptor omnium	[57]	115 [57]
Virginis proles	146,107	107

A domonkos himnáriumban kilenc commune himnuszt közöl, a lovagrendi tizenegyet. Egyetlen domonkos forrásban tizedikként előfordul az *Adnue Christe*, és nem egyformán gyakori a többi kilenc sem. A lovagrendi tizenegy commune himnusz viszont az összes lovagrendi forrásban szerepel. A domonkos commuében tíz, a lovagrendiben tizenkét dallamot számolhatunk meg. Mivel a domonkos himnáriumban sokszor csak rubrikában, dallam nélkül említik a commune himnuszt, nehézségbe ütközik azok összehasonlítása a lovagrenddel, ahol viszont mindig dallammal szerepelnek. A *Sanctorum meritis*, *Iste confessor* és *Virginis proles* szövegek kivételével mindet csak egy domonkos forrás jegyzi dallammal, ezért általános tanulságot nem vonhatunk le.

A *Doctor egregie*, *Iam bone pastor*, *Aurea luce* és *Salve crux sancta* dallammegfelelése alapján (domonkos 69., lovagrendi 152.) előre sejthető, hogy az apostolok és evangelisták *Adnue Christe* tételénél ugyanezt a megfelelést találjuk, noha a domonkos anyag csak egy példát szolgáltat. Az *Exsultet caelum* és *Aeterna Christi* esetében nem állapítható meg dallami azonosság. A vértanúk anyagában a *Deus tuorum*-nál közös a dallam,³⁴⁴ bár a domonkosoknál ez is csak egyetlen forrásban látható, kiegészítve

³⁴⁴ 52. dallam

egy lovagrendben ismeretlen dallammal.³⁴⁵ A *Martyr Dei qui unicum*, illetve az utána következő, több vértanúról szóló *Sanctorum meritis* nem mutat dallami kapcsolatot. Mindkét rend azonos dallammal ismeri a hitvallók *Iste confessor* himnuszát,³⁴⁶ bár kerülnek mellé egyéb, nem közös dallamok is. A *Iesu Redemptor* esetében szintén találunk egyezést, de ezt mindkét hagyományban csak egy-egy forrás támasztja alá, és a közös dallam mellett³⁴⁷ a lovagrend egy másikat is használ.³⁴⁸ A szüzek *communéj*ának *Virginis proles* szövegével ugyanazt a dallamot szerepeltetik,³⁴⁹ míg a *Iesu corona* esetében nincs dallamválasztásbeli összefüggés.

Mindkét rend kishóradallamainak egy része megtalálható a szentek közös himnuszai között is, laudesdallamként. A domonkos és lovagrendi himnáriumban egyaránt 21 dallam van, amely a három fő szakasz közül (*temporale*, *sanctorale*, *commune*) egy-nél több szakaszban is szerepel. Ebből hét közös, hét-hét pedig különbözik a két hagyomány között.

A domonkos *commune* himnuszok dallam nélküli feltüntetése miatt kilencből csak három mondható egységes dallamúnak, tizenegy lovagrendi himnusz közül viszont hétnek is azonos a dallama a hagyományon belül. Összehasonlítva a két hagyomány *commune* anyagát, a dallamválasztás egyezése sokkal kisebb arányú a *temporalénál*, és körülbelül azonos arányú a *sanctoraléval*, mert tíz közös szövegből ötnél fedezhető fel dallami rokonság.

³⁴⁵ 134. dallam

³⁴⁶ 146. dallam

³⁴⁷ 57. dallam

³⁴⁸ 115. dallam

³⁴⁹ 107. dallam

5. DALLAMVÁLASZTÁS ÉS LITURGIKUS FUNKCIÓ

5.1. A dallamok liturgikus jelentésének kutatása

A strófás himnuszok különleges tulajdonsága a többi műfajjal szemben, hogy csak kivételes esetben határozható meg egy szöveg *saját* dallama. Jelenlegi tudásunk szerint igen kicsi, harminc körül van azon darabok száma, amelyekhez Európa minden területén és a szerzetesi hagyományokban is ugyanaz a dallam társul. Több repertoárt vizsgálva a dallamok és szövegek nagyfokú, sokszínű cserélődése mutatható ki. Egy szöveg hordozhat több dallamot, és egy dallam kapcsolódhat különféle szövegekhez.³⁵⁰

Egy adott rítus himnáriumban viszont korlátozódik a lehetőségek száma, és megfigyelésekor a dallam–szöveg kapcsolatnak egy áttekinthetőbb rendszere rajzolódik ki. A himnuszok dallamválasztásának vizsgálata felveti a kérdést, hogy megfogalmazható-e bizonyos logika a dallamok és szövegek összepárosításának módszerében. Miért és milyen szabály alapján kölcsönöztek dallamokat új szövegekhez, vagy helyettesítették régi szövegek dallamait új dallammal? Hogyan használták a himnusz dallamokat, és ezek mit jelképeztek az istentisztelet résztvevői számára?

Himnáriumok tanulmányozásának legfontosabb tapasztalata, hogy a szövegek többnyire egy-egy dallammal jelentkeznek, vagy ha mégis több dallammal, azok mind más liturgikus szerepre hivatottak. A domonkos vagy a német lovagrendi himnáriumban az előző fejezetekben ismertetett beosztása is azt tanúsítja, hogy egy dallam képviselhet egy bizonyos liturgikus időszakot, mint a 126. adventet, az 53. karácsonyt, a 3. és 4. húsvétot. Nilsson a szövegek és dallamok cserélhetőségének problémájával kapcsolatban egy-egy szöveg által az egyházi év során felvett dallamokat a liturgikus ruhák színéhez hasonlítja.³⁵¹

Több dallammal rendelkező szövegekre példa a kishórahimnuszok szövege, amelyek egyaránt kaphatnak temporale és sanctorale színezetű dallamokat. A lovagrendi himnáriumban szerepelhetnek a nagyböjti³⁵² vagy a húsvéti dallammal.³⁵³ Ezen kívül mindkét himnáriumban dokumentál commune-dallamokat, amelyek különböző rangú na-

³⁵⁰ Stäblein 1984, 997–998. Schlager 1996, 486–487. Boynton 2001, 21–22. Szendrei 2000, 14–15, 34. Szendrei 2004, 53, 54. Hiley 1993, 140. Steiner 1980: 838. Apel 1958, 425–426.

³⁵¹ Nilsson 1991: 13.

³⁵² 55. dallam

³⁵³ 3. és 4. dallam

pokra utalnak, és valószínűleg szentek ünnepeinek kishóráiban váltották fel a hétköznapi dallamot.³⁵⁴

Szendrei Janka karácsony nyolcada különböző himnuszainak bemutatásakor felvázolja a dallamválasztás különböző típusait, amelyek jellemezhetik az egyes hagyományokat. A ritkábban adódó egyedi dallamalkotás mellett sokszor tapasztalható, hogy egy dallam az időszak tónusaként működve Szent István vértanú, Szent János apostol vagy akár apróságok szövegéhez is kapcsolódhat.³⁵⁵ Nilsson a vadstenai apácák újkori kiszolozsmájáról, a Cantus Sororumról szóló esettanulmányában rámutat a himnusz-dallamok és -szövegek összepárosításának feltételezett koncepciójára, mely a dallamok szimbolikus értelmén alapul. Mikor az új szövegekhez régi dallamokat választottak, nagy részük az újonnan alkotott zsolozsmában hasonló funkciót töltött be, mint a középkori hagyományban.³⁵⁶ Az új zsolozsmában gyakran egyazon dallamot énekelnek matutinumra, laudesre és a kishórákra, s ez a gyakorlat arra mutat, hogy a matutinumot az adott ünnep hangzó szimbólumának tartották. Egyértelmű, hogy a régi dallamokat nem véletlenszerűen választották, hanem az azokhoz kötődő korábbi asszociációk vagy jelentés miatt. Beszámol a svéd szentek egyik dallamáról is, melynek kétféle végződése közül az „a” variáns főleg női, a „b” variáns főleg férfi szentekhez kapcsolódik. A módszer alapján feltételezhetjük, hogy a kifejezésnek ugyanolyan fontos eszköze a dallam, mint a szöveg.³⁵⁷

A dallamok által felidézett jelentés tárgyalásakor szólni kell az úgynevezett dalmi idézetekről. Párhuzamai megtalálhatók a zenén kívül is egy olyan korban, ahol az eredetiség nem volt a maihoz hasonlóan fontos erény. A tiszteletadás, a *homage* egyik formája lehetett, nem az ötletnélküliség mutatója.³⁵⁸ Például Szent Erzsébet *Novum sidus emicuit* kezdetű himnuszszövegének részlete Szent Klára himnuszaiban is felbukkan, ami valószínűleg arra utal, hogy Szent Erzsébet az első női szent, akit kapcsolatba hoznak a ferencesekkel. Ugyanígy meríthette a szövegét Szent Bonaventúra himnusza a *Novum sidus*-ból, vagy Klára *Concinat plebs fidelium* kezdetű szekvenciája a *Concinat ecclesia* Erzsébet-szekvenciából.³⁵⁹ Ez a gondolkodás még a reformáció korában is élhetett, mert az *Új világosság jelenék* adventi graduálhymusz szövegének első két sora egyezik az Erzsébet-himnusszal. Itt a XIII. századi, Erzsébet által is reprezentált új lelkeség és a XVI–XVII. század protestantizmusának új „hite” kerül párhuzam-

³⁵⁴ Ilyen a domonkos himnáriumban a 66., 52., 57., 115. és 16. dallam, illetve a lovagrendiben ezen kívül a 64., 525. és 127.

³⁵⁵ Szendrei 1996/1997a, 307–314.

³⁵⁶ Nilsson 1992: 74–81.

³⁵⁷ Nilsson 1992: 68–69, 72. Nilsson 1991: 27.

³⁵⁸ Nilsson 1991: 132.

³⁵⁹ Hagg 1995: xxiii.

ba.³⁶⁰ Dallami idézetről beszél Stäblein a 159., 518. dallam kapcsolatánál. A *Gaude visceribus* (518) felhasználja a *Sanctorum meritis* (159) elejét, mintha emlékeztetni kívánna rá. További érdekesség, hogy a *Gaude visceribus* többi dallama is hasonlóan kezdődik.³⁶¹

Egy-egy újonnan megjelent ünnep énekanyaggal való ellátása megkívánhatta a régi dallamok új szöveghez rendelését, vagy a dallam apró módosítását, kontrafaktumok készítését. A himnusz esetében ez leginkább azt jelentette, hogy azonos versformájú szövegek dallamát kellett keresni. Így kapcsolódnak szaffikus szövegek per annum időszaktól Szent Mihályon keresztül a hitvallókig a 146. és 422. dallamhoz, trocheikus tetrameterek a 162. és 56. dallamokhoz (Úrnapja, templomszentelés, Szent István vértanú, Mária Magdolna, Ágoston, Mihály, Erzsébet, Katalin szövegei). A lovagrendi himnáriumban ez az elv köti közös dallamhoz Szentháromság és Visitatio egy-egy szövegét,³⁶² Ascenziót és Úrnapját,³⁶³ szent kereszt és Purificatio ünnepét.³⁶⁴

A kontrafaktum vagy a paródiatechnika lényege műfajtól függetlenül az, hogy a dallam valami közismertre utalva megerősíti a szöveg üzenetét. Egyes esetekben az új szöveg azonos szavakkal kezdődik, vagy emlékeztet a régi szövegre, ami a kontrafaktum érzetét kelti. A *Verbum supernum* kezdetű adventi és úrnapj szöveget például a domonkosok azonos dallamra énekeltek.³⁶⁵ Mindkét himnárium ugyanazzal a dallammal jegyzi karácsony és mindenszentek *Christe Redemptor* kezdetű tételét.³⁶⁶ Közös dallammal fonódnak össze Úrnapja, Sárlos Boldogasszony, Katalin és Magdolna hasonló szövegei: *Pange lingua... corporis, Pange lingua... praelium, Pange lingua... virginis, Lingua pangat.*³⁶⁷ Egyforma dallamot kap a domonkos himnárium mindkét *Magnae dies laetitiae* kezdetű himnusza (Péter mártír és Visitatio),³⁶⁸ végül emlékeztet egymásra a vértanúk és Úrnapja *Sanctorum meritis*, illetve *Sacris solemnibus* szövege.³⁶⁹

Néha a liturgikus kapcsolatot kívánja hangsúlyozni a két szöveg egy dallammal való összekötése. Nem lehetünk biztosak abban, hogy a következő példák üzenetet hordoznak, de érdekességképpen megemlítjük őket. A domonkos himnárium Keresztelő János himnusának divisióihoz használt dallamot rendel az 1253-ban kanonizált Péter

³⁶⁰ Szendrei 1995: 7.

³⁶¹ Stäblein 1956: 575, 576. További példákat a dallami idézetre lásd az említett kötetben.

³⁶² 172. dallam

³⁶³ 512. dallam

³⁶⁴ 402. dallam

³⁶⁵ 126. dallam

³⁶⁶ 71. dallam

³⁶⁷ 56. dallam

³⁶⁸ 188. dallam

³⁶⁹ A lovagrendi himnáriumban 159. dallammal.

mártír szövegeihez is.³⁷⁰ Mindkét rítusban előfordul, hogy Szent Anna késői ünnepének egyik himnuszszövegét Szűz Mária ünnepeinek *Ave maris stella* kezdetű tételének dallamához kapcsolják.³⁷¹ Ezen kívül az L10 lovagrendi himnárium talán karácsonyi értelemmel gazdagítja Szent Anna napját, mikor a *De stella sol oriturus* himnuszt is az *A solis ortus* dallamával jelöli.³⁷² A bambergi domonkos forrás Szent Anna és Sárlos Boldogasszony himnuszaikhoz Szent Domonkos általános dallamát rendeli.³⁷³

A dallamválasztás vizsgálata a dallamok által felidézett jelentés és az egyes dallamok életének, történetének feltárása mellett a helyi liturgikus hagyományok kialakításának módszereit is megmutatja, és közelebb visz az egyes rítusok jellegzetességeinek megismeréséhez, azok pontosabb meghatározásához.³⁷⁴ A nemzetközi irodalom egyelőre keveset foglalkozott a himnuszok dallam–szöveg kombinációjával. Ennek további kutatása újabb zenetörténeti és liturgiátörténeti adalékokkal szolgálhat.

³⁷⁰ 151. dallam

³⁷¹ 67. dallam

³⁷² 53. dallam

³⁷³ 190. dallam

³⁷⁴ Szendrei 2004: 53, 54, 58.

5.2. Liturgikus idők dallamai a két hagyományban

Az alábbi ábra azt szemlélteti, hogy az egyes ünnepkörökhöz mely dallamok kapcsolódnak a domonkos és a német lovagrendi himnáriumban.

Temporale

	Dom.	Lov.
Adv.	23, 126	23, 126
Nat.	53, 71	53, 71
Quadr.	148, 55, 9, 54	55, 9, 54
Pass.	32, 56	32, 56, [623] 12
Pasc.	4, 3, 513	4, 3, 513
Asc.	62	512, 62
Pent.	186, 17	4, [62] 17
Trin.	65	172
Corp. Chr.	56, 420, 188, [126, 62]	56, 512, 4, [159, 70, 62, 414]
Per an.	22, 8, 146, 144, 185, 7, 51, 155	22, 8, 146, 144, 414, 7, 11, 155
Ded.	140	162

Sanctorale

	Dom.	Lov.
Barb.	–	[16]
Inn.	53	–
Steph.	–	162
Petr, P.	69	152
Thom.	192	–
Vinc.	151	–
Petr. m.	188	–
Sien. Kat.	642	–
Crux	69	152, 402
Corona	4	4
Joh. b.	151	72
Visit.	188, 56, [190]	4, 172
Magd.	189, [52]	56
Anna	[67, 190]	57, [53, 127, 67]
Dom.	190	–
Aug.	56, 414	162, 52
Mich.	112, 422	162, 146, [774, 72]
Hedv.	–	[525]
Om. S.	71	71

	Dom.	Lov.
Eliz.	56	56
Kat.	56	56
BMV	67, 191, 187, 16, [422, 418, 68]	67, 16, 402, 151, 518, 68

Commune

	Dom.	Lov.
Ap.	[152, 69, 115, 52, 66]	152, 127, 114
Mart.	[134, 52, 57]	52, 115
Pl. mart	420, 108	159, 158
Conf.	146, 107, 422, [57]	146, 160, 115, [57, 72]
Virg.	[134, 57] 107, 146	115, [525] 107

A két himnárium további dallami jellemzéséhez keressük meg azokat a dallamokat, melyekhez csak egyféle asszociáció fűződik, és így egy konkrét jelentést képviselnek. Az ilyen dallamoknak két fajtáját különböztetem meg. Az egyik, amely csak egy szöveghez kapcsolódik, a másik, amely kapcsolódhat ugyan több szöveghez, de mind egy ünnepkörön belül.

A domonkos himnáriumban tizenhat olyan dallam van, amely csak egy szöveghez kapcsolódik. Egyedül a *Conditor alme* szöveget hordozza a 23., a *Iam Christe sol-t* a 148., az *Audi benigne conditor-t* az 55., a *Christe qui lux est et dies-t* a 9., a *Summi largitor-t* az 54., a *Vexilla regis-t* a 32., a *Veni Creator-t* a 17., a *Lucis Creator-t* a 155., a *Caeli cives applaudite-t* (Aug.) a 414., a *Tibi Christe splendor Patris-t* (Mich.) a 112., az *Ave maris stella-t* a 191., az *O quam glorifica-t* a 418. és 68., az *Adnue Christe-t* a 152., az *Aeterna Christi-t* a 66., és a *Sanctorum meritis-t* a 108. dallam. Szorosan ide kapcsolódik azon dallamok csoportja, amelyek több órában is előfordulnak, de ugyanazon szöveg divisióival: a 62. dallam mennybemenetelkor, a 140. templomszenteléskor és a 187. Szűz Mária ünnepein. Több különböző szöveget hordoznak, de még mindig egy ünnepkörön belül a következő dallamok: húsvéti időben a 3. és 513., pünkösdkor a 186., Szentháromságkor a 65., évközi vasárnapokon és hétköznapokon a 22., 8., 144., 185., 7. és 51. A sanctoraléban öt olyan ünnepet találunk, melyek dallamai más ünnepnél nem jelennek meg: Aquinói Szent Tamás a 192. dallammal, Sienai Szent Katalin a 642.-kel, Mária Magdolna a 189.-kel, Szűz Mária a 16., 418., illetve 68. dallamokkal, valamint a szentek közös anyagában található, az apostolok ünnepe a 115. dallammal. A fenti csoportba tehát összesen harminchat dallam tartozik.

A következőkben felsorolandó dallamok már több mint egy ünnepnél is megjelennek, szándékos vagy véletlen kapcsolatot létesítve a különböző szövegek között, akár gyenge, akár szorosabb az a kapcsolat. A 126. dallam szerepel adventben és Úrnapján is,

utóbbi esetben az egyik adventi himnusszal megegyező szövegkezdettel. Hasonló jelentőség miatt kaphatja a 71. dallamot karácsony *Christe Redemptor... ex Patre* és mindenszentek *Christe Redemptor... conserva* kezdetű tétele, ahonnan már csak egy lépés, hogy mindenszentek másik himnuszát is ez a dallam hordozza. Valószínű, hogy szenvedés idejének 56. dallama is a szövegi hasonlóság miatt bukkan föl Úrnapján *Pange lingua... corporis*, Alexandriai Szent Katalin napján *Pange lingua... virginis* és Sárlos Boldogasszonykor *Lingua pangat et cor tangat* szöveggel. De az is igaz, hogy a szóbanforgó versformát (8+7-es szótagszámú trocheikus sorok) sokkal kevesebb dallam képes felvenni, mint az ambrozián versformát, így a válogatás lehetősége is szűk. A domonkosok a felsoroltakon kívül Szent Ágoston és Szent Erzsébet himnuszainál is használják. A húsvéti 4. dallam a töviskorona ünnepén, a mennybemeneteli 62. dallam pedig Úrnapján tér vissza. A vizsgált domonkos források anyagának összeírása után Úrnapjára egész sor dallam gyűlt össze. Ezekből hármat (56., 126., 62.) már említettünk. Előfordulhat még a 420. dallam, ami több vértanú ünnepének is fontos dallama. A 188. dallam nem véletlenül szerepel Úrnapján kívül is; ez a domonkosok egyik jellegzetes saját dallama, melyet rendi szentjük, Péter mártír, továbbá Sárlos Boldogasszony himnuszszövegeivel énekelnek. Az évközi himnusz dallamok közül a 146. az egyedüli, mely egyaránt kötődik a hitvallók és szüzek zsolozsmájához.

A német lovagrend himnáriumának egyetlen szöveget hordozó dallamai a 23. (*Conditor alme siderum*), 9. (*Christe qui lux es et dies*), 54. (*Summi largitor praemii*), 32. (*Vexilla regis prodeunt*), 513. (*Iesu nostra redemptio*), 17. (*Veni Creator Spiritus*), 22. (*O lux beata Trinitas*), 155. (*Lucis Creator optime*), 151. (*Quod chorus vatum*), 68. (*O quam glorifica*), 114. (*Exsultet caelum*), 107. (*Virginis proles*), valamint a domonkosoknál ismeretlen 12. (*Rex Christe factor omnium*), 116. (*Te lucis ante terminum*), 518. (*Gaude visceribus*), 160. (*Iste confessor*) és a 158. (*Rex gloriose martyrum*). Még mindig kizárólagos jelentésű, de egy szöveg több divisiójához tartozik a 623. (*Pange lingua... praelium*). Adventen belül több különböző szöveget is felidéz a 126. dallam, de a domonkosokkal ellentétben itt nem fordul elő Úrnapján. Egyezik a domonkosokkal a nagyböjti jelentésű 55., a húsvéti 3. az évközi idő 8., 144., 7., és 11. dallama. Ezekből figyelemre méltó a 623. és 11., mert hiányoznak a domonkos anyagból.

Lényegesen nagyobb számban vannak a lovagrendi himnáriumban a több ünnephez köthető dallamok. Míg a domonkosoknál az 53. dallam karácsonykor, vízkeresztor és aprószentekkor, vagyis csak egy ünnepkörön belül használatos, addig a lovagrendi himnárium ezeken kívül Szent Anna szövegére is alkalmazza. Karácsonyhoz és mindenszentekhez tartozik a 71. dallam, szenvedés idejéhez, Úrnapjához, Erzsébethez, Katalinhoz és – Ágoston helyett – Mária Magdolnához az 56. A domonkosoknál húsvétkor, illetve az erre az időszakra eső töviskorona ünnepén megjelenő 4. dallamot a lovagrend pünkösdkor, Úrnapján és Visitációkor is szerepelteti. A prédikáló rend himnáriumában

ismeretlen 512. dallam itt mennybemenetelkor és Úrnapján fordul elő.³⁷⁵ Egy másik mennybemeneteli dallam, a 62., pünkösdkor jelenik meg újra. Három, domonkosok számára ismeretlen dallammal találkozunk a temporale végén: a 172. Szentháromság és Visitatio ünnepéhez, a 159. Úrnapjához és több vértanú ünnepéhez, a 162. pedig templomszenteléshez, Szent István vértanúhoz, Szent Ágostonhoz és Szent Mihályhoz kapcsolódik. Szűz Mária ünnepein kívül Barbaránál is szerepel a 16. dallam. A domonkos himnáriumban az apostolok közös ünnepét jellemző 152. dallamot a lovagrendiek Péter-Pálkor és a szent kereszttel kapcsolatos ünnepléseken is éneklük. További, domonkosok számára ismertlen dallamok a 402. szent kereszt és Szűz Mária ünnepein, a 72. Keresztelő János és Szent Mihály ünnepein, a 127. Szent Anna és apostolok ünnepein, illetve az 525. Szent Hedvig és szüzek közös ünnepein. Az 57., domonkosoknál csak a communéban ismert dallam itt megjelenik Szent Anna napján is. Szintén Annához és Szűz Máriához kötődik az *Ave maris stella* legismertebb dallama, a 67. Végül két ünnephez, Szent Ágostonhoz és vértanúhoz tartozik az 52. dallam, illetve vértanúhoz és szüzekhez a 115.

Értékelve a vizsgálatot, mindkét himnáriumban hét dallamot határozhatunk meg mindössze egy-egy szöveg sajátjaként, és hét másikat, amely csak egy ünnepkörhöz tartozik.

23	<i>Conditor alme</i>
9	<i>Christe qui lux es</i>
54	<i>Summi largitor</i>
32	<i>Vexilla regis</i>
17	<i>Veni Creator Spiritus</i>
155	<i>Lucis Creator optime</i>
68	<i>O quam glorifica</i>
55	nagyböjti idő (<i>Audi benigne Conditor, Iam Christe sol</i>)
3	húsvéti idő (<i>Ad caenam, Aurora lucis, Sermone blando, kishórák</i>)
513	húsvéti idő (<i>Iesu nostra redemptio, Aurora lucis, Sermone blando</i>)
22	évközi idő (<i>O lux beata, Te lucis</i>)
8	évközi idő (<i>Te lucis, Lucis Creator</i>)
144	évközi idő (<i>Nocte surgentes, Ecce iam noctis</i>)
7	évközi idő (<i>Rector potens, Rerum Deus, Iam lucis</i>)

³⁷⁵ Itt is hozzájárul a választáshoz, hogy egy ritka versformáról van szó, amihez aránylag kevés lehetséges dallam létezik.

5.3. A két hagyomány dallamai európai kontextusban

Vegyük sorra az eddig tárgyalt dallamokat, megvizsgálva, hogy a Stäblein által kiadott himnáriumban milyen liturgikus funkcióban állnak. A továbbiakban e tíz himnáriumban, valamint a svéd és a magyarországi könyvtárakban található himnáriumban anyagának összesített adatait azonosítom az Európában bevett általános gyakorlattal.³⁷⁶ A lábjegyzetben a Monumenta Monodica-ban idézett dallamoknak nem az oldalszámát, hanem a kötetben kiadott himnáriumban egyikében elfoglalt sorszámát adom meg.³⁷⁷ Első lépésben azokra a dallamokra vagyunk kíváncsiak, amelyekről az előző fejezetben megállapítottuk, hogy a domonkos és a német lovagrendi hagyományban egyaránt kizárólagos jelentésűek.

MonMel.³⁷⁸ 3. Az ambrozián stílusú dallamnak származási helyén, Milánóban és a Milánót követő ciszterci hagyományban évközi szövege van.³⁷⁹ De a himnáriumban többségében húsvéti időre szánt szövegekkel szerepel.³⁸⁰ Gaetában a húsvéti mellett előfordul adventi jelentésben is.³⁸¹ A domonkos és lovagrendi gyakorlat az általánossal egyezve kizárólag húsvéti időben használja.

MonMel. 7. A források mintegy felében szereplő dallam, a nemzetközileg elterjedt dallamok közt van számon tartva.³⁸² Mindenütt évközi kishóra himnuszok szövegeivel található, mellyel a domonkos és a lovagrendi adatok is egybecsengenek.

MonMel. 8. Azon dallamok egyike, amelyek a domonkos és a lovagrendi himnáriumban csak évközi funkcióban szerepelnek. Ebben egyezik Milánóval és a ciszterci

³⁷⁶ Moberg, Stäblein és Rajeczky dallamszámainak azonosításához a Cantus planus internetes adatbázist vettem segítségül.

³⁷⁷ Az egyes himnáriumban rövidítései a következők: Mai – Mailand Biblioteca Trivulziana 347; Zis – Heiligenkreuz Stiftsbibliothek 20; Moi – Roma Biblioteca Apostolica Vaticana 205; Nev – Paris Bibliothèque Nationale nouv. acquis. lat. 1235; Wor – Worcester Cathedral Library F 160; Klo – Klosterneuburg Stiftsbibliothek 1000, 996, 1003, 997, 999, 1001, 1004; Kem – Zürich Zentralbibliothek Rh 83; Ein – Maria-Einsiedeln Stiftsbibliothek 336; Ver – Verona Biblioteca Casanatense 1574.

³⁷⁸ A továbbiakban a Stäblein 1956-ban szereplő dallamszámok jelölésére használom a MonMel. rövidítést.

³⁷⁹ Stäblein 1956: Mai 3, Zis 2.

³⁸⁰ Stäblein 1956: Ein 54, Ver 101, 102, Gae 26, Nev 68, 69, Klo 60. Ezt Rajeczky 1956: 20 (mel. 58) is megerősíti az *Aurora lucis* és *Ad caenam agni* szövegekkel, ugyanakkor commune és hétköznapi szöveggel is előfordul.

³⁸¹ Stäblein 1956: Gae 3.

³⁸² Stäblein 1956: 505. Mai 7, Nev 21, Ein 8a, 9b, Wor 16, Ver 7.

hymnáríummal.³⁸³ Többi előfordulását is bevéve az összehasonlításba, viszont nem mondható kizárólagosan évközi dallamnak. A többség húsvéti időhöz köti, egy pedig karácsonyhoz.³⁸⁴

MonMel. 9. A *Christe qui lux es* óbencés kompletórium-himnusznak ez az egyetlen dallama, illetve a dallamot is kizárólag ezzel a szöveggel találjuk a Monumenta Monodicában, ahol nyolc forrás tanúskodik róla.³⁸⁵ (Csak Gaeta és Moissac nem tartalmazza). A dallam és szöveg szoros és kizárólagos kapcsolatát a domonkos és német lovagrendi hymnáríum is megtartja.

MonMel. 17. A *Veni Creator Spiritus* szöveg fő dallamaként sokfelé és rendkívül egységesen terjedt el.³⁸⁶ A források 80 százalékában szerepel pünkösdi dallamként, ezekből a milánói és a ciszterci húsvéti szövegekkel is használja,³⁸⁷ és van példa évközi, illetve vízkereszti funkcióra.³⁸⁸ A domonkos és német lovagrendi hymnáríum az általános gyakorlat szerint pünkösdi dallamként használja.

MonMel. 22. Néhány kivételtől eltekintve egyedüli dallama az *O lux beata Trinitas* szombati vesperáshimnusznak.³⁸⁹ Hat forrásból öt évközi szövegekkel közli, csak a milánói kapcsolja egyik szentjéhez.³⁹⁰ A domonkos és lovagrendi hymnáríumban szintén az évközi hymnuszok közt szerepel.

MonMel. 23. A források többsége adventre írja elő, egy húsvéti időre, egy pedig Szent Sixtus ünnepére.³⁹¹ Az adventi jelentés van tehát túlsúlyban, és ezt követik a domonkosok, illetve lovagrendiek is.

³⁸³ Stäblein 1956: Mai 10, Zis 8.

³⁸⁴ Stäblein 1956: Nev 70, Klo 26, Ver 86, Wor 22. Moberg–Nilsson 1991: 181 (M 321) szerint a svéd forrásokban leggyakoribb az évközi kompletórium- és kishórahimnusz szövegeivel, de nagyjójtben is előfordulhat. Rajeczky 1956: 6 (mel. 14) évközi szövegek mellett mindenszentek egyik hymnuszával is idézi.

³⁸⁵ Stäblein 1956: Mai 11, Zis 10, Nev 60, Wor 19, Klo 1, Kem 13, Ver 87.

³⁸⁶ Stäblein 1956: 507.

³⁸⁷ Stäblein 1956: Mai 22, 24, Zis 27, 28, 38, Nev 77, Klo 66, Kem 25, Ein 61, Ver 115, Gae 30. A 17. dallam lehetséges eredetéről bővebben Stäblein 1956: 507, Szendrei 1996/1997b: 472. Szintén hoz példát a pünkösdi mellett húsvéti szövegre Rajeczky 1956: 25, mel. 73.

³⁸⁸ Stäblein 1956: Zis 4, Nev 39.

³⁸⁹ Stäblein 1956: 509.

³⁹⁰ Stäblein 1956: Nev 47, 48, Wor 30, Klo 4, Kem 6, Ver 28, Mai 32.

³⁹¹ Stäblein, 1956: Zis 12, Ein 18, Klo 27, Wor 1, Kem 14.

MonMel. 32. Stäblein állítását, miszerint a dallam nemzetközileg elterjedt,³⁹² igazolja, hogy kilenc forrásban található meg, mindben a *Vexilla regis* szenvedés idejére rendelt szöveggel.³⁹³ *Iam lucis* szöveggel való szereplése valószínűleg arra utal, hogy az adott himnáríum (Nevers) a kishórák himnuszainak éneklését ezen a dallamon írja elő a szenvedés időszakában. A domonkos és lovagrendi hagyomány ugyanebben a funkcióban használja.

MonMel. 54. Mivel legtöbbször a *Summi largitor* nagybőjti szöveggel bukkan fel, valószínűleg ez a törzsdallama.³⁹⁴ Négy himnáríumban mindig nagybőjti funkcióban szerepel,³⁹⁵ s ezen a domonkos és lovagrendi hagyomány sem változtat.

MonMel. 55. Ez a nemzetközi dallam hét forrásban is szerepel,³⁹⁶ minden esetben nagybőjti szöveggel, illetve egy helyen a nagybőjtivel párhuzamosan egy virágvasárnapi szöveggel is. Az általánosan elterjedt nagybőjti funkciót követi a domonkos és a lovagrendi himnáríum is.

MonMel. 68. Az *O quam glorifica* Mária-himnusz törzsdallamaként három forrásban találjuk meg.³⁹⁷ Az *O quam glorifica* szöveg a korai forrásokra jellemző, ez magyarázhatja a dallam ritka előfordulását is. A domonkosok közül a 68. dallamot csak Trier tartalmazza, a lovagrendnél viszont általános a használata.

MonMel. 144. Ezt a nemzetközi, de ritkának számító dallamot három forrás dokumentálja. *Ecce iam noctis* és *Nocte surgentes* szövegekkel fordul elő, ugyanazokkal, amelyekkel a domonkos és a lovagrendi himnáríum szerepelteti hétköznapi dallamként feltüntetve.³⁹⁸

MonMel. 155. Annak ellenére, hogy Franciaországban, Angliában, Olaszországban és Németországban is énekelték, csak három adattal találkozunk.³⁹⁹ A svéd hagyományban legkorábbi előfordulásakor *Aeterna Christi* szöveget hordoz apostolok és több vértanú

³⁹² Stäblein 1956: 511.

³⁹³ Stäblein 1956: Mai 50, Zis 23, Nev 18, 61, Wor 46, Klo54, Kem 20, Ein 46, Ver 93, Gae 22.

³⁹⁴ Stäblein 1956: 516.

³⁹⁵ Stäblein 1956: Zis 18, Nev 58, Wor 42, Ein 43.

³⁹⁶ Stäblein 1956: Zis 19, Nev 57, Wor 39, Klo51, Ein 40, Ver 79, 97, Gae 19. Moberg–Nilsson 1991: 152 (M 9) és Rajeczky 1956: 5 (mel. 11) szerint egyetlen szövege az *Audi benigne*.

³⁹⁷ Stäblein, 1956: 520; Zis 48, Nev 86, Wor 57.

³⁹⁸ Stäblein 1956: 541. Nev 45, 46; Ein 4a, Ver 4.

³⁹⁹ Stäblein, 1956: 544. Nev 92, Wor 33, Ein 50.

ünnepére, azonban a *Lucis Creator optime* a leggyakoribb szövege.⁴⁰⁰ A Mon. Mon.-ban való három előfordulás egyike is a *Lucis Creator optime* szöveg, amivel a domonkos és a német lovagrendi himnáriumban szerepel.

MonMel. 513. *Iesu nostra redemptio* szöveggel Németországban szélesben elterjedt és kedvelt, de Olaszországban, Franciaországban és Angliában csak szórványosan létezik.⁴⁰¹ Veronában egy vízkereszti szövege is van.⁴⁰² Az általam kutatott két repertoárban is *Iesu nostra redemptio* szöveggel a legjellemzőbb, emellett a szebeni domonkos himnáriumban két húsvéti szöveghez is ezt alkalmazza (*Aurora lucis*, *Sermone blando*).

Az előző csoport kiegészíthető három olyan dallammal, amelyek a két szerzetesi himnáriumban egyikeben kizárólagos jelentésűnek mondhatók, de a másik hagyományban emellé egy másik funkció is járul.

MonMel. 126. Hat forrás alapján mondható egyértelműen adventi dallamnak.⁴⁰³ Sok helyen egyszerre több adventi szövege is van. Két szerzetesrendünk beilleszkedik ebbe a hagyományba, de a domonkosok közül a londoni normálkódex későbbi betoldása advent mellett Úrnapjára is alkalmazza.

MonMel. 53. Az egyik legkedveltebb középkori dallam, melyet a források 70 százaléka tartalmaz. Mindegyik a karácsony, vagy ennek kiterjesztéseképpen Szent István vértanú, János apostol, aprószentek, illetve vízkereszt ünnepének szövegeivel alkalmazza. Ezekkel párhuzamosan a ciszterci himnáriumban Gyertyaszentelő Boldogasszonykor, Klosterneuburg Szent Jakab, Verona Mária Magdolna napján is használja.⁴⁰⁴ A domonkos rend az általános hagyományhoz igazodva a karácsonyi időszakra írja elő, beleértve aprószenteket és vízkeresztet, megtoldva a sort a *Veni Redemptor* szöveggel, amellyel máshol nem található. A lovagrendi himnáriumban követik, de az L5 ezeken kívül a *Christe Redemptor... ex Patre* tételhez, az L10 *De stella sol* szöveggel Szent Anna ünnepére is előírja.

⁴⁰⁰ Moberg–Nilsson 1991: 177, 178.

⁴⁰¹ Svéd- és magyarországi jelenlétéről is tudunk ugyanezzel a szöveggel (Moberg–Nilsson 1991: 169, M191; Rajeczky 1956: 4, mel. 6).

⁴⁰² Stäblein, 1956: 573. Klo 65, Ein 60, Ver 56, 114.

⁴⁰³ Stäblein 1956: Ver 31, 32, 33, Nev 3, 4, Wor 3, 5, Klo 28, Ein 19, Gae 1.

⁴⁰⁴ Stäblein 1956: 515. Zis 15, 16, Nev 34, 99, 111, Wor 23, 28, Klo 34, 36, 38, 78, Ein 25, Ver 37, 48, 55, 137, Kem 16.

MonMel. 16. Egyike a legelterjedtebb himnusz dallamoknak. Négy forrás a *Quem terra pontus* szöveghez kapcsolja. Ezen kívül előfordul még adventi, Ascenziós és János evangélista ünnepére való szöveggel.⁴⁰⁵ A domonkos és a német lovagrend a többség gyakorlatához igazodva Szűz Mária ünnepeire rendeli, a *Quem terra pontus* szöveghez, illetve divíziójához, az *O gloriosa domina*-hoz. Egy lovagrendi forrásban Szent Barbara himnuszával is megtaláljuk, illetve néhány domonkos forrás a *Iam lucis* primahimnusz egyik lehetőségeként tünteti föl.

Összegzés: A felsoroltakból funkcióját tekintve csak egy dallam (8.) nem mondható egységesnek. A maradék tizenhat viszont (23., 9., 54., 32., 155., 17., 68., 55., 3., 513., 22., 144., 7., 126., 53., 16.) az általános használatban is ugyanahhoz az ünnepkörhöz vagy szöveghez tartozik, mint a domonkos és német lovagrendi himnáriumban.

A domonkosoknál és a lovagrendnél egyaránt több, de lényegében azonos ünnepekhez kapcsolódnak a következő dallamok.

MonMel. 67. Az *Ave maris stella* szöveg legelterjedtebb dallama. Két himnáriumban szerepelteti ezzel a szöveggel, másik kettő Szent Katalin, illetve Szent Anna ünnepén.⁴⁰⁶ A domonkos és a német lovagrend is az *Ave maris stella* szöveggel használja, valamint egyetlen domonkos forrás a *Salve sancta parens*, egy lovagrendi forrás pedig a *Lucis huius festa* Szent Anna szövegekkel.

MonMel. 71. A leggyakoribb dallamok egyikeként nyolc himnáriumban szerepel⁴⁰⁷ (Kempenben és Milánóban nem), öt helyen a karácsonyi időszak szövegeivel. Előfordul még Szt. Márton, Lukács evangélista, mindenszentek, hitvallók szövegeivel, és egy húsvéti szöveggel. A domonkosok és lovagrendiek karácsonykor és mindenszentekkor éneklék.

MonMel. 107. Ezt a nemzetközi dallamot négy himnáriumban találjuk meg. Verona Szentháromság, Moissac Remete Szent Antal ünnepére teszi, de valamivel több bizonyí-

⁴⁰⁵ Ståblein 1956: 507. Klo 29, 45, Nev 53, Wor 38, Ein 45, 70, Mai 19, Zist 41, Gae 2, Ver 112. A svéd forrásokban szintén a *Quem terra pontus* és az *O gloriosa domina* a leggyakoribb szövege (Moberg–Nilsson 1991: 180, M 316 a, b, c, M 317).

⁴⁰⁶ Ståblein 1956: 519. Klo 92, Zis 47, Wor 58, Nev 126a. A svéd és magyar forrásokban szintén előfordul Szt. Anna szövegeivel (Moberg–Nilsson 1991: 161, Rajeczky 1956: 1), egy esetben pedig Katalin szövegével (Rajeczky).

⁴⁰⁷ Ståblein 1956: Nev 67, 116, Klo 33, 90, Zis 63, 64, 71, Moi 24, Ver 49, Gae 4, Ein 23, Wor 76.

ték van a *commune* funkcióra.⁴⁰⁸ A svéd forrásokban csak szórványosan szerepel *commune* szövegekkel, míg a *Nocte surgentes*-nek és *Ecce iam noctis*-nak ez a leggyakoribb dallama.⁴⁰⁹ Vizsgált lovagrendi himnárúmainak a többséghez hasonlóan szüzek, a domonkosok szüzek és hitvallók közös ünnepére rendelik.

MonMel. 146. A dallam elterjedési területe Franciaország, Anglia, ritkábban Németország, a rendek közül pedig a domonkosok és a premonstreiek kedvelik. Nevers-ben és Worcesterben az *Iste confessor* és *Quod chorus vatum* szövegekkel éneklik.⁴¹⁰ A domonkosoknál és a német lovagrendben ez az *Iste confessor* valamint az évközi matutinum- és laudeshimnusz dallama vasárnap, emellett a domonkosok a szüzek *communéjában* is használják.

Összegzés: A 67. és 107. dallam domonkos és lovagrendi funkciója megegyezik az általánosan elterjedt funkcióval, de a 71. és 146. dallam viselkedése variáltabb az európai himnárúmokban, mint a két szerzetesrend hagyományában.

Az itt következő dallamokat a két vizsgált himnárúum részben különböző funkciókban használja.

MonMel. 4. Ez Stäblein szerint a leggyakrabban énekelt nemzetközi dallamok egyike.⁴¹¹ Kötetének nyolc himnárúumában megtalálható. Leginkább az évközi *Iam lucis* primahimnuszhoz vagy a *Post matutinis* primahimnuszhoz kapcsolódik (Milánó, ciszterci, Nevers, Verona),⁴¹² de előfordul húsvéti, pünkösdi, mennybemeneteli és adventi szövegekkel, valamint vértanú és Szent Margit ünnepén.⁴¹³ Az Európában ilyen sokféle funkcióban fellelhető dallam a domonkos és lovagrendi himnárúumban sem mondható stabilnak. Húsvéti időn belül töviskorona ünnepén, ezen kívül a lovagrendnél pünkösdkor, Úrnapiján és Visitatiókor tér vissza.

⁴⁰⁸ Stäblein 1956: 525. Ver 120, 123, Moi 7, 22, Nev 112, Klo 117. Rajeczky 1956: 29 (mel. 83) is *Virginis proles* szöveggel idézi szüzek *communéjára*.

⁴⁰⁹ Moberg–Nilsson 1991: 180 (M 310).

⁴¹⁰ Stäblein 1956: 541. Nev 115, 52. Wor 37. Rajeczky 1956: 30-ban (mel. 85) szintén *Iste confessor* szöveggel.

⁴¹¹ Stäblein 1956: 505.

⁴¹² Stäblein 1956: Mai 4, Zis 3, Nev 15, Ver 2.

⁴¹³ Stäblein 1956: Klo 57, 118, Gae 31, Nev 1, Wor 64, Ver 116. Moberg–Nilsson 1991: 151 szerint a szövegek túlnyomó része húsvéti, pünkösdi és mennybemeneteli.

MonMel. 52. Ez az internacionálisan ismert dallam⁴¹⁴ öt himnáriumban (ciszterci, Kempten, Klosterneuburg, Nevers, Verona)⁴¹⁵ található különféle liturgikus funkciókban, melyek Szent Ágnes, Szent István vértanú, Szűz Mária, Márta és egy vértanú ünnepe, évközi vasárnap és hétköznap. *Iam lucis* szöveggel, illetve az összes többi kishórahimnusszal valószínűleg az olyan szentek napján énekelték, akiknek ez a dallam járt ki. Két vizsgált rendünk megtartja a dallam alapvetően szentekhez kötődő szerepét. Mindkettő vértanúk communéjában írja elő, ezen kívül a domonkosoknál apostolok, illetve Mária Magdolna ünnepén, a lovagrendben pedig Szent Ágoston ünnepén jelentkezik.

MonMel. 56. A *Pange lingua* kezdetű szövegek legelterjedtebb dallama, de sok azonos versformájú trocheikus szöveghez is használják. A dallamot tartalmazó öt himnáriumban mind a szenvedés időszakának szövegéhez kapcsolja. Stäblein még egy tucat más forrásból is ismeri a dallamot, de részleteiben nem közli, így ezek liturgikus funkcióját nem tudjuk meg.⁴¹⁶ Két szerzetesrendünk túllép a kizárólagos funkción. Mindkettőben ott találjuk Úrnapján, Szent Erzsébet, Alexandriai Szent Katalin ünnepén, ezen kívül a domonkosoknál Visitatiókor, Szent Ágoston napján, a lovagrendben pedig Mária Magdolna szövegével.⁴¹⁷

MonMel. 57. A forrásmegozslás alapján lehetséges, hogy ciszterci eredetű dallam. A cisztercieken kívül a domonkosoknál, illetve Németországban, ritkábban Franciaországban található meg.⁴¹⁸ A Mon. Mon-ban csak a ciszterci himnáriumban tartalmazza két szöveggel virágvasárnapra, két szöveggel vértanúk communéjára és egy szöveggel Mária Magdolna ünnepére.⁴¹⁹ A dolgozat keretében vizsgált források közül két lovagrendi szerepelteti Szent Anna és hitvallók ünnepén, továbbá a trieri domonkos vértanúk, hitvallók és szüzek ünnepén.

⁴¹⁴ Stäblein 1956: 515.

⁴¹⁵ Stäblein 1956: Zis 11, 43, 44, Kem 11, Klo 112, 124, Ver 62, 195, Nev 6. Lásd még Moberg–Nilsson 1991: 172, Rajeczky 1956: 15.

⁴¹⁶ Stäblein 1956: 516. Zis 22, Nev 62, 63, Wor 47, Ein 47, Ver 94. A svéd adatok szerint is a *Pange lingua* és annak divisiója a fő szövege, emellett Alexandriai Katalin, úrnapja és vizitáció szövegeivel is említik (Moberg–Nilsson 1991: 165, M 150).

⁴¹⁷ Moberg 1947: 292 megerősíti, hogy a domonkosoknál különösen gyakori Alexandriai Katalin szövegeivel.

⁴¹⁸ Stäblein, 1956: 517.

⁴¹⁹ Stäblein, 1956: Zis 24, 25, 57, 69, 70. Magyarországi himnáriumban négy különböző sanctorale szöveggel (Rajeczky 1956: 16, mel. 42). További adatok a dallam előfordulásáról, történetéről: Szendrei 1995: 6–8.

MonMel. 62. Annak ellenére, hogy Stäbleinnál csak négy forrásban szerepel, általánosan elterjedt dallamnak tartja.⁴²⁰ Több különböző szövege közül az *Aeterne rex altissime* a törzsszövege, vagyis ez más dallamokkal csak kivételesen fordul elő. A források többsége (ciszterci, Nevers, Worcester) húsvéti időre, illetve Ascensióra írja elő, egy forrás Szent Szilveszter napjára (Verona).⁴²¹ A két rend megtartja a mennybemeneteli funkciót, de ezzel együtt a domonkosok Úrnapjára, a lovagrendiek pünkösdre is előírják. A Szent Erzsébet officiumok szintén használják *Lantgravia Thuringia*, illetve *Novum sidus emicuit* szövegekkel.⁴²²

MonMel. 115. Az internacionális dallam a szentek közös zsolozsmáihoz tartozik mind a négy forrásban, mely tartalmazza (Moissac, Nevers, Worcester, Klosterneuburg).⁴²³ A domonkos rend ehhez hasonlóan apostolok, a lovagrend vértanúk, hitvallók és szüzek közös himnuszszövegeihez használja.

MonMel. 151. A szaffikus versforma egyik nemzetközileg elterjedt dallama.⁴²⁴ A Mon. Mon. öt himnáriumban öt különböző liturgikus funkcióban szerepel, főleg szentek ünnepein: Keresztelő János (Nevers, Verona), Szent Mihály (Nevers), Dedicatio (Nevers), Purificatio (Klosterneuburg, Kempten, Einsiedeln) és Szentháromság (Verona).⁴²⁵ A szerzetesi hagyományokban is megmarad a sanctorale jelleg; a domonkosoknál Ferreri Szent Vince és Keresztelő Szent János szövegeivel, a lovagrendben a *Quod chorus vatum* Mária-himnusszal találjuk.

MonMel. 152. Stäblein állítását, miszerint nemzetközi és igen gyakran énekelt dallam,⁴²⁶ igazolja, hogy kötetében hat himnáriumban szerepel, összesen tizennyolc különféle szöveggel. A források (Nevers, Worcester, Klosterneuburg, Einsiedeln, Gaeta, Verona) mind megegyeznek abban, hogy Péter és Pál *Aurea lucis* kezdetű himnuszához használják.⁴²⁷ Ezen kívül Nevers és Worcester a communéban, Klosterneuburg és Verona pedig egy-egy apostol vagy evangelista saját himnuszszövegének dallamaként is föl-

⁴²⁰ Stäblein 1956: 518. Moberg–Nilsson 1991: 176 (M 271).

⁴²¹ Stäblein 1956: Zis 34, Nev 72, 73, Wor 51, Ver 52.

⁴²² Hagg 1995: 2, 26.

⁴²³ Stäblein 1956: Wor 63, Moi 16, 23, Klo 115, Nev 103. Moberg–Nilsson 1991: 165 (M 155).

⁴²⁴ Stäblein 1956: 542.

⁴²⁵ Stäblein 1956: Nev 79, 80, 81, 88, 124, 125, Klo 43, Kem 19, Ein 28a. A svéd forrásokban fő szövegei szintén Keresztelő Szent János és Szent Mihály ünnepének himnuszai (Moberg–Nilsson 1991: 155, M 31). Rajeczky 1956: 27-ben (mel. 80) *Quod chorus vatum* szöveggel.

⁴²⁶ Stäblein 1956: 543.

⁴²⁷ Stäblein, 1956: Nev 82, Wor 53, Klo 72, Ein 66, Ver 134, Gae 64.

tünteti.⁴²⁸ Ugyancsak utóbbi két himnárius szerepelteti a szent kereszt ünnepein.⁴²⁹ A domonkos kéziratok eltérnek az általános hagyománytól, mikor legelterjedtebb szövegét, az *Aurea lucis*-t nem ezzel a dallammal írják elő. Egyedül Trierben van jelen az *Adnue Christe* commune-szöveggel. A lovagrend Péter-Pálkor és szent kereszt ünnepein használja, valamint náluk is szerepel commune funkcióban.

MonMel. 414. Az érett és késő középkorban nagyon kedvelt dallam,⁴³⁰ melyet Stäblein számos forrás felsorolásával bizonyít, ha ezek anyagát részletesen nem is közli a Mon. Mon. A dallam legelterjedtebb liturgikus használatáról tehát nem kapunk képet.⁴³¹ Míg Worcesterben húsvéti szöveggel áll,⁴³² addig a domonkos rend Szent Ágoston, a lovagrend az évközi kishórak himnuszait énekli ezen a dallamon.

Összegzés: A 414. dallamnál az adatok kis száma folytán nem derül ki az európai szokás. Hét esetben azonban a domonkos és lovagrendi használat jól beleillik a többi hagyomány által kialakított képbe (56, 4, 62, 115, 52, 57, 151). A 152. dallam használatában a lovagrend követi az általános hagyományt, míg a domonkos rend eltér attól.

A következő dallamok nagy csoportja a két vizsgált himnárius közül csak a domonkosban található meg.

MonMel. 51. Nemzetközi elterjedtségét öt forrás bizonyítja. Legtöbbször kishórak szövegével, vagy a *Te lucis ante terminum* kompletórium-himnusszal áll.⁴³³ A domonkosoknál a *Iam lucis* és a többi kishórahimnusz szövegével találjuk.

MonMel. 65. A dallam a ciszterci himnáriumból ered, ahol *Apostolorum passio* és *Stephano primo martyri* szövegekkel jegyezték,⁴³⁴ míg a többi francia, német, olasz for-

⁴²⁸ Stäblein, 1956: Klo 98, 99, 100, 104, 73, 74, 101, 102, 103, 105, 106, 107, Ver 180, 181, 182, 184, 186, 187, 183, 185, 190, 191.

⁴²⁹ Stäblein, 1956: Klo 63, Ver 109. Rajeczky 1956: 36-ban (mel. 95) szintén szent kereszt, Péter-Pál ill. András apostol szövegeivel.

⁴³⁰ Stäblein, 1956: 562.

⁴³¹ Moberg–Nilsson 1991: 177 szerint legtöbbször a commune apostolorum szövegeivel áll (*Exsultet caelum, Aeterna Christi*), amit megerősít Rajeczky 1956: 8 (mel. 17), ezen kívül azonban számos egyedi esetet dokumentál a legkülönbözőbb sanctorale és temporale szövegekkel.

⁴³² Stäblein, 1956: Wor 48.

⁴³³ Stäblein 1956: *Nunc Sancte nobis* szöveggel Zis 5, Nev 20, Wor 10; *Rerum Deus* szöveggel Ein 10. Rajeczky 1956: 16-ban (mel. 45) a szombati laudes *Aurora iam spargit polum* kezdetű himnuszával.

⁴³⁴ Stäblein, 1956: Zis 39, 40, 53, 54.

rások későbbi, lokális szövegekkel.⁴³⁵ Neversben a *Iam lucis* primahimnusszal is megtaláljuk.⁴³⁶ Két szerzetesrendünk közül a domonkos veszi át, de a Szentháromság szövegeivel éneklik.

MonMel. 66. Valószínűleg ciszterci eredetű dallam.⁴³⁷ A Mon. Mon-ban egyedül a ciszterci himnáriumban szerepel Mária-himnuszként, *Mysterium ecclesiae* szöveggel.⁴³⁸ A domonkosok nem Máriás szöveggel, hanem az apostolok communéjára, az *Aeterna Christi munera*-val használják.⁴³⁹

MonMel. 69. Az előző dallamhoz hasonlóan Stäblein ennél a dallamnál is ciszterci eredetre gyanakszik. A Mon. Mon. ciszterci himnáriuma Keresztelő János két szöveggel közli, Worcester pedig az *Aurea luce* szöveggel Péter és Pál ünnepére.⁴⁴⁰ Ennél több funkcióban használják a domonkosok: Péter-Pál, szent kereszt és apostolok közös ünnepén.

MonMel. 108. Bár Olaszországból hiányzik, nemzetközinek nevezhető.⁴⁴¹ Minthogy a dallamot tartalmazó összes forrás (Moissac, Nevers, Worcester) a *Sanctorum meritis* szöveghez kapcsolja, Stäblein ezt tartja a szöveg törzsdallamának. Legfőbb előfordulása tehát vértanúk ünnepén van, illetve Moissacban Remete Szent Antal egyik himnusát éneklik ezen a dallamon.⁴⁴² A domonkosoknál szintén több vértanú közös ünnepének *Sanctorum meritis* szöveggel szerepel.

MonMel. 112. Az általánosan elterjedt dallamot öt himnáriumból négy Szent Mihálykor szerepelteti (Moissac, Nevers, Worcester, Gaeta), ezen kívül ismert egy szöveg János apostol napjára (Gaeta), egy pedig hetvenedvasárnap előtti szombatira (Verona).⁴⁴³ A domonkos hagyomány szintén Szent Mihály egyik himnusával használja.

⁴³⁵ Stäblein, 1956: 519.

⁴³⁶ Stäblein, 1956: Nev 11.

⁴³⁷ Stäblein, 1956: 519.

⁴³⁸ Stäblein, 1956: Zis 45

⁴³⁹ A svéd forrásokban ezen a dallamon minden szöveg csak egyszer fordul elő, de itt is többségben vannak a commune szövegek (Moberg–Nilsson 1991: 182, M 337).

⁴⁴⁰ Stäblein, 1956: Zis 51, 52, Wor 52.

⁴⁴¹ Stäblein 1956: 525.

⁴⁴² Stäblein 1956: Moi 8, 18, Nev 106, Wor 69. Rajeczky 1982: 7 (mel. 15b) szintén *Sanctorum meritis* szöveggel.

⁴⁴³ Stäblein 1956: Moi 13, Nev 88, Wor 59, Gae 9, 57, Ver 74. A svéd- és magyarországi forrásokban is megtaláljuk Szent Mihály *Tibi Christe* szöveggel (Moberg–Nilsson 1991: 158; Rajeczky 1956: 37).

MonMel. 134. Nemzetközi elterjedtségnek örvend, legtöbbször Szent Márton és a kishórák szövegeivel fordul elő.⁴⁴⁴ Nevers, Worcester, Einsiedeln a *Iam lucis*-hoz, Klosterneuburg a *Martine confessor Dei*-hez írja elő. A domonkosok vértanúk és szüzek közös szövegeivel szerepeltetik.

MonMel. 140. A nemzetközileg elterjedt, de nem gyakori dallamnak Szent István első vértanú *Sancte Dei pretiose* himnusza a törzsszövege.⁴⁴⁵ Ezen kívül még Szent Vince ünnepére és szenvedés idejére találunk hozzá szöveget. A svéd- és magyarországi adatokat is figyelembe véve feltételezhetjük, hogy leggyakoribb szövege az *Urbs beata Ierusalem*.⁴⁴⁶ A domonkos himnáriumban szintén ezzel, illetve divisiójával (*Angulare fundamentum*) szerepel.

MonMel. 148. Az Itálián kívül mindenfelé elterjedt dallam legtöbbször a *Iam Christe sol iustitiae* nagybőjti szöveggel áll. A Mon. Mon. Nevers-ből és Veronából idézi.⁴⁴⁷ A domonkos rend ugyancsak a *Iam Christe sol iustitiae* szöveggel használja, de a lovagrend ugyanezt a szöveget az *Audi benigne*-hez kötődő 55. dallammal énekelte.

MonMel. 185. Domonkos forrásokon kívül elszórtan jelen van Franciaországban, Dél-Németországban, Csehországban, de Stäblein csak a domonkos Correctoriumból idézi.⁴⁴⁸ Az általam vizsgált domonkos forrásokhoz hasonlóan itt is a *Iam lucis* prima-himnusz szövegével szerepel.

⁴⁴⁴ Stäblein 1956: 538.

⁴⁴⁵ A törzsszöveg ebben az értelemben nem azt jelenti, hogy ez a dallam saját szövege, hanem hogy a dallam legkorábbi előfordulásakor ezt a szöveget hordozza (lásd Stenzl 1976: 5).

⁴⁴⁶ Stäblein 1956: 540. Nev 36, 42, Klo 55, 56. A svédországi hagyományban is megtalálható *Sancte Dei pretiose* szöveggel, de leggyakoribb az *Urbs beata Ierusalem*-mel (Moberg–Nilsson 1991: 163, M 128), s ugyanezzel idézi Rajeczky 1956: 37 (mel. 97).

⁴⁴⁷ Stäblein 1956: 542. Nev 59, Ver 78. Habár a svéd forrásokban ritka, Moberg–Nilsson 1991: 178-ban és Rajeczky 1956: 13-ban is *Iam Christe sol iustitiae* szöveggel szerepel. Ellenben nem nagybőjt, hanem a karácsonyi időszak szövegeivel találjuk a párizsi Bibliothek National 15181 jelzetű kéziratban (*Veni Redemptor, A Patre unigenitus*). A domonkos liturgia párizsi eredete miatt érdekes lenne megvizsgálni a két himnárium párhuzamait. A párizsi forrás temporaléjában végzett töredékes vizsgálataim során talált tételek, amelyeknek a domonkos himnáriumban nincs nyoma: *Nuntium vobis, Primo dierum, Iam ter quaternis*. Ezen kívül az 53. dallam speciális kijelölése a *Veni Redemptor*-hoz sem található, és különbözik a *Vox clara* és *Beata nobis* dallamválasztása (16., és 4. dallam).

⁴⁴⁸ Stäblein, 1956: 553, F 21. Nilsson is csak egyetlen forrásból ismeri (Moberg–Nilsson 1991: 183, M 353), *Iesu Salvator saeculi* szöveggel.

MonMel. 186. A pünkösdi dallam domonkos forrásokban található, de elterjedt délnémet területeken is.⁴⁴⁹ A Mon. Mon. a Rómában őrzött domonkos Correctorium alapján jegyzi a dallamot *Beata nobis gaudia* szöveggel.⁴⁵⁰ A domonkosok mindkét pünkösdi himnuszukhoz használják (*Beata nobis gaudia, Iam Christus astra ascenderit* és ennek divisiója, az *Impleta gaudent viscera*).

MonMel. 187. A *Quem terra pontus* és *O gloriosa* szövegekre alkalmazott dallamot Stäblein egyedül a Correctoriumból idézi, és csak domonkosokra jellemzőnek tartja.⁴⁵¹ Ezzel a két szöveggel szerepel a általam vizsgált domonkos forrásokban is.

MonMel. 188. A domonkosok egyik vértanújának, Péter mártírnak kanonizációjára készült himnuszok törzsdallama, mely kifejezetten a domonkosokra jellemző.⁴⁵² A dolgozatban vizsgált források szintén Péter mártírnak a *Magnae dies laetitiae... Petrus, Adest triumphus nobilis* és *Exsultet claro sidere* szövegeivel tüntetik fel.

MonMel. 189. Leginkább domonkosokra jellemző, de ciszterci, valamint egy koppenhágában és egy wolfenbüttelben őrzött forrásban is fellelhető. Stäblein (a Correctorium alapján) és Nilsson Mária Magdolna szövegeivel (*Lauda mater ecclesia, Aeterni Patris unice*) idézi,⁴⁵³ mellyel megegyeznek vizsgált domonkos forrásaim.

MonMel. 190. A Szent Domokos officium himnuszainak törzsdallama, Stäblein ezt is a Correctoriumból idézi.⁴⁵⁴ Vizsgált forrásaimban csak a domonkosoknál szerepel. Szent Domonkos három himnuszán kívül (*Gaude mater ecclesia, Novus athleta Domini*,

⁴⁴⁹ Stäblein, 1956: 553.

⁴⁵⁰ Stäblein, 1956: F 22. A svéd egyházmegyés forrásokban feltételezhetően a ciszterci és domonkos hatás miatt van jelen (lásd Nilsson 1991: 129, 130; Moberg 1947: 69, 120, 133). Itt azonban nem pünkösdi dallamnak számít, hanem legtöbbször Szent Lőrinc himnuszával szerepel (Moberg–Nilsson 1991: 177, M 278).

⁴⁵¹ Stäblein, 1956: 553. F 23. Nilsson egy svédországi domonkos himnárium töredékéből idézi az említett Mária-himnuszon kívül Szent Anna szövegeivel (Moberg–Nilsson 1991: 163, M 126).

⁴⁵² Stäblein, 1956: 553, F 24. Moberg–Nilsson 1991: 162 (M 123). Svédországi felbuklásainak provenienciájával kapcsolatban–mivel töredékekről van szó – nem tisztázott, hogy domonkos vagy domonkos hatás alatt álló linköpingi egyházmegyés forrásról van szó (Moberg–Nilsson 1991: 189). A magyar források közül Zágrábban szerepel (Rajeczky 1982: 6, mel. 11), ami valószínűleg az ottani domonkos befolyásra utal (Csomó 2001: 37, 38, 39).

⁴⁵³ Stäblein, 1956: 553, F 25. Moberg–Nilsson 1991: 157 (M 82) forrásai svédországi domonkos himnáriumok!

⁴⁵⁴ Stäblein, 1956: 553. F 26

Hymnum novae laetitiae) Bambergben egy Visitációs himnusszal (*Hymnum festivae gloriae*) és egy Szent Anna-himnusszal is szerepel (*Chori plaudant alacriter*).⁴⁵⁵

MonMel. 191. Az *Ave maris stella* 67. mellett használt másodlagos dallama folytatja a domonkos dallamok sorát. Stäblein a Correctoriumból idézi, de említ két nem domonkos forrást is.⁴⁵⁶ A dolgozatomban vizsgált domonkos források mindegyikében szerepel.

MonMel. 192. Az Aquinói Tamás kanonizációjára készült dallamot feltehetően egy másik domonkos dallam, a 188 inspirálta.⁴⁵⁷ A Mon. Mon-ban csak a berlini domonkos himnárius tartalmazza.⁴⁵⁸ Feldolgozott forrásaim Szent Tamás mindkét ünnepét ezzel a dallammal látják el.

MonMel. 418. Stäblein csak Worcesterben és a trieri domonkos himnáriumban jegyzi, ahol az *O quam glorifica* Mária-himnuszhoz használatos másik dallamot, a 68-at a második helyre szorította.⁴⁵⁹ Az általam vizsgált források közül csak egyetlen domonkos forrásban szerepel, ugyanezzel a szöveggel.

MonMel. 420. Egyike azon dallamoknak, ami közös Worcesterben és Észak-Franciaországban, ebből következően az egész domonkos rendben és a francia Svájcban.⁴⁶⁰ A Mon. Mon-ban *Sanctorum meritis* szöveggel szerepel a worcesteri himnáriumban,⁴⁶¹ míg a domonkosoknál a *Sacris solemniis* úrnapi himnusz dallama.

MonMel. 422. A Monumenta Monodicában két forrás tartalmazza (Worcester, Einsiedeln), egyik hitvallók, a másik Keresztelő Szent János ünnepére.⁴⁶² Szintén hitvallók communéjában, ezen kívül Szent Mihály és Szűz Mária himnuszához használják a domonkosok.

⁴⁵⁵ Moberg–Nilsson 1991: 175 Szent Domonkos és svéd szentek szövegeivel említi, többségében egyházmegyes forrásokból.

⁴⁵⁶ Stäblein, 1956: 553. F 27.

⁴⁵⁷ Stäblein 1956: 554.

⁴⁵⁸ Stäblein 1956: F 28

⁴⁵⁹ Stäblein 1956: 563.

⁴⁶⁰ Stäblein, 1956: 564.

⁴⁶¹ Stäblein, 1956: Wor 68. Kiegészíthetjük Rajeczky 1982: 4 (mel. 15a) *Sanctorum meritis* szövegű adatával.

⁴⁶² Stäblein, 1956: Wor 73, Ein 64. A svéd forrásokban leggyakoribb szövegei templomszentelésre valók, és csak szórványosan található meg commune szövegekkel (Moberg–Nilsson 1991: 163). Rajeczky 1956: 31 (mel. 90) Einsiedelnhez hasonlóan *Ut queant laxis* szöveggel közli.

MonMel. 642. A Mon. Mon-ban egyedi dallamként van feltüntetve Sienai Szent Katalin ünnepére. Stäblein csak egy domonkos himnáriumból idézi.⁴⁶³ Vizsgált forrásainkból is csak a bambergiben fordul elő a szent három himnuszával: *Haec tuae virgo, Laudibus virgo, Iam ferox miles.*

Összegzés: A felsorolt dallamok közül öt esetében túl kevés az adat ahhoz, hogy következtetést lehessen levonni (420., 422., 185., 418., 66.). Hat nemzetközileg is elterjedt dallamból ötöt az általánossal megegyező funkcióban használ a domonkos himnáriumból (51., 108., 112., 148., 140.), egyet ettől eltérő, egyéb szöveggel (134.). A maradék tizenkét dallam nem nemzetközi, csak egy szűkebb hagyományra jellemző (francia, domonkos vagy ciszterci). Ezek közül egyet a Mon. Mon. adataitól eltérő szövegekkel szerepeltetnek a domonkos források (65.), hetet ezekkel egyező szövegekkel (186., 187., 188., 189., 191., 192., 642.), kettőt pedig szintén egyező szövegekkel, kiegészítve egyébbel is (69., 190.).

A dallamok utolsó csoportját azok alkotják, amelyek a domonkos himnáriumban nem, csak a lovagrendben fordulnak elő.

MonMel. 11. A milánói eredetű dallam Szent Márton és Szent Szilveszter szövegeit hordozza a Mon. Mon-ban. Milánón kívül még Veronában szerepel.⁴⁶⁴ A vizsgált szerzetesi forrásokban szintén igen ritka, csak néhány lovagrendi kézirat ismeri a *Lucis Creator optime* vasárnapi vesperáshimnusz szövegével.

MonMel. 12. Tipikusan német dallam,⁴⁶⁵ mely német nyelvterületen kívül Veronában és Milánóban is előfordul. Az olasz forrásokban szentekhez kötődik (Szent Balázs, Péter, Pál, András), Klosterneuburgban és Einsiedelnben pedig a nagyheti *Rex Christe factor omnium* szöveghez.⁴⁶⁶ A német lovagrend is ebben a funkcióban veszi át, míg a domonkos himnáriumban nem ismeri sem a *Rex Christe factor* szöveget, sem a 12. dallamot.

MonMel. 64. Mindössze néhány észak-francia kézirat, Kremsmünster és Salisbury himnáriumi tartalmazzák, kottapéldát csak a ciszterci és a neversi himnáriumból ka-

⁴⁶³ Stäblein, 1956: 597. D 90

⁴⁶⁴ Stäblein, 1956: Mai 13, Ver 53.

⁴⁶⁵ Stäblein, 1956: 506.

⁴⁶⁶ Stäblein, 1956: Ver 67, Mai 31, 14, Klo57, Ein 48. Moberg–Nilsson 1991: 155, Rajeczky 1956: 7, ill. Rajeczky 1982: 4 szerint szintén *Rex Christe factor* szöveggel.

punk.⁴⁶⁷ Ezek között megtaláljuk pünkösdi és mindenszentek szövegeit, illetve a prima *Iam lucis orto* szövegét. A svéd források, ahol leggyakoribb szövege a *Beata nobis gaudia*, a pünkösdi felé billentik a mérleget.⁴⁶⁸ A német lovagrend egy forrása a *Iam lucis*-hoz és a *Te lucis ante terminum*-hoz használja.

MonMel. 70. Ez a ciszterciektől származó dallam néhány német, itáliai, francia és angol forrásba is bejutott. A ciszterci himnárius és Worcester *Sanctorum meritis*,⁴⁶⁹ a svédországi források *Sanctorum meritis* és *Sacris solemniis* szövegekkel említik.⁴⁷⁰ A lovagrendi források egyike, mely tartalmazza ezt a dallamot, szintén a *Sacris solemniis* úrnapi szöveggel írja elő.

MonMel. 72. A szaffikus versformát hordozó dallam a németországi, a ciszterci és nagyon kevés olasz forrásra korlátozódik. Legtöbbször Keresztelő Szent János szövegei kapcsolódnak hozzá, de van dedikációs és évközi szövege is.⁴⁷¹ A lovagrendben pedig Keresztelő János három szövegével, illetve egy esetben Szent Mihály *Christe sanctorum* kezdetű himnuszával szerepel.

MonMel. 116. Németországban és Olaszországban honos, ritkán Franciaországban is előfordul. A Mon. Mon.-ban tizennégy szövegével találkozunk, melyek között egyaránt van temporale, sanctorale és commune ünnep.⁴⁷² A lovagrendi himnáriusban ez a *Te lucis* kompletórium-himnusz fő dallama.⁴⁷³

MonMel. 114. A Mon. Mon. francia, angol, német és olasz forrásai bizonyítják, hogy nemzetközileg elterjedt dallam.⁴⁷⁴ Mind az öt helyen apostolok közös ünnepének himnuszával áll (*Exsultet caelum laudibus*), illetve Veronában ezzel párhuzamosan Szent Sebestyén saját szövegével is. A lovagrendnél szintén az *Exsultet caelum* szöveggel jelenik meg.

MonMel. 127. Stäblein közlésében négy forrás tartalmazza, melyből háromban a commune sanctorum, illetve Szent Apollinare és Szilveszter himnuszaihoz tartozik

⁴⁶⁷ Stäblein, 1956: 518. Zis 37, 61, Nev 17, 74, 78.

⁴⁶⁸ Moberg–Nilsson 1991: 161

⁴⁶⁹ Stäblein, 1956: Zis 62, Wor 71.

⁴⁷⁰ Moberg–Nilsson 1991: 162.

⁴⁷¹ Stäblein 1956: 521. Zis 74, 75; Klo 6, 70, 71; Kem 23, Ein 63.

⁴⁷² Stäblein 1956: 526. Ver 146, 147, Gae 5, 12, 13, 27, 34, 36, 42, 52, 67, 70, Moi 17, Klo 123, Kem 12.

⁴⁷³ Ezt megerősíti Moberg–Nilsson 1991: 155 (M 29) és Rajeczky 1956: 23 (mel. 66).

⁴⁷⁴ Stäblein, 1956: Moi 15, Nev 98, Wor 62, Klo 108, Ver 177, Ver 59.

(Verona, Nevers, Gaeta). De ugyanezekben vízkereszti, virágvasárnapi és kishóraszövegekkel, Worcesterben pedig nagyböjti szöveggel is előfordul.⁴⁷⁵ A lovagrendi himnáríum a *commune* szerepét erősíti, mikor Szent Anna és az apostolok közös szövegével szerepelteti.

MonMel. 158. Bár Stäbleinnál csak két forrásban szerepel,⁴⁷⁶ ő maga nemzetközileg elterjedtnek tartja.⁴⁷⁷ A lovagrendi hagyomány ugyanúgy több vértanú ünnepének *Rex gloriose martyrum* szövegéhez kapcsolja, mint Nevers és Klosterneuburg.

MonMel. 159. A *Sanctorum meritis* egyik törzsdallama a 108 mellett.⁴⁷⁸ Stäblein négy forrásában (Nevers, Worcester, Klosterneuburg, Verona), de a svéd és magyarországi hagyományban is így szerepel.⁴⁷⁹ A lovagrendben a *Sanctorum meritis* mellett az úrnapi *Sacris solemniis*-sel is megtaláljuk.

MonMel. 160. Elterjedési területe Itália és Németország, alkalmanként Franciaország. Az európai hagyományban leggyakrabban az *Iste confessor* szöveggel szerepel, de vannak szaffikus szövegei Szent Mihály, Szent Lőrinc, Purificatio ünnepére, évközi időre és szüzek *communéjára*.⁴⁸⁰ A lovagrend szintén a hitvallók *Iste confessor* szövegével alkalmazza.

MonMel. 162. Stäblein az elterjedési terület alapján német eredetű dallamnak tartja. Ezen kívül gyakori még Franciaországban. Szövegei közt túlsúlyban van az *Urbs beata*, amely a dallam törzsszövege lehet. Stäblein a kérdést is megkockáztatja: vajon a dallam a szöveggel együtt született?⁴⁸¹ A Monumenta Monodicában leggyakrabban templomszentelési szöveggel bukkan föl, de ismert Mária Magdolna, Szent István vértanú és Szent Mihály szövegeivel.⁴⁸² A német lovagrendi himnáríum szintén a dedikáció két

⁴⁷⁵ Stäblein 1956: Ver 54, 98, 138, 178, 193, Nev 7, 37, 97, Gae 63, Wor 43. Nilsson csak egyetlen forrásból idézi nagyböjti szöveggel (Moberg–Nilsson 1991: 176, M 173).

⁴⁷⁶ Stäblein, 1956: Nev 105, Klo 111. Moberg–Nilsson 1991: 173 (M 240) szerint csak egy svéd forrásban *Festiva saeclis* szöveggel mindenszentek ünnepére.

⁴⁷⁷ Stäblein, 1956: 546.

⁴⁷⁸ Stäblein, 1956: 547.

⁴⁷⁹ Stäblein, 1956: Nev 107, Wor 70, Klo 110, Ver 192. Nilson 1991: 172 (M212), Rajeczky 1956: 35 (mel. 94).

⁴⁸⁰ Stäblein, 1956: 547. Nev 113, Klo 86, 114, Ver 141, 198, 203, Kem 3, Ein 4b, 28b.

⁴⁸¹ Stäblein, 1956: 548.

⁴⁸² Stäblein, 1956: Nev 121, 122; Klo 35, 76, 87, 97; Ver 135, Ein 74. Moberg–Nilsson 1991: 164 (M 147) a *Sancte Dei pretiose* (Steph.), *Iesu Christe auctor vitae* (Magd.), és *Tibi Christe splendor patris*

szövegével, illetve Szent István vértanú, Szent Ágoston és Szent Mihály himnuszaival használja.

MonMel. 172. A kevés forrás közül egy francia breviárium⁴⁸³ tartalmazza a dallamot. Stäbleinnak salisbury, bázeli és koppenhágai adatok is birtokában voltak, ezek szövegét azonban nem tudjuk.⁴⁸⁴ A svédországi hagyományban a Szentháromság *Adesto Sancta Trinitas* és mindenszentek *Festiva saeclis colitur* szerepel.⁴⁸⁵ A lovagrend az *Adesto Sancta Trinitas*-t és a *Visitatiós Assunt festa iubilea*-t kapcsolja a dallamhoz.

MonMel. 263. A Mon. Mon-ban egyetlen kottás közlésével találkozunk, a marchiennes-i himnáriumból Urunk színeváltozásának ünnepére. Csak említve van egy yorki előfordulása *Aeterni Patris* szöveggel.⁴⁸⁶ A domonkos források nem ismerik, és a lovagrendnél is csak egyetlen forrás alkalmazza *Te lucis ante* szöveggel kompletóriumra.

MonMel. 402. Németországban rendkívül elterjedt, Észak-Franciaországban, Angliában és Olaszországban csak szórványosan. Fő szövege a *Fit porta Christi*, mellyel német himnáriumokban és a német befolyású Veronában találjuk. Ezen kívül szent kereszt, advent szövegeivel és a terciahimnusszal szerepel.⁴⁸⁷ A lovagrend az említett *Fit porta* valamint a *Signum crucis* szöveggel éneкли.

MonMel. 512. Stäblein a Klosterneuburgban, Einsiedelnben, Kemptenben és Veronában⁴⁸⁸ (vagyis elsősorban német himnáriumokban) szereplő 512. dallamot tartja a *Festum nunc celebre* szöveg törzsdallamának.⁴⁸⁹ Ezzel jelentkezik a lovagrendi forrásokban is. A dallam a Mon. Mon-ban és a svéd hagyományban a *Festum nunc* szöveghez tartozik,⁴⁹⁰ mely egyezik négy lovagrendi adattal is. A magyar hagyomány⁴⁹¹ és

(Mich.) szövegeket tünteti fel leggyakoribbként. Ezek közül a *Iesu Christe*-t és az *Urbs beata*-t megtaláljuk Rajeczky 1956: 100. számú dallamánál.

⁴⁸³ Paris Bibl. de l’Arsenal 279. (Stäblein, 1956: F 8)

⁴⁸⁴ Stäblein, 1956: 551.

⁴⁸⁵ Moberg–Nilsson 1991: 170.

⁴⁸⁶ Stäblein, 1956: 558. F 9.

⁴⁸⁷ Stäblein, 1956: 560. Klo 47, Ein 35a, Ver 66, 110; Wor 4, 11. Rajeczky 1956: 12-ben szintén *Fit porta Christi* ill. *O Christi mater fulgida* szöveggel. A svéd forrásokban leggyakoribb szövege a *Signum crucis* és a *Fit porta* (Moberg–Nilsson 1991: 179, M 301).

⁴⁸⁸ Stäblein, 1956: Klo 64, Kem 24, Ein 58, Ver 111.

⁴⁸⁹ Stäblein, 1956: 573.

⁴⁹⁰ Moberg–Nilsson 1991: 178 (M 300).

⁴⁹¹ Rajeczky 1956: mel. 30.

négy lovagrendi forrás közül az L10 és Gdańsk viszont azt bizonyítja, hogy a mennybenmeneteli szöveg mellett a *Sacris solemniss* úrnapi himnusz is állhat ezzel a dallammal.

MonMel. 518. A *Gaude visceribus* Mária-himnusz törzsdallama, melyet a Mon. Mon. három forrásból is idéz.⁴⁹² A domonkos himnáríum nem használja a szöveget, így a dallamot sem ismeri. A lovagrendi himnáríumban szintén *Gaude visceribus* szöveggel szerepel.

MonMel. 525. A Németországban, Itáliában és Észak-Franciaországban meglehetősen gyakori dallamot a Mon. Mon-ban csak Klosterneuburgban találjuk meg.⁴⁹³ A lovagrendi himnáríumok közül csak egy tartalmazza, a klosterneuburgi *Iesu corona virginum* szövegnek megfelelően szüzek *communéjában* és Szent Hedvig ünnepén.

MonMel. 623. Kottával csak egy változatban, egy prágai himnáríumból közli Stäblein, a *Pange lingua... praelium* szenvedés idejére szóló szöveggel.⁴⁹⁴ Csehországon kívül Badenben és Marienbergben dokumentálja, de beszámol a pozsonyi Blasius Psalteriumbeli jelenlétről is.⁴⁹⁵ Ezt a tipikusan Közép-Kelet Európára jellemző dallamot a szerzetesrendek közül a német lovagrendi himnáríumok egyikében is megtaláljuk a *Pange lingua... praelium* szöveggel.

MonMel. 774. Stäblein egyedi dallamnak tartja, egyedül egy Bari himnáríumból idézi.⁴⁹⁶ Érdekes módon az egyik lovagrendi forrás mégis tartalmazza, még hozzá a Barival egyező *Christe sanctorum* szöveggel Szent Mihály ünnepére.

Összegzés: A fenti dallamok közül három esetben túl kevés az információ ahhoz, hogy megállapítsuk azok általánosan elterjedt szerepét (11., 172., 263.). Egy dallamot (774.) Stäblein teljesen egyedinek tart, ezért nem tudjuk bevonni egy ilyenfajta összehasonlításba. A többi dallam közül négy mondható nemzetközileg is elterjedtnek, amelyekből a 127. és a 64. dallam Európát tekintve nem bír olyan egyértelmű jelentéssel, mint a lovagrendben, viszont három dallam használatában egyezik a lovagrend az általános hagyománnyal (114., 158., 159). A fennmaradó tizenegy dallam kevésbé elterjedt, inkább csak Közép-Európára, Olaszországra, vagy a ciszterci rendre jellemző. Ezekből

⁴⁹² Stäblein, 1956: 575. Klo 84, Ein 71, Ver 145. A svéd és magyar forrásokban is *Gaude visceribus* szövegekkel szerepel (Moberg–Nilsson 1991: 171, Rajeczky 1956: 35).

⁴⁹³ Stäblein 1956: 577, Klo 116.

⁴⁹⁴ Stäblein, 1956: D 71.

⁴⁹⁵ Ez utóbbit közli Rajeczky 1982: 7 (mel. 17). A Blasius Psalteriumról lásd Szendrei 1981: C 24.

⁴⁹⁶ Stäblein 1956: 611, I 33.

négy dallam más szöveggel, vagy más liturgikus funkcióban jelenik meg a lovagrendben, mint az egyéb forrásokban (12., 116., 70., 72.), ötnek egyezik a használata a lovagrendi és az egyéb forrásokban (518., 525., 623., 402., 160.), kettőt pedig (162., 512.) a közös ünnep mellett más ünnepeken is szerepeltetnek a lovagrendi források.

A két rend közül csak a lovagrendben szereplő húsz példából tíz azonos vagy hasonló funkcióban áll, mint a többi hagyományban, a másik fele pedig vagy különbözik az általános használattól, illetve egyedi dallam, vagy kimaradt az összehasonlításból. Abból a huszonegy dallamból, melyek csak a domonkosoknál vannak jelen, tizennégy közelíti meg az összeurópai gyakorlatot, és hét különbözik, vagy marad ki az összevetésből. Az utolsó következtetést levonva mindez azt jelenti, hogy – a domonkos és német lovagrendi himnáriumot egy egységként kezelve – harminc közös dallamból huszonöt (több mint 80%) használata beleillik az európai használatba, vagy hozzáad annak sokszínűségéhez. Ebből viszont nem következik az, hogy a maradék 20%-ban kizárólag egyedi dallamokat vagy dallamválasztást találunk. Az is a himnárium sajátosságait mutatja, mikor egy bizonyos megoldással az azonos dallamválasztású himnáriumok csoportjába illeszkedik. Ezen kapcsolatok közül próbáltunk a másodlagos források segítségével egyet-egyet felvillantani, de igazolásukhoz további, mélyebbre ható kutatások szükségesek.

6. A FORRÁSOK RÉSZLETES TARTALMA

6.1. Domonkos források

I-Rss (Roma, Santa Sabina Biblioteca della Curia Generalizia dei Domenicani)

XIV lit 1

Temporale

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
1.	Conditor alme siderum	Adv. v.	318	23	
2.	Verbum supernum... a Patre	Adv. m.	318	126	
3.	Vox clara ecce intonat	Adv. l.	318	126	
4.	Veni Redemptor gentium	Nat. v.	318	53	
5.	Christe Redemptor... ex Patre	Nat. m.	318v	71	
6.	A solis ortus cardine	Nat. l.	318v	53	
7.	Hostis Herodes impie	Ep. v, m.	318v	53	divisio
8.	A Patre unigenitus	Ep. l.	318v	53	
9.	O lux beata Trinitas	Sabb. v.	318v	22	
10.	Te lucis ante terminum	Sabb. c.	318v	22	
11.	Nocte surgentes	m.	318v	146	
12.	Nocte surgentes	fer. m.	318v	144	
13.	Ecce iam noctis	l.	318v	146	
14.	Ecce iam noctis	fer. l.	318v	144	
15.	Iam lucis orto sidere	I.	318v	185	
16.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	318v	185	
17.	Rector potens verax Deus	VI.	318v	7	
18.	Rerum Deus tenax vigor	IX.	318v	7	
19.	Lucis Creator optime	D. v.	318v	155	
20.	Iam lucis orto sidere	fer. I.	319	51	
21.	Nunc Sancte nobis Spiritus	fer. III.	319	51	
22.	Rector potens verax Deus	fer. VI.	319	51	
23.	Rerum Deus tenax vigor	fer. IX.	319	51	
24.	Lucis Creator optime	fer. v.	319	8	
25.	Te lucis ante terminum	fer. c.	319	8	
26.	Audi benigne Conditor	Quadr. v.	319	55	
27.	Christe qui lux es	Quadr. c.	319	9	
28.	Summi largitor praemii	Quadr. m.	319	54	
29.	Iam Christe sol iustitiae	Quadr. l.	319	148	

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
30.	Vexilla regis prodeunt	Pass. v.	319	32	
31.	Pange lingua... praelium	Pass. m.	319	56	
32.	Lustris sex qui iam peractis	Pass. l.	319	56	divisio
33.	Ad caenam agni providi	Pasc. v.	319	4	
34.	Iesu nostra redemptio	Pasc. c.	319	513	
35.	Aurora lucis rutilat	Pasc. m.	319v	4	
36.	Sermone blando angelus	Pasc. l.	319v	4	divisio
37.	Iam lucis orto sidere	TP I.	319v	3	
38.	Nunc Sancte nobis Spiritus	TP III.	319v	3	
39.	Rector potens verax Deus	TP VI.	319v	3	
40.	Rerum Deus tenax vigor	TP IX.	319v	3	
41.	Aeterne rex altissime	Asc. v, m.	319v	62	
42.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc. l.	319v	62	divisio
43.	Beata nobis gaudia	Pent. v.	319v	186	
44.	Iam Christus astra ascenderat	Pent. m.	319v	186	
45.	Impleta gaudent viscera	Pent. l.	319v	186	divisio
46.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	319v	17	
47.	Adesto Sancta Trinitas	Trin. v.	319v	65	
48.	O Trinitas laudabilis	Trin. l.	319v	65	
49.	Urbs beata Ierusalem	Ded. v,m.	320	140	
50.	Angulare fundamentum	Ded. l.	320	140	divisio

Sanctorale

	incipit	lit. funkció	dátum⁴⁹⁷	folio	Mon.	megj.
51.	Quae vox quae poterit	Innoc. m.	<i>dec. 28.</i>	320	420	divisio
52.	Caterva matrum personat	Innoc. l.	<i>dec. 28.</i>	320	53	divisio
53.	Doctor egregie Paule	Conv. P. v, m.	<i>jan. 25.</i>	320	69	divisio
	Aeterna Christi	Conv. P. l.	<i>jan. 25.</i>	320		hiányos dallam
54.	Ave maris stella	Purif. v.	<i>febr. 2.</i>	320	67	
55.	Quem terra pontus	Purif. m.	<i>febr. 2.</i>	320	187	
56.	O gloriosa domina	Purif. l.	<i>febr. 2.</i>	320	187	divisio
57.	Iam bone pastor	Cath. P. v,m	<i>febr. 22.</i>	320	69	divisio
58.	Magnae dies laetitiae... Petrus	P. mart. v.	<i>ápr. 29.</i>	320	188	
59.	Adest triumphus nobilis	P. mart. m.	<i>ápr. 29.</i>	320	188	
60.	Exsultet claro sidere	P. mart. l.	<i>ápr. 29.</i>	320	188	
61.	Aeternae regi gloriae	Cor. m, v.	<i>máj. 4.</i>			csak rub- rikában

⁴⁹⁷ A dátumokat Bonniwell 1945 és az Antiphonarium SOP 1933 alapján állapítottam meg.

	incipit	lit. funkció	dátum ⁴⁹⁷	folio	Mon.	megj.
62.	Lauda fidelis concio	Cor. l.	<i>máj. 4.</i>			csak rubrikában
63.	Ut queant laxis	Joh. b. v.	<i>jún. 24.</i>	320v	151	
64.	Antra deserti	Joh. b. m.	<i>jún. 24.</i>	320v	151	divisio
65.	O nimis felix	Joh. b. l.	<i>jún. 24.</i>	320v	151	divisio
66.	Aurea luce et decore roseo	P. P. v, m.	<i>jún. 29.</i>	320v	69	
	Doctor egregie Paule	Comm. P.	<i>jún. 29.</i>	320v	69	l. 57. sz.
67.	Lauda mater ecclesia	Magd. v, m.	<i>júl. 22.</i>	320v	189	
68.	Aeterni Patris unice	Magd. l.	<i>júl. 22.</i>	320v	189	
57.	Iam bone pastor					hiányos dallam
69.	Gaude mater ecclesia	Dom. v.	<i>aug. 4.</i>	321	190	
70.	Novus athleta Domini	Dom. m.	<i>aug. 4.</i>	321	190	
71.	Hymnum novae leticiae	Dom. l.	<i>aug. 4.</i>	321	190	
72.	Magne pater Augustine	Aug. v, m.	<i>aug. 28.</i>	321	56	
73.	Caeli cives applaudite	Aug. l.	<i>aug. 28.</i>	321	414	
74.	Tibi Christe splendor Patris	Mich. v, m.	<i>szept. 29.</i>	321	112	
75.	Christe sanctorum	Mich. l.	<i>szept. 29.</i>	321	422	
	Iste confessor	conf?		321	107	
76.	Iesu Salvator saeculi	Om. s. v, m.	<i>nov. 1</i>	321v	71	
77.	Christe Redemptor... conserva	Om. s. l.	<i>nov. 1</i>	321v	71	
78.	Katherinae collaudemus	Cath. v.	<i>nov. 25.</i>	321v	56	
79.	Pange lingua gloriose	Cath. m.	<i>nov. 25.</i>	321v	56	
80.	Praesens dies expendatur	Cath. l.	<i>nov. 25.</i>	321v	56	

Commune

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
81.	Exsultet caelum				rubrikában
82.	Aeterna Christi				rubrikában
83.	Deus tuorum militum				rubrikában
84.	Martyr Dei				rubrikában
85.	Sanctorum meritis	mart. l.	321v	420	
86.	Sanctorum meritis	mart. l.	321v	108	
87.	Iste confessor	conf.	322	422	
88.	Iste confessor	conf.	322	146	
89.	Iste confessor	conf.	322	107	
90.	Virginis proles	virg. v, m.	322	146	
91.	Virginis proles	virg. v, m.	322	107	
92.	Iam lucis orto sidere	I.	322	66	
93.	Iam lucis orto sidere	I.	322	52	

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
94.	Iam lucis orto sidere	I.	322	57	
95.	Iam lucis orto sidere	I.	322	134	
96.	Iam lucis orto sidere	I.	322	115	
97.	Ave maris stella		322	191	
98.	Quem terra pontus		322	16	

GB-Lbl [bm] (London, British Museum)

Cod Add 23935

Könyv eleji betoldás

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
1.	Pange lingua ... corporis	S. Sacr. v.	3	56	
2.	Sacris solemnibus	S. Sacr. m.	3	420	
3.	Verbum supernum	S. Sacr. l.	4v	126	
4.	Iesu nostra refectio	S. Sacr. c.	4v	62	
5.	Exsultet mentis iubilo	Thom. v.	5	192	
6.	Thomas insignis	Thom. m.	5v	192	
7.	Lauda mater ecclesia	Thom. l.	7	192	
8.	Gaude mater ecclesia	Ludov. v.	7v	218	
9.	Nova regis preconia	Ludov. m.	7v	219	
10.	Hymnum novae leticiae	Ludov. l.	9	220	
11.	Gaude celestis curia	un. m. virg.	9	594	
12.	Ierusalem filiae	un. m. virg.	10v	594	
13.	Quae vox quae poterit	un. m. virg.	11	108	divisio csak inc.
14.	Iesu corona virginum	un. m. virg.	11	134	csak inc.

Temporale

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
15.	Conditor alme siderum	Adv. v.	371	23	
16.	Verbum supernum... a Patre	Adv. m.	371	126	
17.	Vox clara ecce intonat	Adv. l.	371	126	
18.	Veni Redemptor gentium	Nat. v.	371	53	
19.	Christe Redemptor... ex Patre	Nat. m.	371	71	
20.	A solis ortus cardine	Nat. l.	371	53	
21.	Hostis Herodes impie	Ep. v, m.	371	53	divisio
22.	A Patre unigenitus	Ep. l.	371v	53	
23.	O lux beata Trinitas	Sabb. v.	371v	22	

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
24.	Te lucis ante terminum	Sabb. c.	371v	22	
25.	Nocte surgentes	m.	371v	146	
26.	Ecce iam noctis	l.	371v	146	
27.	Iam lucis orto sidere	I.	371v	185	
28.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	371v	185	
29.	Rector potens verax Deus	VI.	371v	7	
30.	Rerum Deus tenax vigor	IX.	371v	7	
31.	Lucis Creator optime	D. v.	371v	155	
32.	Nocte surgentes	fer. m.	372	144	
33.	Ecce iam noctis	fer. l.	372	144	csak rubrikában
34.	Iam lucis orto sidere	I., feria	372	51	
35.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III., feria	372	51	csak rubrikában
36.	Rector potens verax Deus	VI., feria	372	51	csak rubrikában
37.	Rerum Deus tenax vigor	IX., feria	372	51	csak rubrikában
38.	Deus Creator omnium	v., feria	372	8	
39.	Te lucis ante terminum	c., feria	372	8	csak rubrikában
40.	Audi benigne Conditor	Quadr. v.	372	55	
41.	Christe qui lux es	Quadr. c.	372	9	
42.	Summi largitor praemii	Quadr. m.	372	54	
43.	Iam Christe sol iustitiae	Quadr. l.	372	148	
44.	Vexilla regis prodeunt	Pass. v.	372	32	
45.	Pange lingua... praelium	Pass. m.	372	56	
46.	Lustris sex qui iam peractis	Pass. l.	372v	56	divisio
47.	Ad caenam agni providi	Pasc. v.	372v	4	
48.	Iesu nostra redemptio	Pasc. c.	372v	513	
49.	Aurora lucis rutilat	Pasc. m.	372v	4	
50.	Sermone blando angelus	Pasc. l.	372v	4	divisio
51.	Iam lucis orto sidere	TP I.	372v	3	
52.	Nunc Sancte nobis Spiritus	TP III.	372v	3	csak rubrikában
53.	Rector potens verax Deus	TP VI.	372v	3	csak rubrikában
54.	Rerum Deus tenax vigor	TP IX.	372v	3	csak rubrikában
55.	Aeterne rex altissime	Asc. v, m.	372v	62	

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
56.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc. I.	373	62	divisio
57.	Beata nobis gaudia	Pent. v.	373	186	
58.	Iam Christus astra ascenderat	Pent. m.	373	186	
59.	Impleta gaudent viscera	Pent. I.	373	186	divisio
60.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	373	17	
61.	Adesto Sancta Trinitas	Trin. v.	373	65	
62.	O Trinitas laudabilis	Trin. I.	373	65	
63.	Urbs beata Ierusalem	Ded. v, m.			
64.	Angulare fundamentum	Ded, I.			divisio

Sanctorale

	incipit	lit. funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
65.	Quae vox quae poterit	Innoc. m.	<i>dec. 28.</i>	373v	420	dallam hiányos
66.	Caterva matrum personat	Innoc. I.	<i>dec. 28.</i>	373v	53	divisio
67.	Doctor egregie Paule	Paul. v, m.	<i>jan. 25.</i>	373v	69	divisio
68.	Ave maris stella	Purif. v.	<i>febr. 2.</i>	373v	67	
69.	Quem terra pontus	Purif. m.	<i>febr. 2.</i>	373v	187	
70.	O gloriosa domina	Purif. I.	<i>febr. 2.</i>	373v	187	divisio
71.	Iam bone pastor	Cath. P. v,m	<i>febr. 22.</i>	373v	69	divisio
72.	Iesu Redemptor			373v	57	dallam hiányos
	Ave maris stella	Annunt. v.	<i>márc. 25.</i>	373v		rubrikában
	Quem terra pontus	Annunt. m.	<i>márc. 25.</i>	373v		rubrikában
	O gloriosa domina	Annunt. I.	<i>márc. 25.</i>	373v		rubrikában (divisio)
73.	Magnae dies laetitiae... Petrus	P. mart. v.	<i>ápr. 29</i>	373v	188	
74.	Adest triumphus nobilis	P. mart. m.	<i>ápr. 29</i>	374	188	
75.	Exsultet claro sidere	P. mart. I.	<i>ápr. 29</i>	374	188	
76.	Salve crux	S. crux v, m.	<i>máj. 3.</i>	374	69	
77.	Aeternae regi gloriae	Cor. m, v.	<i>máj. 4.</i>	374	4	
78.	Lauda fidelis concio	Cor. I.	<i>máj. 4.</i>	374	4	
79.	Ut queant laxis	Joh. b. v.	<i>jún. 24.</i>	374	151	
80.	Antra deserti	Joh. b. m.	<i>jún. 24.</i>	374	151	divisio
81.	O nimis felix	Joh. b. I.	<i>jún. 24.</i>	374v	151	divisio
82.	Aurea luce et decore roseo	P. P. v, m.	<i>jún. 29.</i>	374v	69	
	Doctor egregie Paule	Comm. P.	<i>jún. 29.</i>	374v	69	divisio
	Aeterna Christi munera	P. P. I.	<i>jún. 29.</i>	374v	52	dallam hi- ányos
83.	Lauda mater ecclesia	Magd. v, m.	<i>júl. 22.</i>	374v	189	

	incipit	lit. funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
84.	Aeterni Patris unice	Magd. l.	júl. 22.	374v	189	
85.	Gaude mater ecclesia	Dom. v.	aug. 4.	374v	190	
86.	Novus athleta Domini	Dom. m.	aug. 4.	374v	190	
87.	Hymnum nove leticie	Dom. l.	aug. 4.	375	190	
88.	Magne pater Augustine	Aug. v, m.	aug. 28.	375	56	
89.	Caeli cives applaudite	Aug. l.	aug. 28.	375	414	
	Ave maris stella	Nat. BMV v.	szept. 8.	375		rubrikában
	Quem terra pontus	Nat. BMV m.	szept. 8.	375		rubrikában
	O gloriosa domina	Nat. BMV l.	szept. 8.	375		rubrikában
	Salve crux sancta	Exalt. v, m.	szept. 14.	375		(divisio) rubrikában (l. 76.sz.)
90.	Originale crimen	Exalt. l.	szept. 14.	375		rubrikában (divisio)
91.	Tibi Christe splendor Patris	Mich. v, m.	szept. 29.	375	112	
92.	Christe sanctorum	Mich. l.	szept. 29.	375	422	
	Iste confessor	Rem?		375	107	
93.	Iesu Salvator saeculi	Om. s. v, m.	nov. 1	375	71	
94.	Christe Redemptor... conserva	Om. s. l.	nov. 1	375v	71	
95.	Katherinae collaudemus	Cath. v.	nov. 25.	375v	56	
96.	Pange lingua... virginis	Cath. m.	nov. 25.	375v	56	
97.	Praesens dies expendatur	Cath. l.	nov. 25.	375v	56	

Commune

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
98.	Exsultet caelum	Ap, ev. v, m.	375v		rubrikában
99.	Aeterna Christi	Ap, ev. l.	375v		itt rubrikában, sanctorale 52. dallam!
100.	Deus tuorum militum	Mart. v, m.	375v		rubrikában
101.	Martyr Dei qui unicum	Mart. l.	375v		rubrikában
102.	Sanctorum meritis	mart. l.	375v	420	
103.	Sanctorum meritis	mart. l.	376	108	
104.	Iste confessor	conf.	376	422	
105.	Iste confessor	conf.	376	146	
106.	Iste confessor	conf.	376	107	
107.	Virginis proles	virg. v, m.	376	146	
108.	Virginis proles	virg. v, m.	376	107	
109.	Iam lucis orto sidere	I.	376v	66	

	incipit	lit. funció	folio	Mon.	megj.
110.	Iam lucis orto sidere	I.	376v	52	
111.	Iam lucis orto sidere	I.	376v	57	
112.	Iam lucis orto sidere	I.	376v	134	
113.	Iam lucis orto sidere	I.	376v	115	
114.	Ave maris stella	BMV v.	376v	191	
115.	Quem terra pontus	BMV m, l.	376v	16	
116.	O gloriosa domina	BMV	376v	16	divisio
117.	Iam lucis orto sidere	BMV ad horas	376v	16	

D-TRs (Trier, Stadtbibliothek)
403/1159

Temporale

	incipit	lit. funció	folio	Mon.	megj.
1.	Conditor alme siderum	Adv. v.	209	23	
2.	Verbum supernum... a Patre	Adv. m.	209	126	
3.	Vox clara ecce intonat	Adv. l.	209	126	
4.	Veni Redemptor gentium	Nat. v.	209	53	
5.	Christe Redemptor... ex Patre	Nat. m.	209v	71	
6.	A solis ortus cardine	Nat. l.	209v	53	
7.	Hostis Herodes impie	<i>Ep. v, m.</i>	209v	53	divisio
8.	A Patre unigenitus	Ep. l.	209v	53	
9.	Audi benigne Conditor	<i>Quadr. v.</i>	210	55	
10.	Christe qui lux es	Quadr. c.	210	9	
11.	Iesu quadragenariae	<i>Quadr.</i>	210	229	
12.	Vexilla regis prodeunt	Pass. v.	210	32	
13.	Pange lingua... praelium	Pass. m.	210v	56	
14.	Lustris sex qui iam peractis	Pass. l.	210v	56	divisio
15.	Ad caenam agni providi	Pasc. v.	210v	4	
16.	Aurora lucis rutilat	Pasc. m.	211	4	
17.	Sermone blando angelus	Pasc. l.	211	4	divisio
18.	Iesu nostra redemptio	Pasc. c.	211	513	
19.	Aeterne rex altissime	Asc. v, m.	211	62	
20.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc. l.	211v	62	divisio
21.	Iam Christus astra ascenderat	Pent. m.	211v	186	
22.	Impleta gaudent viscera	Pent. l.	211v	186	divisio
23.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	211v	17	

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
24.	Adesto Sancta Trinitas	Trin. v.	212	65	
25.	O lux beata Trinitas	Sabb. v.	212	22	
26.	Nocte surgentes	m.	212	146	
27.	Ecce iam noctis	I.	212	146	
28.	Iam lucis orto sidere	I.	212	185	
29.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	212	185	
30.	Rector potens verax Deus	VI.	212v	7	
31.	Rerum Deus tenax vigor	IX.	212v	7	
32.	Lucis Creator optime	D. v.	212v	155	
33.	Lucis Creator optime	fer. v?	212v	8	lap alján beszúrva

Sanctorale

	incipit	lit. funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
34.	Digne colit ecclesia	Barb.	<i>dec. 4.</i>		594	I. Nilsson 1991: 127
35.	Gratuletur ecclesia	Barb.	<i>dec. 4.</i>	212v		dallam nélkül
36.	Ave maris stella	S. Maria	<i>dec. 8.?</i>	212v	67	
37.	Quem terra pontus	S. Maria	<i>dec. 8.?</i>	213	16	
38.	Ut queant laxis	Joh. b. v.	<i>jún. 24.</i>	213	151	
39.	Antra deserti	Joh. b. m.	<i>jún. 24.</i>	213	151	divisio
40.	O nimis felix	Joh. b. I.	<i>jún. 24.</i>	213	151	divisio
41.	Quod chorus vatum		<i>febr. 2.</i>	213	422	
42.	O quam glorifica		<i>febr. 2.</i>	213	68	
43.	Katherinae collaudemus	Kath.	<i>nov. 15.</i>	213v	56	
44.	Haec...?			213v	56?	kitörölve
45.	Beata nobis gaudia	?		214	186	
46.	Ave maris stella		<i>júl. 2</i>	214	191	
47.	Quem terra pontus		<i>júl. 2</i>	214	187	
48.	O quam glorifica		<i>júl. 2</i>	214	418	
49.	Aeterni Patris unice	Magd.	<i>júl. 22.</i>	214	52	
50.	Salve crux sancta	S. crux	<i>máj. 3.</i>	214	69	
51.	Aurea luce	P. P.	<i>jún. 29.</i>	214	69	
52.	Lauda mater ecclesia	Magd.	<i>júl. 22.</i>	214v	189	
53.	Tibi Christe splendor	Mich.	<i>szept. 29.</i>	214v	112	
54.	Christe sanctorum	Mich. I.	<i>szept. 29.</i>	214v	422	
55.	Iesu Salvator saeculi	Om. s.	<i>nov. 1.</i>	215	71	
56.	Christe Redemptor... conserva	Om. s.	<i>nov. 1.</i>	215	71	

Commune

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
56.	Exsultet caelum	ap.	215	52	
57.	Deus tuorum militum	mart.	215	52	
58.	Martyr Dei qui unicum	mart. l.	215	57	
59.	Sanctorum meritis	mart.	215	420	
60.	Adnue Christe	ap,ev.	215	69	
61.	Adnue Christe	ap,ev.	215	152	
62.	Exsultet caelum	ap.	215v	115	
63.	Aeterna Christi munera	ap.	215v	115	
64.	Deus tuorum militum	mart.	215v	134	
65.	Martyr Dei qui unicum	mart.	215v	134?	dallam nélkül
66.	Sanctorum meritis	mart.	216	108	
	Aeterna Christi munera		216		részben kitörölve
67.	Iste confessor	conf.	216	146	
68.	Iesu Redemptor	conf.	216	57	
69.	Virginis proles	virg.	216v	146	
70.	Iesu corona	virg.	216v	57	
!71.	Caeli cives applaudite	Aug.	216v	414	
!72.	Magne pater Augustine	Aug.	216v	56	

D-Bas (Bamberg, Staatliche Bibliothek)

lit 69

Temporale

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
1.	Vox clara ecce intonat	<i>Adv. l.</i>	136	126	
2.	Veni Redemptor gentium	Nat. v.	136	53	
3.	Christe Redemptor... ex Patre	Nat. m.	137	71	
4.	A solis ortus cardine	Nat. l.	137v	53	
5.	Hostis Herodes impie	Ep. v, m.	138	53	divisio
6.	A Patre unigenitus	Ep. l.	138	53	
7.	O lux beata Trinitas	v.	138v	22	
8.	Te lucis ante terminum	Sabb. c.	139	22	
9.	Nocte surgentes	m.	139	146	
10.	Ecce iam noctis	l.	139v	146	

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
11.	Iam lucis orto sidere	I.	140	185	
12.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	140	185	
13.	Rector potens verax Deus	VI.	140v	7	
14.	Rerum Deus tenax vigor	IX.	141	7	
15.	Lucis Creator optime	D. v.	141	155	
16.	Nocte surgentes	fer. m.	141v	144	
17.	Iam lucis orto sidere	fer. I.	141v	51	
18.	Nunc Sancte nobis Spiritus	fer. III.	141v	51	rubrikában
19.	Rector potens verax Deus	fer. VI.	141v	51	rubrikában
20.	Rerum Deus tenax vigor	fer. IX.	141v	51	rubrikában
21.	Lucis Creator optime	fer. v.	142	8	
22.	Te lucis ante terminum	fer. c.	142	8	rubrikában
23.	Audi benigne Conditor	Quadr. v.	142	55	
24.	Christe qui lux es	Quadr. c.	142v	9	
25.	Summi largitor praemii	Quadr. m.	143	54	
26.	Iam Christe sol iustitiae	Quadr. l.	143v	148	
27.	Vexilla regis prodeunt	Pass. v.	144	32	
28.	Pange lingua... praelium	Pass. m.	145	56	
29.	Lustris sex qui iam peractis	Pass. l.	145	56	divisio
30.	Ad caenam agni providi	Pasc. v.	145v	4	
31.	Iesu nostra redemptio	Pasc. c.	146	513	
32.	Aurora lucis rutilat	Pasc. m.	147	4	
33.	Sermone blando angelus	Pasc. l.	147v	4	divisio
34.	Iam lucis orto sidere	TP I.	148	3	
35.	Nunc Sancte nobis Spiritus	TP III.		3?	rubrikában
36.	Rector potens verax Deus	TP VI.		3?	rubrikában
37.	Rerum Deus tenax vigor	TP IX.		3?	rubrikában
38.	Aeterne rex altissime	Asc. v. m.	148	62	
39.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc. l.	148v	62	divisio
40.	Beata nobis gaudia	Pent. v.	149	186	
41.	Iam Christus astra ascenderat	Pent. m.	149v	186	
42.	Impleta gaudent viscera	Pent. l.	150	186	divisio
43.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	150v	17	
44.	Adesto Sancta Trinitas	Trin. v.	151	65	
45.	O Trinitas laudabilis	Trin. l.	151	65	
46.	Pange lingua... corporis	Corp. v.	151v	56	
47.	Sacris solemniis	Corp. m.	152	420	
48.	Verbum supernum... nec Patris	Corp. l.	153	188	
49.	Urbs beata Ierusalem	Ded. v. m.	153v	140	
50.	Angulare fundamentum	Ded. l.	154	140	divisio

Sanctorale

	incipit	lit. funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
51.	Quae vox quae poterit	Innoc. v, m.	<i>dec. 28.</i>	154v	420	divisio
52.	Caterva matrum personat	Innoc. l.	<i>dec. 28.</i>	154v	53	divisio
53.	Doctor egregie Paule	Conv. P. v, m.	<i>jan. 25.</i>	154v	69	divisio
54.	Superna mater inclita	Trans. Th. v.	<i>jan. 28.</i>	155	192	
55.	Iubar celorum	Trans. Th. m.	<i>jan. 28.</i>	155v	192	
56.	Aurora pulchra	Trans. Th. l.	<i>jan. 28.</i>	156	192	
57.	Ave maris stella	Purif. v.	<i>febr. 2.</i>	156v	67	
58.	Quem terra pontus	<i>Purif. m.</i>	<i>febr. 2.</i>	157	187	
59.	O gloriosa domina	BMV l.	<i>febr. 2.</i>	157v	187	divisio
60.	Iam bone pastor	Cath. P. v,m	<i>febr. 22.</i>	157v	69	divisio
61.	Exsultet mentis iubilo	Thom. v.	<i>márc. 7.</i>	158	192	
62.	Thomas insignis	Thom. m.	<i>márc. 7.</i>	158v	192	
63.	Ortum vitam et exitum	Thom. l.	<i>márc. 7.</i>	159	192	
64.	Mente iocunda	Vinc. v.	<i>ápr. 5.</i>	159v	151	
65.	Lumen in terris	Vinc. m.	<i>ápr. 5.</i>	160	151	
67.	Magne Vincenti	Vinc. l.	<i>ápr. 5.</i>	161	151	
68.	Magnae dies laetitiae... Petrus	P. mart. v.	<i>ápr. 29.</i>	161v	188	
69.	Adest triumphus nobilis	P. mart. m.	<i>ápr. 29.</i>	162	188	
70.	Exsultet claro sidere	P. mart. l.	<i>ápr. 29.</i>	162	188	
71.	Haec tue virgo	Sien. K. v.	<i>ápr. 30.</i>	162v	642	
72.	Laudibus virgo	Sien. K. m.	<i>ápr. 30.</i>	163	642	
73.	Iam ferox miles	Sien. K. v.	<i>ápr. 30.</i>	164	642	
74.	Salve crux sancta	Inv, Ex.	<i>máj. 3.</i>	164v	69	
75.	Originale crimen	Inv, Ex. l.	<i>máj. 3.</i>	164v	69	divisio
76.	Aeternae regi gloriae	Cor. m, v.	<i>máj. 4.</i>	165	4	
77.	Lauda fidelis concio	Cor. l.	<i>máj. 4.</i>	165v	4	
78.	Ut queant laxis	Joh. b. v.	<i>jún. 24.</i>	166	151	
79.	Antra deserti	Joh. b. m.	<i>jún. 24.</i>	166v	151	divisio
80.	O nimis felix	Joh. b. l.	<i>jún. 24.</i>	167	151	divisio
81.	Aurea luce et decore roseo	P. P. v, m.	<i>jún. 29.</i>	167v	69	
	Doctor egregie Paule	Comm. P.	<i>jún. 29.</i>	168	69	divisio
	Aeterna Christi munera	Comm. P.	<i>jún. 29.</i>	168	66	dallam hiányos
82.	Magnae dies laetitiae... Maria	Visit. v.	<i>júl. 2.</i>	168	188	
83.	Lingua pangat	Visit. m.	<i>júl. 2.</i>	168v	56	
84.	Hymnum festivae gloriae	Visit. l.	<i>júl. 2.</i>	169v	190	
85.	Lauda mater ecclesia	Magd. v, m.	<i>júl. 22.</i>	170	189	
86.	Aeterni Patris unice	Magd. l.	<i>júl. 22.</i>	170v	189	

	incipit	lit. funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
87.	Salve sancta parens	Anna v.	júl. 26.	170v	67	
88.	Chori plaudant alacriter	Anna m.	júl. 26.	170v	190	
89.	Cuius sanctorum?	Anna m.	júl. 26.	171v		dallam nélkül
90.	Gaude mater ecclesia	Dom. v.	aug. 4.	172	190	
91.	Novus athleta Domini	Dom. m.	aug. 4.	172	190	
92.	Hymnum novae leticiae	Dom. l.	aug. 4.	172v	190	
93.	Magne pater Augustine	Aug. v, m.	aug. 28.	173	56	
94.	Caeli cives applaudite	Aug. l.	aug. 28.	173v	414	
95.	Tibi Christe splendor Patris	Mich. v, m.	szept. 29.	174	112	
96.	Christe sanctorum Iste confessor	Mich. l. Rem? v.	szept. 29.	174v –	422 107	számoztatl an lap a 174. és 175. közt
97.	Iesu Salvator saeculi	Om. s. v, m.	nov. 1	–	71	a számo- ztatlan lap versója
98.	Christe Redemptor omnium	Om. s. l.	nov. 1	–	71	a számo- ztatlan lap versója
99.	Hymnum deo vox	Eliz. v.	nov. 19.	175	56	
100.	Haec insignis	Eliz. m.	nov. 19.	175v	56	
101.	Katherinae collaudemus	Kath. v.	nov. 25.	176v	56	
102.	Pange lingua... virginis	Kath. m.	nov. 25.	176v	56	
103.	Praesens dies expendatur	Kath. l.	nov. 25.	177	56	

Commune

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
104.	Exsultet caelum	Ap. v, m.	177v		dallam nélkül
105.	Aeterna Christi munera	ap. l.	178		sanctora- léban 66. dallam
106.	Deus tuorum militum	mart. v, m.	178		dallam nélkül
107.	Martyr Dei qui unicum	mart. l.	178v		dallam nélkül
108.	Sanctorum meritis	mart. v, m.	178v	420	simplex
109.	Sanctorum meritis	mart. v, m.	179	108	in festo

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
110.	Aeterna Christi munera	ap. l.	179v		trium lect. dallam nélkül
111.	Iste confessor	conf.	179v	422	duplex
112.	Iste confessor	conf.	180	146	simplex
113.	Iesu Redemptor		180v		dallam nélkül
114.	Virginis proles	virg.	181	146	simplex
115.	Virginis proles	virg.	181v	107	
116.	Iesu corona virginis	virg.	181v		dallam nélkül
117.	Iam lucis orto	ap, ev. I.	182	66	
118.	Iam lucis orto	I.	182	52	duplex
119.	Iam lucis orto	I.	182	57	simplex
120.	Iam lucis orto	I.	182	115	in octavam
121.	Ave maris stella	BMV v. Sabb?	182v	191	
122.	Quem terra pontus	BMV m.	182v	16	
123.	O gloriosa domina	BMV l.	183	16	divisio
124.	Iam lucis orto	BMV l.	183	16	

RO-Sb (Nagyszeben/Sibiu/Hermannstadt, Museul National Brukenthal)

MS 641

Temporale

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
1.	Conditor alme siderum	Adv. v.	116	23	
2.	Verbum supernum... a Patre	Adv. v.	116v	126	
3.	Vox clara ecce intonat	Adv. l.	116v	126	
4.	Veni Redemptor gentium	Nat. v.	117	53	
5.	Christe Redemptor... ex Patre	Nat. m.	117v	71	
6.	A solis ortus cardine	Nat. l.	118	53	
7.	Hostis Herodes impie	Ep. v, m.	118v	53	divisio
8.	A Patre unigenitus	Ep. l.	119	53	
9.	O lux beata Trinitas	Sabb. v.	119v	22	
10.	Te lucis ante terminum	Sabb. c.	119v	22	
11.	Nocte surgentes	m.	120	146	
12.	Ecce iam iam noctis	l.	120v	146	

13.	Iam lucis orto sidere	I.	120v	185	
14.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	121	185	
15.	Rector potens verax Deus	VI.	121	7	
16.	Rerum Deus tenax vigor	IX.	121v	7	
17.	Lucis Creator optime	D. v.	121v	155	
18.	Audi benigne Conditor	Quadr. v.	122	55	
19.	Christe qui lux es	Quadr. c.	122v	9	
20.	Summi largitor praemii	Quadr. m.	122v	54	
21.	Iam Christe sol iustitiae	Quadr. l.	123	148	
22.	Vexilla regis prodeunt	Pass. v.	123v	32	
23.	Pange lingua... praelium	Pass. m.	124	56	
24.	Lustris sex qui iam peractis	Pass. l.	124v	56	divisio
25.	Ad caenam agni providi	Pasc. v.	125	4	
26.	Iesu nostra redemptio	Pasc. c.	125v	513	
27.	Aurora lucis rutilat	Pasc. m.	126	513	
28.	Sermone blando angelus	Pasc. l.	126	513	divisio
29.	Aeterne rex altissime	Asc. v, m.	126v	62	
30.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc. l.	127	62	divisio
31.	Beata nobis gaudia	Pent. v.	127	186	
32.	Iam Christus astra ascenderat	Pent. m.	127v	186	
33.	Impleta gaudent viscera	Pent. l.	128	186	divisio
34.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	128	17	
35.	Adesto Sancta Trinitas	Trin. v.	128v	65	
36.	O Trinitas laudabilis	Trin. l.	129	65	
37.	Pange lingua... corporis	Corp. v.	129	56	
38.	Sacris solemniis	Corp. m.	129v	420	
39.	Verbum supernum... nec Patris	Corp. l.	130v	188	
40.	Urbs beata Ierusalem	Ded. v,m.	131	140	
41.	Angulare fundamentum	Ded. l.	131v	140	divisio

Sanctorale

	incipit	lit. funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
42.	Caterva matrum personat	Innoc. l.	<i>dec. 28.</i>	131v	53	divisio
43.	Doctor egregie Paule	Conv. P. v, m.	<i>jan. 25.</i>	132	69	divisio
44.	Superna mater inclita	Trans. Th. v.	<i>jan. 28.</i>	132v	192	
45.	Iubar celorum	Trans. Th. m.	<i>jan. 28.</i>	132v	192	
46.	Aurora pulchra	Trans. Th. l.	<i>jan. 28.</i>	133	192	
47.	Ave maris stella	Purif. v.	<i>febr. 2.</i>	133v	67	
48.	Quem terra pontus	<i>Purif. m.</i>	<i>febr. 2.</i>	133v	187	
49.	O gloriosa domina	BMV l.	<i>febr. 2.</i>	134	187	divisio
50.	Iam bone pastor	Cath. P. v,m	<i>febr. 22.</i>	134v	69	divisio

	incipit	lit. funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
51.	Exsultet mentis iubilo	Thom. v.	<i>márc. 7.</i>	134v	192	
52.	Thomas insignis	Thom. m.	<i>márc. 7.</i>	135	192	
53.	Laude mater ecclesia	Thom. l.	<i>márc. 7.</i>	135v	192	
54.	Mente iocunda	Vinc. v.	<i>ápr. 5.</i>	135v	151	
55.	Lumen in terris	Vinc. m.	<i>ápr. 5.</i>	136v	151	
56.	Magne Vincenti	Vinc. l.	<i>ápr. 5.</i>	137	151	
57.	Magnae dies laetitiae... Petrus	P. mart. v.	<i>ápr. 29.</i>	137v	188	
58.	Adest triumphus nobilis	P. mart. m.	<i>ápr. 29.</i>	138	188	
59.	Exsultet claro sidere	P. mart. l.	<i>ápr. 29.</i>	138	188	
60.	Haec tue virgo	Sien. K. v.	<i>ápr. 30.</i>	138v	151	
61.	Salve crux sancta	S. crux v.	<i>máj. 3.</i>	139	69	
62.	Originale crimen	Inv, Ex. l.	<i>máj. 3.</i>	139v	69	
63.	Aeternae regi gloriae	Cor. v.	<i>máj. 4.</i>	139v	4	
64.	Lauda fidelis concio	Cor. l.	<i>máj. 4.</i>	140	4	
65.	Tibi Christe splendor Patris	App. Mich. v.	<i>máj. 8.</i>	140	112	
66.	Christe sanctorum	App. Mich. l.	<i>máj. 8.</i>	140v	422	
67.	Gaude mater ecclesia	Trans. Dom. v.	<i>máj. 24.</i>	141	190	
68.	Novus athleta Domini	Trans. Dom. m.	<i>máj. 24.</i>	141v	190	
69.	Hymnum novae laetitiae	Trans. Dom. l.	<i>máj. 24.</i>	142	190	
70.	Ut queant laxis	Joh. b. v.	<i>jún. 24.</i>	142	151	
71.	Antra deserti	Joh. b. m.	<i>jún. 24.</i>	142v	151	divisio
72.	Aurea luce et decore roseo	P. P. v.	<i>jún. 29.</i>	143	69	divisio
73.	Magnae dies laetitiae... Maria	Visit. v.	<i>júl. 2.</i>	143v	188	
74.	Lingua pangat et cor tangat	Visit. m.	<i>júl. 2.</i>	144	56	

Antiphonarium SOP Roma, In Hospitio Magistri Generalis, 1933

Temporale

	incipit	lit. funkció	oldal	Mon.	megj.
1.	Vox clara ecce intonat	Adv. l.	23	126	
2.	Ecce iam noctis	l.	24	146	
3.	Sermone blando angelus	Pasc. l.	24	4	divisio
4.	Iam Christe sol iustitiae	Quadr. l.	30	148	
5.	Lustris sex qui iam peractis	Pass. l.	31	56	divisio
6.	Iam lucis orto sidere	I.	32	185	
7.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	41	185	
8.	Rector potens verax Deus	VI.	49	7	
9.	Rerum Deus tenax vigor	IX.	56	7	

	incipit	lit. funció	oldal	Mon.	megj.
10.	Conditor alme siderum	Adv. v.	72	23	
11.	Lucis Creator optime	D. v.	74	155	
12.	Audi benigne Conditor	Quadr. v.	75	55	
13.	Vexilla regis prodeunt	Pass. v.	77	32	
14.	Ad caenam agni providi	Pasc. v.	79	4	
15.	Te lucis ante terminum	Adv. c.	90	23	
16.	Te lucis ante terminum	Sabb. c.	90	22	
17.	Te lucis ante terminum	Dom. c.	91	155	
18.	Te lucis ante terminum	c.	91	8	Adv, per annum
19.	Te lucis ante terminum	c.	92	66	I. class.
20.	Te lucis ante terminum	c.	92	52	toto dupl. II. class.
21.	Te lucis ante terminum	c.	93	57	toto dupl. communi
22.	Te lucis ante terminum	c.	93	115	toto dupl.
23.	Te lucis ante terminum	c.	93	134	semidupl.
24.	Te lucis ante terminum	c.	98	53	Vig. Nat, Ss. cord.
25.	Iesu tuis obediens	S. Fam. c.	101	53	
26.	Christe qui lux es	Quadr. c.	103	9	
27.	Iesu nostra redemptio	c.	114	513	post Pasch.
28.	Te lucis ante terminum	Trin. c.	118	65	
29.	Te lucis ante terminum	Corp. c.	119	62	
30.	Te lucis ante terminum	S. cord. c.	120	513	
31.	Te lucis ante terminum	c.	120	4	Chr. Regis
32.	Te lucis ante terminum	c.	123	187	I, II. class. BMV, Jacynt
33.	Te lucis ante terminum	c.	124	16	totis dupl. BMV
34.	Te lucis ante terminum	c.	124		7 dolor. BMV
35.	Te lucis ante terminum	c.	125		Ros. BMV
36.	Te lucis ante terminum	c.	129	185	Sang. DNJC, Ang. cust.
37.	Te lucis ante terminum	Magd. c.	129	189	
38.	Te lucis ante terminum	c.	129	190	Dom, Trans. Dom, Transf.
39.	Te lucis ante terminum	c.	130	414	Aug, Rosa
40.	Te lucis ante terminum	Franc. c.	131		

	incipit	lit. funció	oldal	Mon.	megj.
41.	Te lucis ante terminum	Ludov. c.	131		
42.	Te lucis ante terminum	Teresia c.	131		
43.	Te lucis ante terminum	c.	132	71	Om. s, Om. s. Praed.
44.	Te lucis ante terminum	Thom. c.	132	192	
45.	Ecce iam noctis	l.	140	144	
46.	Iam lucis orto sidere	fer. I.	143	51	
47.	Iam lucis orto sidere	TP I.	144	3	
48.	Nunc Sancte nobis Spiritus	fer. III.	148	51	
49.	Nunc Sancte nobis Spiritus	TP III.	148	3	
50.	Rector potens verax Deus	fer. VI.	153	51	
51.	Rector potens verax Deus	TP VI.	153	3	
52.	Rerum Deus tenax vigor	fer. IX.	158	51	
53.	Rerum Deus tenax vigor	TP IX.	158	3	
54.	Lucis Creator optime	v.	166	8	
55.	Veni Redemptor	Nat, Circ. v.	335	53	
56.	A solis ortus	Circ. l.	354	53	
57.	Iesu dulcis memoria	S. nom. v.	358	513	
58.	Iesu decus angelicum	S. nom. l.	361		
59.	Hostis Herodes impie	Ep. v.	367	53	
60.	A Patre unigenitus	Ep. l.	370	53	
61.	O lux beata caelitum	S. Fam. v.	377		
62.	O gente felix hospita	S. Fam. l.	381	53	
63.	Aeterne rex altissime	Asc. v.	504	62	
64.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc. l.	507	62	divisio
65.	Beata nobis gaudia	Pent. v.	516	186	
66.	Impleta gaudent viscera	Pent. l.	519	186	divisio
67.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	520	17	
68.	Adesto Sancta Trinitas	Trin. v.	531	65	
69.	O Trinitas laudabilis	Trin. l.	535	65	
70.	Pange lingua... corporis	Corp. v.	540	56	
71.	Pange lingua... corporis	Corp. v.	541		
72.	Pange lingua... corporis	Corp. v.	541		
73.	Verbum supernum... nec Patris	Corp. l.	544	62	
74.	Quicumque certum queritis	Cord. J. v.	554	513	
75.	Summi parentis filio	Cord. J. l.	558	513	
76.	Mentes iuuet fidelium	Comp. BMV v.	610		
77.	Dum crimen adae solvitur	Comp. BMV l.	614		
78.	Te Ioseph celebrent	Joseph v.	618		dallam a 733. o-n

	incipit	lit. funkció	oldal	Mon.	megj.
79.	Caelitum Ioseph	Joseph l.		151	

Proprium Sanctorum

	incipit	lit. funkció	dátum	oldal	Mon.	megj.
80.	Martyr Dei qui unicum	Steph. l.	<i>dec. 26.</i>	654	53	
81.	Deus tuorum militum	Steph. v.	<i>dec. 26.</i>	655	53	
82.	Aeterna Christi munera	Joh. ap. l.	<i>dec. 27.</i>	658	53	
83.	Exsultet caelum laudibus	Joh. ap. v.	<i>dec. 27.</i>	659	53	
84.	Caterva matrum personat	Innoc. l.	<i>dec. 28.</i>	662	53	divisio
85.	Quae vox quae poterit	Innoc. v.	<i>dec. 28.</i>	61	420	dallam a comm. pl. mart.- ban
86.	Iam bone pastor	Cath. P. v.	<i>jan. 18.</i>	665	69	divisio
87.	Grande Raymundi	Raym. v.	<i>jan. 23</i>	680	151	
88.	Sacra Raymundi	Raym. l.	<i>jan. 23</i>	683	151	
89.	Doctor egregie Paule	Conv. P. v.	<i>jan. 25.</i>	687	69	divisio
90.	Aurora soli praevia	App. BMV l.	<i>febr. 11.</i>	705	16	
91.	Omnis expertem	App. BMV II. v.	<i>febr. 11.</i>	708		
92.	Matris sub alme	Conf. l.	<i>febr. 12.</i>	711	148	Ss. Conf. Ord. Serv. BMV
93.	Belladum late	Conf. v.	<i>febr. 12.</i>	713		
94.	Solemne laudis	Cath. Ric. v.	<i>febr. 13.</i>	715		
95.	Iam noctis	Cath. Ric. l.	<i>febr. 13.</i>	718		
	Iam bone pastor	Cath. P. v.	<i>febr. 22.</i>		69	= jan. 18
96.	Exsultet mentis iubilo	Thom. v.	<i>márc. 7.</i>	722	192	
97.	Lauda mater ecclesia	Thom. l.	<i>márc. 7.</i>	726	192	
98.	Te Ioseph celebrent	Joseph v.	<i>márc. 19.</i>	730		
99.	Te Ioseph celebrent	Joseph v.	<i>márc. 19.</i>	732	420	
100.	Te Ioseph celebrent	Joseph v.	<i>márc. 19.</i>	733		
101.	Iste quem laeti	Joseph v.	<i>márc. 19.</i>	735	151	
102.	Gabrielem veneremur	Gabr. v.	<i>márc. 24.</i>	738	112	
103.	O robur Domini	Gabr. l.	<i>márc. 24.</i>	742	420	
	Haec tuae virgo	Stig. Sien. K. v.	<i>ápr. 1.</i>		642	=ápr. 30.
	Iam ferox miles	Stig. Sien. K. l.	<i>ápr. 1.</i>		642	=ápr. 30.
104.	Mente iocunda	Vinc. v.	<i>ápr. 5.</i>	754	151	
105.	Magne Vincenti	Vinc. l.	<i>ápr. 5.</i>	759	151	
106.	Agnētis alma virginis	Agn. v.	<i>ápr. 20.</i>	763		
107.	Magnae dies	Agn. l.	<i>ápr. 20.</i>	767		

	incipit	lit. funkció	dátum	oldal	Mon.	megj.
108.	Aternae regi gloriae	Cor. v.	ápr. 24.	770	190	
109.	Lauda fidelis concio	Cor. l.	ápr. 24.	774	190	
110.	Magnae dies laetitiae... Petrus	P. mart. v.	ápr. 29.	779	188	
111.	Exsultet claro sidere	P. mart. l.	ápr. 29.	783	188	
112.	Haec tuae virgo	Sien. K. v.	ápr. 30.	787	642	
113.	Iam ferox miles	Sien. K. v.	ápr. 30.	791	642	
114.	Salve crux sancta	Inv. v.	máj. 3.	800	69	
115.	Originale crimen	Inv. l.	máj. 3.	804	69	
116.	Pio beato iubilos	Pius v.	máj. 5.	809		
117.	Aurora caeli purpura	Pius l.	máj. 5.	813		
	Tibi Christe splendor Patris	App. Mich. v.	máj. 8.		112	=szept. 29.
	Christe sanctorum	App. Mich. l.	máj. 8.		422	=szept. 29.
118.	Ut Antoni gloriam	Ant. v.	máj. 10.	817	127	
119.	Cum sol ad cursum	Ant. l.	máj. 10.	821		
	Gaude mater ecclesia	Trans. Dom. v.	máj. 24.		190	=aug. 4.
	Hymnum novae letitiae	Trans. Dom. l.	máj. 24.		190	=aug. 4.
120.	Ut queant laxis	Joh. b. v.	jún. 24.	825	151	
121.	O nimis felix	Joh. b. l.	jún. 24.	828	151	divisio
122.	Aurea luce et decore roseo	P. P. v.	jún. 29.	839	69	
123.	Olivae binae	P. P. l.	jún. 29.	839	69	divisio
	Doctor egregie Paule	Comm. P. v.	jún. 29.	845	69	=jan. 25
124.	Festivis resonent	Sang. v.	júl. 1.	850		
125.	Salvete Christi	Sang. l.	júl. 1.	854		
126.	Martyrum virtus	Joh. OP v.		860		
127.	Nocte iam	Joh. OP v.		863		
128.	Lauda mater ecclesia	Magd. v.	júl. 22.	867	189	
129.	Aeterni Patris unice	Magd. l.	júl. 22.	871	189	
	Aurea luce et decore roseo	P. ad Vinc. v.	aug. 1.		69	=jún. 29.
	Olivae binae	P. ad Vinc. l.	aug. 1.		69	=jún. 29.
	Martyr Dei qui unicum	Inv. Steph. l.	aug. 3.		53	=jan. 26.
	Deus tuorum militum	Inv. Steph. v.	aug. 3.		53	=jan. 26.
130.	Gaude mater ecclesia	Dom. v.	aug. 4.	880	190	
130.	Hymnum novae leticiae	Dom. l.	aug. 4.	883	190	
132.	Quicumque Christum	Transf. v.	aug. 6.	887	190	
133.	Amor Iesu dulcissime	Transf. l.	aug. 6.	890	190	
134.	Deus tuorum militum	Laur. v.	aug. 10.	894	190	
135.	Martyr Dei qui unicum	Laur. l.	aug. 10.	896	190	
136.	In hoc Hyacinti jubilo	Hyac. v.	aug. 17.	907	187	
137.	Vox pura laudet	Hyac. l.	aug. 17.	910	187	
138.	Magne pater Augustine	Aug. v.	aug. 28.	913	56	

	incipit	lit. funkció	dátum	oldal	Mon.	megj.
139.	Caeli cives applaudite	Aug. I.	aug. 28.	918	414	
140.	Telluris omnes incolae	Rosa Lim. v.	aug. 30.	925	414	
141.	Aurora caelum	Rosa Lim. I.	aug. 30.	928	414	
	Salve crux sancta	Exalt. v.	szept. 14.		69	=máj. 3.
	Originale crimen	Exalt. I.	szept. 14.		69	=máj. 3.
142.	Iam toto subitus	Dol. BMV v.	szept. 15.	934		
143.	Summae Deus	Dol. BMV I.	szept. 15.	938		
144.	Tibi Christe splendor Patris	Mich. v.	szept. 29.	943	112	
145.	Christe sanctorum	Mich. I.	szept. 29.	946	422	
146.	Caelestis aulae nuntius	Ros. BMV v.	okt. 1.	952		
147.	Iam morte victor	Ros. BMV I.	okt. 1.	955		
148.	Tegestientem	Ros. BMV II. v.	okt. 1.	956		
149.	Custodes hominum	Ang. cust. v.	okt. 2.	960		
150.	Orbis patrator	Ang. cust. I.	okt. 2.	964	185	
151.	Proles de caelo	Franc. v.	okt. 4.	967		
152.	Plaude turba paupercula	Franc. I.	okt. 4.	972		
153.	Decus morum	Franc. II. v.	okt. 4.	976		
154.	Dum Ludovici gloria	Ludov. v.	okt. 10.	980		
155.	En Ludovici	Ludov. I.	okt. 10.	984		
156.	Regis superni nuntia	Ter. v.	okt. 15.	986		
157.	Haec est dies	Ter. I.	okt. 15.	989		
	Tibi Christe splendor Patris	Raph. v.	okt. 24.	992	112	=szept. 29.
	Christe sanctorum	Raph. I.	okt. 24.	994	422	=szept. 29.
158.	Te saeculorum principem	Chr. R. v.		996		
159.	Vexilla Christus	Chr. R. I.		1000	4	
160.	Iesu salvator seculi	Om. s. v.	nov. 1	1006	71	
161.	Christe Redemptor omnium	Om. s. I.	nov. 1	1010	71	
	Exsultet mentis iubilo	Patr. Thom. v.	nov. 13.		192	=márc. 7.
	Lauda mater ecclesia	Patr. Thom. I.	nov. 13.		192	=márc. 7.
162.	Iesu corona caelitum	Om. s. OP v.	nov. 12.	1025	71	
163.	Salvete cedri	Om. s. OP I.	nov. 12.	1029	71	
164.	Eia festivis	Albert v.	nov. 15.	1033		
165.	Noctis tenebras	Albert I.	nov. 15.	1037	148	
166.	Catharinae collaudemus	Kath. v.	nov. 25.	1050	56	
167.	Praesens dies expendatur	Kath. I.	nov. 25.	1054	56	

In festis Beatae Mariae Virginis

	incipit	lit. funkció	oldal	Mon.	megj.
168.	Ave maris stella	BMV v.	5*	67	
169.	O gloriosa domina	BMV I.	8*	187	

170.	O gloriosa domina	BMV I.	9*	16	Sabb, totis dupl.
------	-------------------	--------	----	----	----------------------

Dedicatio

	incipit	lit. funkció	oldal	Mon.	megj.
171.	Urbs beata Ierusalem	Ded. v.	18*	140	
172.	Angulare fundamentum	Ded. I.	21*	140	

Commune Sanctorum

	incipit	lit. funkció	oldal	Mon.	megj.
173.	Exsultet caelum	ap. v.	30*	66	
174.	Exsultet caelum	ap. v.	32*	52	
175.	Deus tuorum militum	mart. v.	46*	66	
176.	Deus tuorum militum	mart. v.	47*	52	II. class.
177.	Deus tuorum militum	mart. v.	48*	57	toto dupl.
178.	Deus tuorum militum	mart. v.	49*	134	semidupl.
179.	Deus tuorum militum	mart. v.	49*	115	dupl.
180.	Martyr Dei qui unicum	mart. I.	52*	52	
181.	Sanctorum meritis	pl. mart. v.	60*	420	toto dupl.
182.	Sanctorum meritis	pl. mart. v.	62*	108	dupl.
183.	Aeterna Christi... et martyrum	pl. mart. I.	67*	52	II. class.
184.	Aeterna Christi... et martyrum	pl. mart. I.	67*	66	pro qualitate
185.	Iste confessor	conf. v.	74*	422	toto dupl, TP
186.	Iste confessor	conf. v.	76*	146	dupl, TP
187.	Iste confessor	conf. v.	77*	107	semidupl, TP
188.	Iesu Redemptor	conf. I.	82*	52	
189.	Virginis proles	virg. v.	89*	422	toto dupl, TP
190.	Virginis proles	virg. v.	91*	146	dupl, TP
191.	Virginis proles	virg. v.	92*	107	semidupl, TP
192.	Iesu corona	virg. I.	97*	66	pro qualitate
193.	Iesu corona	virg. I.	97*	52	semidupl, TP
194.	Huius obtentu	nec virg, nec mart. v.	105*	422	Virginis divisiója
195.	Huius obtentu	nec virg, nec mart. v.	105*	146	Virginis divisiója
196.	Huius obtentu	nec virg, nec mart. v.	105*	107	Virginis divisiója

	incipit	lit. funkció	oldal	Mon.	megj.
197.	Pia mater et humilis	virg, nec mart. I.	107*	66	pro qualitate
198.	Pia mater et humilis	nec virg, nec mart. I.	107*	52	II. class.

Commune Sanctorum TP

	incipit	lit. funkció	oldal	Mon.	megj.
	Exsultet caelum	ap. TP v.	111*	66	I. class, mint 30*
200.	Exsultet caelum	ap. TP v.	111*	4	
201.	Exsultet caelum	ap. TP v.	113*	62	
202.	Aeterna Christi munera	ap. TP I.	115*	4	
203.	Aeterna Christi munera	ap. Asc. I.	116*	62	
204.	Deus tuorum militum	mart. TP v.	119*	4	
205.	Deus tuorum militum	mart. TP v.	120*	3	II. class.
206.	Deus tuorum militum	mart. Asc. v.	122*	62	
207.	Martyr Dei qui unicum	mart. TP I.	123*	4	
208.	Martyr Dei qui unicum	mart. Asc. I.	123*	62	
209.	Iesu Redemptor	conf. TP I.	126*	4	
210.	Iesu Redemptor	conf. Asc. I.	127*	62	
211.	Iesu corona	virg. TP I.	128*	4	
212.	Iesu corona	virg. Asc. I.	129*	62	

BMV in Sabb.

	incipit	lit. funkció	oldal	Mon.	megj.
213.	Ave maris stella	BMV Sabb. v.	130*	191	
214.	O gloriosa domina	BMV Sabb. I.	134*, 9*	16	

6.2. A német lovagrendi források részletes tartalma

D-DS (Darmstadt, Hessische Landes- und Hochschulbibliothek)

MS 872

Temporale

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
1.	Conditor alme siderum	Adv. v	216v	23	
2.	Verbum supernum..a Patre	Adv. m	216v	126	
3.	Vox clara ecce intonat	Adv. l	216v	126	
4.	Veni Redemptor gentium	Nat. v	216v	53	
5.	Christe Redemptor... ex Patre	Nat. m	217	71	
6.	A solis ortus cardine	Nat. l	217	53	
7.	Sancte Dei pretiose	Steph.		162	vonal nélkü- li neumák divisio
8.	Hostis Herodes impie	Ep. v	217v	53	
9.	A Patre unigenitus	Ep. m, l	217v	53	
10.	O lux beata Trinitas	Sabb. v	217v	22	
11.	Te lucis ante terminum	c	217v	116	
12.	Nocte surgentes	m	218	146	
13.	Ecce iam noctis	l	218	146	
14.	Iam lucis orto sidere	l.	218		
15.	Lucis Creator optime	v	218	155	
16.	Lucis Creator optime	v	218	11	
17.	Audi benigne Conditor	Quadr. v	218	55	
18.	Christe qui lux es	Quadr. c.	218v	9	
19.	Summi largitor praemii	Quadr. m	218v	54	
20.	Iam Chiste sol iustitiae	Quadr. l	218v	55	
21.	Vexilla regis prodeunt	Pass. v	219	32	
22.	Pange lingua... praelium	Pass. m	219	56	
23.	Lustra sex qui iam peractis	Pass. l	219v	56	divisio
24.	Rex Christe factor omnium	in Cena	219v	12	
25.	Ad caenam agni	TP v	219v	4	
26.	Iesu nostra redemptio	TP c	220	513	
27.	Aurora lucis rutilat	TP m	220	4	
28.	Sermone blando angelus	TP l	219v	4	„ad notam Ad caenam agni”
29.	Sermone blando angelus	TP l	220	3	
30.	Festum nunc celebre	Asc.v	220v	512	
31.	Aeterne rex altissime	Asc. m	220v	62	

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
32.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc. I	220v	62	divisio
33.	Beata nobis gaudia	Pent. v	221	4	
34.	Iam Christus astra ascenderat	Pent. m	221	4	
35.	Impleta gaudent viscera	Pent. I	221	4	divisio
36.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	221v	17	
37.	Adesto Sancta Trinitas	Trin.	221v	172	

Sanctorale

	incipit	funkció	dátum	fol.	Mon.	megj.
38.	Ut queant laxis	Joh. b. v.	<i>jún. 24.</i>	221	72	
39.	Antra deserti	Joh. b. m.	<i>jún. 24.</i>	222	72	divisio
40.	O nimis felix	Joh. b. I.	<i>jún. 24.</i>	222	72	divisio
41.	Aurea luce	Petr., Paul.	<i>jún. 29.</i>	222	152	
42.	Pange lingua Magdalenae	Magd.	<i>júl. 22.</i>	222v	56	
43.	O quam glorifica	Ass. v	<i>aug. 15.</i>	222v	68	
44.	Quem terra pontus	Ass. m	<i>aug. 15.</i>	223	16	
45.	O gloriosa domina	Ass. I	<i>aug. 15.</i>	223	16	divisio
46.	Fit porta Christi	Nat. BMV v	<i>szept. 8.</i>	223	402	
47.	Gaude visceribus	Nat. BMV m	<i>szept. 8.</i>	223v	518	
48.	Quod chorus vatum	Nat. BMV I	<i>szept. 8.</i>	223v	151	
49.	Salve crux sancta	Crux	<i>szept. 14.</i>	223v	152	
50.	Signum crucis	Crux	<i>szept. 14.</i>	224	402	
51.	Tibi Christe	Mich.	<i>szept. 29.</i>	224	162	
52.	Christe sanctorum	Mich.	<i>szept. 29.</i>	224v	146	
53.	Iesu Salvator saeculi	Om. S.	<i>nov. 1.</i>	224v	71	
54.	Christe Redemptor... conserva	Om. S.	<i>nov. 1.</i>	224v	71	
55.	Hymnum Deo vox	Elis.	<i>nov. 19.</i>	225	56	
56.	Haec insignis	Elis.	<i>nov. 19.</i>	225	56	
57.	Katherinae collaudemus	Kath. v	<i>nov. 25.</i>	225	56	
58.	Pange lingua... virginis	Kath. m	<i>nov. 25.</i>	225	56	
59.	Praesens dies expendatur	Kath. I	<i>nov. 25.</i>	225	56	

Commune

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
60.	Adnue Christe	ap. ev. v	225v	152	
61.	Exsultet caelum	ap. ev. m	226	114	
62.	Aeterna Christi	ap. ev. I	226	127	
63.	Deus tuorum militum	mart. v, m	226	52	
64.	Martyr Dei	mart. I	226v	115	

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
65.	Sanctorum meritis	pl. mart. v	226v	159	
66.	Rex gloriose martyrum	pl. mart. l	226v	158	
67.	Iste confessor	conf. v, m	227	146	
68.	Iesu Redemptor	conf. l	227	115	
69.	Virginis proles	virg.	227	107	
70.	Iesu corona virginum	virg	227v	115	
71.	Urbs beata Ierusalem	Ded. v	227v	162	
72.	Iam lucis orto sidere	Ded. l	228		in toto dupl.
73.	Iam lucis orto sidere	I.	228		
74.	Iam lucis orto sidere	I.	228		
75.	Iam lucis orto sidere	I.	228		
76.	Iam lucis orto sidere	I.	228		
77.	Ave maris stella	BMV	228	67	

PL-PE (Pelplin, Biblioteka Seminarium Duchowne)

Rps L19

Temporale

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
1.	A solis ortus cardine	Nat. l	112	53	
2.	Hostis Herodes impie	Ep. v	112	53	divisio
3.	A Patre unigenitus	Ep. m	112	53	
4.	O lux beata Trinitas	Sabb. v	112v	22	
5.	Te lucis ante terminum	c	112v	116	
6.	Nocte surgentes	m	112v	146	
7.	Ecce iam noctis	l	113	146	
8.	Iam lucis orto sidere	I.	113	414	
9.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	113	414	
10.	Rector potens verax Deus	IV.	113	414	
11.	Rerum Deus tenax vigor	IX.	113	414	
12.	Lucis Creator optime	D. v	113v	155	
13.	Audi benigne Conditor	Quadr. v	113v	55	
14.	Christe qui lux es et dies	Quadr. c	113v	9	
15.	Summi largitor praemii	Quadr. m	114	54	
16.	Iam Christe sol iustitiae	Quadr. l	114	55	
17.	Vexilla regis prodeunt	Pass. v	114v	32	
18.	Pange lingua... praelium	Pass. m	114v	623	
19.	Lustra sex qui iam peractis	Pass. l	115	623	divisio
20.	Rex Christe factor omnium	Cena D.	115	12	

Commune

	incipit	funkció	folio	Mon.	megjegyzés
21.	Quem terra pontus	BMV m	115	16	
22.	O gloriosa domina	BMV l	115v	16	divisio
23.	Ave maris stella	Annunt.	115v	67	márc. 25.
24.	Adnue Christe	ap. v	115v	152	
25.	Exsultet caelum laudibus	ap. m	116	127	
26.	Aeterna Christi munera	ap. l	116	127	
27.	Deus tuorum militum	mart.	116	52	
28.	Martyr Dei qui unicum	mart. l	116v	115	
29.	Sanctorum meritis	pl. mart.	116v	159	
30.	Rex gloriose martyrum	pl. mart. l	117	158	
31.	Iste confessor	conf. v, m	117	160	
32.	Iesu Redemptor omnium	conf. l	117	115	
33.	Virginis proles	virg. v, m	117v	107	
34.	Iesu corona virginum	virg. l	117v	525	
35.	Gaude visceribus	Nat. BMV	118	518	szept. 8.

PL-PE (Pelplin, Biblioteka Seminarium Duchowne)

Rps L10

Antifonále – Temporale

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
1.	Ad caenam agni providi	TP	8v	4	
2.	Iesu nostra redemptio	TP	9	513	
3.	Festum nunc celebre	Asc.	17	512	
4.	Beata nobis gaudia	Pent.	23	4	
5.	Adesto Sancta Trinitas	Trin.	30v	172	dallam hiányos
6.	Te lucis ante terminum	c	30v	414	g-ról
7.	Pange lingua... corporis	Corp. v	36v	56	
8.	Verbum supernum prodiens	Corp. m	37v	4	
9.	Sacris solemniis	Corp. l	41	512	
10.	Iam lucis orto sidere	I.	41v	414	
11.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	42	414	
12.	Rector potens verax Deus	VI.	42v	414	
13.	Rerum Deus tenax vigor	IX.	42v	414	
14.	Urbs beata Ierusalem	Ded.	43v	162	
15.	Angulare fundamentum	Ded.	48	162	

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
16.	O lux beata Trinitas	v	49	22	
17.	Lucis Creator optime	v	55	155	
18.	Lucis Creator optime	v	55v	8	

Antifonále – Sanctorable

	incipit	funkció	dátum	folio	Mon.
19.	Ave maris stella	Annunt.	<i>márc. 25.</i>	86v	67
20.	Fit porta Christi pervia	Annunt.	<i>márc. 25.</i>	87	402
21.	Salve crux sancta	Crux	<i>máj. 3</i>	95v	152
22.	Ut queant laxis	Joh. b.	<i>jún. 24.</i>	99	72
23.	Aurea luce	Petr., Paul.	<i>jún. 29.</i>	107v	152
24.	Pange lingua Magdalenae	Magd.	<i>júl. 22.</i>	125v	56
25.	De stella sol oriturus	Anna	<i>júl. 26.</i>	135	53
26.	Sancte Dei pretiose	Inv. Steph.	<i>aug. 3.</i>	142	162
27.	O quam glorifica	Ass.	<i>aug. 15.</i>	164v	68
28.	Magne pater Augustine	Aug.	<i>aug. 28.</i>	174	162
29.	Gaude visceribus	Nat. BMV	<i>szept. 8.</i>	188	518
30.	Tibi Christe splendor Patris	Mich.	<i>szept. 29.</i>	196	162
30.	Iesu Salvator saeculi	Om. s.	<i>nov. 1.</i>	201	71
32.	Hymnum Deo vox iocunda	Elis.	<i>nov. 19.</i>	210	56

Antifonále – Commune

	incipit	funkció	folio	Mon.
33.	Adnue Christe	ap.	226	152
34.	Deus tuorum militum	mart.	227v	52
35.	Sanctorum meritis	pl. mart.	242	159
36.	Iste confessor	conf., ep.	248v	146
37.	Iste confessor	conf., ep.	248v	160
38.	Virginis proles	virg.	253	107

Himnarium – Temporale

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
39.	Aurora lucis rutilat	TP	257v	4	
40.	Sermone blando angelus	TP	258	4	divisio
41.	Aeterne rex altissime	Asc. m	258	62	
42.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc. m	258v	62	divisio
43.	Iam Christus astra ascenderat	Pent.	258v	62	
44.	Impleta gaudent viscera	Pent. I		62	divisio
45.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	258v	17	

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
46.	Ecce iam noctis	l	259	146	
47.	Nocte surgentes	m	259	146	

Himnarium – Sanctorale

	incipit	funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
48.	Antra deserti	Joh. b.	<i>jún. 24.</i>	259v	72	divisio
49.	O nimis felix	Joh. b.	<i>jún. 24.</i>	259v	72	divisio
50.	Aestimavit ortulanum	Magd. l	<i>júl. 22.</i>	259v	56	
51.	Quem terra pontus	BMV m		260	16	
52.	O gloriosa domina	BMV l		260v	16	divisio
53.	Signum crucis	Crux m	<i>szept. 14.</i>	260		
54.	Christe sanctorum	Mich. m	<i>szept. 29.</i>	260v	774?	
55.	Christe Redemptor... conserva	Om. s.	<i>nov. 1.</i>	261	71	
56.	Haec in signis	Elis. m	<i>nov. 19.</i>	261v	56	divisio
57.	Tandem iuro destituta	Elis. l	<i>nov. 19.</i>	261v	56	divisio
58.	Pange lingua... virginis	Kath. m	<i>nov. 25.</i>	261v	56	
59.	Praesens dies expendatur	Kath. l	<i>nov. 25.</i>	262	56	

Himnarium – Commune

	incipit	funkció	folio	Mon.
60.	Exsultet caelum laudibus	ap. m	262	127
61.	Aeterna Christi munera	ap. l	262	127
62.	Martyr Dei qui unicum	mart. l	262v	115
63.	Rex gloriose martyrum	pl. mart. l	262v	
64.	Iesu Redemptor omnium	conf. l	263	115
65.	Iesu corona virginum	virg. l	263	115
66.	Te lucis ante terminum	c	263v	414
67.	Te lucis ante terminum	c	263v	64
68.	Te lucis ante terminum	c	263v	57
69.	Te lucis ante terminum	c	263v	115
70.	Te lucis ante terminum	c	263v	8

Temporale

incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
1. Conditor alme siderum	Adv. v	297v	23	
2. Verbum supernum... a Patre	Adv. m	297v	126	
3. Vox clara ecce intonat	Adv. l	298	126	
4. Veni Redemptor gentium	Nat. v	298	53	
5. Christe Redemptor omnium	Nat. m	298v	53	
6. A solis ortus cardine	Nat. l	299	53	
7. Hostis Herodes impie	Ep.	299v	53	divisio
8. A Patre unigenite	Ep. m	299v	53	
9. Lucis Creator optime	v	300	11	
10. Audi benigne Conditor	Quadr. v	300	55	
11. Christe qui lux es et dies	Quadr. c	300v	9	
12. Summi largitor praemii	Quadr. m	300v	54	
13. Iam Chiste sol iustitiae	Quadr. l	301	55	
14. Vexilla regis prodeunt	Pass. v	301v	32	
15. Pange lingua... praelium	Pass. m	301v	56	
16. Lustra sex qui iam peractis	Pass. l	302	56	divisio
17. Rex Christe factor omnium	Cena	302v	12	

Sanctorale

incipit	funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
18. Gaude visceribus		<i>dec. 8.</i>	303	518	

Nat. BMV

19. Sancte Dei pretiose	Steph.	dec. 26.	303	162	
20. Quod chorus vatum	Purif. v	febr.2.	303v	151	
20. Fit porta Christi pervia	Purif.	febr. 2.	304	402	
22. Quem terra pontus	Purif. m	febr. 2.	304	16	
23. O gloriosa domina	Purif. l	febr. 2.	304v	16	divisio
24. Doctor egregie	Paul.		304v	152	divisio
25. Iam bone pastor	Petr.	febr. 22.	304v	152	divisio
26. Ave maris stella	Ann.	márc. 25.	305	67	

Commune

	incipit	funkció	folio	Mon.	
27.	Adnue Christe	ap. v	305	152	
28.	Exsultet caelum laudibus	ap. m	305v	127	
29.	Aeterna Christi munera	ap. l	305v	127	
30.	Deus tuorum militum	mart. v, m	306	52	
31.	Martyr Dei qui unicum	mart. l	306	115	
32.	Sanctorum meritis	pl. mart. v	306v	159	
33.	Rex gloriose martyrum	pl. mart. l	307		
34.	Iste confessor	conf. v, m	307	160	
35.	Iste confessor	conf.	307v	146	
36.	Iste confessor	conf.	307v	72	
37.	Iesu Redemptor omnium	conf. l	308	115	
38.	Virginis proles	virg.	308	107	
39.	Iesu corona virginum	virg.	308v	115	

PL-PE (Pelplin, Biblioteka Seminarium Duchowne)

Rps L6

Temporale

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
1.	Ad caenam agni providi	TP	264v	4	
2.	Iesu nostra redemptio	TP	264v	513	
3.	Ad caenam agni providi	TP	265	3	
4.	Aurora lucis rutilat	TP m	265	4	
5.	Sermone blando angelus	TP l	265v	4	divisio
6.	Festum nunc celebre	Asc.	265v	512	
7.	Aeterne rex altissime	Asc.	266	62	
8.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc.	266v	62	divisio
9.	Beata nobis gaudia	Pent.	266v	4	
10.	Iam Christus astra ascenderit	pent. m	267	4	
11.	Impleta gaudent viscera	Pent. l	267	4	divisio
12.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	267v	17	
13.	Adesto Sancta Trinitas	Trin.	267v	172	
14.	O lux beata Trinitas	Sabb. v	268	22	
15.	Nocte surgentes	m	268	146	
16.	Ecce iam noctis	l	268	146	
17.	Lucis Creator optime	D. v	268v	155	
18.	Lucis Creator optime	feria v	269	11	

	incipit	funkció	folio	Mon.	megj.
19.	Pange lingua... corporis	Corp. v	269	56	
20.	Verbum supernum... nec Patris	Corp. m	269v	4	
21.	Sacris solemniis	Corp.	270	159	
22.	Urbs beata Ierusalem	Ded.	270v	162	
23.	Angulare fundamentum	Ded. l	270v	162	divisio

Sanctorale

	incipit	funkció	dátum	fol.	Mon.	megj.
24.	Sancte Dei pretiose	Steph.	<i>dec. 26.</i>	271	162	
25.	Ave maris stella	BMV		271	67	
26.	Fit porta Christi	BMV		271v	402	
27.	Quem terra pontus	BMV m		271v	16	
28.	O gloriosa domina	BMV		272	16	divisio
29.	Salve crux sancta	Crux	<i>máj. 3.</i>	272	152	
30.	Signum crucis	Crux m	<i>máj. 3.</i>	272v	402	
31.	Aeternae regi gloriae	Spin. cor.	<i>máj. 4.</i>	272v	4	
32.	Lauda fidelis concio	Cor. l	<i>máj. 4.</i>	273	4	
33.	Ut queant laxis	Joh. b. v	<i>jún. 24.</i>	273	72	
34.	Antra deserti	Joh. b. m	<i>jún. 24.</i>	273	72	divisio
35.	O nimis felix	Joh. b. l	<i>jún. 24.</i>	273	72	divisio
36.	Aurea luce	Petr., Paul	<i>jún. 29.</i>	273v	152	
37.	Assunt festa iubilea	Visit.	<i>júl. 2.</i>	274	172	
38.	Pange lingua Magdalenae	Magd.	<i>júl. 22.</i>	274v	56	
39.	Aestimavit ortulanum	Magd.	<i>júl. 22.</i>	275	56	
40.	De stella sol oriturus	Anna	<i>júl. 26.</i>	275v	57	
41.	Preclari patris Abrahae	Anna l	<i>júl. 26.</i>	275v	57	
42.	O quam glorifica	Ass.	<i>aug. 15.</i>	276	68	
43.	Magne pater Augustine	Aug.	<i>aug. 28.</i>	276	162	
44.	Caeli cives applaudite	Aug. l	<i>aug. 28.</i>	276v	52	
45.	Gaude visceribus	Nat. BMV	<i>szept. 8.</i>	277	518	
46.	Tibi Christe splendor Patris	Mich.	<i>szept. 29.</i>	277	162	
47.	Christe sanctorum	Mich. l	<i>szept. 29.</i>	277v	146	
48.	Hymnum deo vox iocunda	Elis. v	<i>nov. 19.</i>	278v	56	
49.	Haec in signis	Elis. m	<i>nov. 19.</i>	279	56	
50.	Tandem iuro destituta	Elis. l	<i>nov. 19.</i>	279	56	
51.	Katherinae collaudemus	Kath. v	<i>nov. 25.</i>	279	56	
52.	Pange lingua... virginis	Kath. m	<i>nov. 25.</i>	279v	56	
53.	Praesens dies expendatur	Kath. l	<i>nov. 25.</i>	280	56	

Commune

	incipit	funkció	folio	Mon.	
54.	Adnue Christe	ap.	280	152	
55.	Exsultet caelum	ap. m	280v	127	
56.	Aeterna Christi	ap. l	280v	127	
57.	Deus tuorum militum	mart.	281	52	
58.	Martyr Dei qui unicum	mart. l	281	115	
59.	Sanctorum meritis	pl. mart	281v	159	
60.	Rex gloriose martyrum	pl. mart. l	282	158	
61.	Iste confessor	conf.	282	146	
62.	Iste confessor	conf.	282v	160	
63.	Iesu Redemptor omnium	conf. l	282v	115	
64.	Iesu Redemptor omnium	conf. l	283	57	
65.	Virginis proles	virg.	283	107	
66.	Iesu corona virginum	virg.	283v	115	
67.	Iam lucis orto sidere	I.	283v	414	
68.	Iam lucis orto sidere	I.	284	64	
69.	Iam lucis orto sidere	I.	284	57	
70.	Iam lucis orto sidere	I.	284	525	
71.	Iam lucis orto sidere	I.	284	7	
72.	Iam lucis orto sidere	I.	284v	115	

CZ-Pn (Praha, Knihovna Národního muzea)

XIII A7

Temporale

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
1.	Conditor alme siderum	Adv. v.	[1]	23	foliálás nincs v. nem látszik
2.	Verbum supernum... a Patre	Adv. m.	[1]	126	
3.	Vox clara ecce intonat	Adv. l.	[1]	126	
4.	Veni Redemptor gentium	Nat. v.	[1]	53	
5.	Christe Redemptor... ex Patre	Nat. m.	[1v]	71	
6.	A solis ortus cardine	Nat. l.	[1v]	53	
7.	Hostis Herodes impie	Ep. v.	[1v]	53	divisio
8.	A Patre unigenitus	Ep. l.	[1v]	53	
9.	O lux beata Trinitas	v.	[2]	22	
10.	Te lucis ante terminum	c.	[2]	116	

	incipit	lit. funció	folio	Mon.	megj.
11.	Nocte surgentes	fer. m.	[2]	146	
12.	Ecce iam noctis	l.	[2]	144	
13.	Iam lucis orto sidere	I.	[2]	414	
14.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	[2v]	127	
15.	Rector potens verax Deus	VI.	[2v]	115	
16.	Rerum Deus tenax vigor	IX.	[2v]	7	
17.	Lucis Creator optime	v.	[2v]	155	
18.	Audi benigne Conditor	Quadr. v.	[2v]	55	
19.	Christe qui lux es et dies	Quadr. c.	[3]	9	
20.	Summi largitor praemii	Quadr. m.	[3]	54	
21.	Iam Christe sol iustitiae	Quadr. l.	[3]	55	
22.	Vexilla regis prodeunt	Pass. v.	[3]	32	
23.	Pange lingua... praelium	Pass. m.	[3v]	56	
24.	Lustris sex qui iam peractis	Pass. l.	[3v]	56	divisio
25.	Rex Christe factor omnium	Cena	[3v]	12	
26.	Ad caenam agni providi	Pasc. v.	[4]	4	
27.	Iesu nostra redemptio	Pasc. c.	[4]	513	
28.	Aurora lucis rutilat	Pasc. m.	[4]	4	
29.	Sermone blando angelus	Pasc. l.	[4]	3	divisio
30.	Festum nunc celebre	Asc. v.	[4v]	512	
31.	Aeterne rex altissime	Asc. m.	[4v]	62	
32.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc. l.	[4v]	62	divisio
33.	Beata nobis gaudia	Pent. v.	[5]	4	
34.	Iam Christus astra ascenderat	Pent. m.	[5]	4	
35.	Impleta gaudent viscera	Pent. l.	[5]	4	divisio
36.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	[5]	17	
37.	Adesto Sancta Trinitas	Trin. v.	[5v]	172	
38.	Pange lingua... corporis	Corp. v.	[5v]	56	
39.	Verbum supernum... nec Patris	Corp. m.	[5v]	62	
40.	Sacris solemnibus	Corp. l.	[6]	70	
41.	Urbs beata Ierusalem	Ded. v,m.	[6]	162	
42.	Angulare fundamentum	Ded. l.	[6]	162	divisio

Sanctorale

	incipit	lit. funció	dátum	folio	Mon.	megj.
43.	Gratuletur ecclesia	Barb.	<i>dec. 4.</i>	[6v]	16	
44.	Sancte Dei pretiose	Steph.	<i>dec. 26.</i>	[6v]	162	
45.	Quod chorus vatum	Purif.	<i>febr. 2.</i>	[6v]	151	
46.	Fit porta Christi pervia	Purif. c.	<i>febr. 2.</i>	[6v]	402	
47.	Quem terra pontus	Purif. m.	<i>febr. 2.</i>	[7]	16	

	incipit	lit. funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
48.	O gloriosa domina	Purif. l.	<i>febr. 2.</i>	[7]	16	divisio
49.	Ave maris stella	Annunt.	<i>márc. 25.</i>	[7]	67	
50.	Salve crux sancta	S. crux	<i>máj. 3.</i>	[7]	152	
51.	Signum crucis	S. crux	<i>máj. 3.</i>	[7v]	402	
52.	Ut queant laxis	Joh. b. v.	<i>jún. 24.</i>	[7v]	72	
53.	Antra deserti	Joh. b. m.	<i>jún. 24.</i>	[7v]	72	divisio
54.	O nimis felix	Joh. b. l.	<i>jún. 24.</i>	[7v]	72	divisio
55.	Aurea luce	P. P.	<i>jún. 29.</i>	[7v]	152	
56.	Pange lingua Magdalena	Magd.	<i>júl. 22.</i>	[8]	56	
57.	Aestimavit ortulanum	Magd.	<i>júl. 22.</i>	[8]	56	
58.	Lucis huius festa	Anna	<i>júl. 26.</i>	[8v]	67	
59.	O quam glorifica	Assumpt.	<i>aug. 15.</i>	[8v]	68	
60.	Magne pater Augustine	Aug.	<i>aug. 28.</i>	[8v]	56	
61.	Caeli cives applaudite	Aug.	<i>aug. 28.</i>	[8v]	52	
62.	Gaude visceribus	Nat. BMV	<i>szept. 8.</i>	[9]	518	rubrika homályos
63.	Tibi Christe splendor Patris	Mich.	<i>szept. 29.</i>	[9]	162	
64.	Christe sanctorum	Mich. l.	<i>szept. 29.</i>	[9]	146	
65.	Iesu Salvator saeculi	Om. s.	<i>nov. 1.</i>	[9v]	71	
66.	Christe Redemptor... conserva	Om. s. l.	<i>nov. 1.</i>	[9v]	71	
67.	Hymnum Deo vox iocunda	Eliz.	<i>nov. 19.</i>	[9v]	56	
68.	Haec insignis	Eliz. m.	<i>nov. 19.</i>	[10]	56?	csak szöveg
69.	Tandem iuro destituta	Eliz. l.	<i>nov. 19.</i>	[10]	56?	csak szöveg
70.	Katherinae collaudemus	Kath.	<i>nov. 25.</i>	[10]	56	
71.	Pange lingua... virginis	Kath. m.	<i>nov. 25.</i>	[10]	56?	csak szöveg
72.	Praesens dies expendatur	Kath. l.	<i>nov. 25.</i>	[10v]	56?	csak szöveg

Commune

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
73.	Adnue Christe	ap,ev.	[10v]	152	
74.	Exsultet caelum laudibus	ap,ev. m.	[10v]	114	
75.	Aeterna Christi munera	ap,ev. l.	[10v]	127	
76.	Deus tuorum militum	mart.	[11]	52	
77.	Martyr Dei qui unicum	mart.	[11]	115	
78.	Sanctorum meritis	pl. mart.	[11]	159	
79.	Rex gloriose martyrum	pl. mart.	[11v]	158	
80.	Iste confessor	conf.	[11v]	146	
81.	Iesu Redemptor omnium	conf.	[11v]	115	
82.	Virginis proles	virg.	[11v]	107	
83.	Iesu corona virginum	virg.	[12]	115	

	incipit	lit. funkcjó	folio	Mon.	megj.
84.	Iam lucis orto sidere	I.	[12]	134	
	Iam lucis orto sidere	I.	[12]	414	=temporale 13. sz.
85.	Iam lucis orto sidere	I.	[12]	64	
86.	Iam lucis orto sidere	I.	[12]	127	
87.	Iam lucis orto sidere	I.	[12]	115	
88.	Iam lucis orto sidere	I.	[12]	7	
89.	Iam lucis orto sidere	I.	[12v]	53	
90.	Iam lucis orto sidere	I.	[12v]	55	
91.	Iam lucis orto sidere	I.	[12v]	4	
92.	Iam lucis orto sidere	I.	[12v]	3	
93.	Iam lucis orto sidere	I.	[12v]	525	
94.	Aeternae regi gloriae	Cor. m.	[13]	4	
95.	Lauda fidelis concio	Cor. l.	[14]	4	

PL-GD (Gdańsk, Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk)

MS Mar F405

Temporale

	incipit	lit. funkcjó	folio	Mon.	megj.
1.	Ad caenam agni providi	TP v.	209	4	
2.	Iesu nostra redemptio	TP c.	209	513	
3.	Aurora lucis rutilat	TP m.	209	4	
4.	Aurora lucis rutilat	TP fer. m.	209v	3	
5.	Sermone blando angelus	TP l.	209v	4	divisio
6.	Sermone blando angelus	TP fer. l.	209v	3	divisio
7.	Festum nunc celebre	Asc. v.	209v	512	
8.	Aeterne rex altissime	Asc. m.	210	62	
9.	Tu Christe nostrum gaudium	Asc. l.	210	62	divisio
10.	Beata nobis gaudia	Pent. v.	210	4	
11.	Iam Christus astra ascenderat	Pent. m.	210v	4	
12.	Impleta gaudent viscera	Pent. l.	210v	4	divisio
13.	Veni Creator Spiritus	Pent. III.	210v	17	
14.	Adesto Sancta Trinitas	Trin. v.	211	172	
15.	Pange lingua... corporis	Corp. v.	211	56	
16.	Verbum supernum... nec Patris	Corp. m.	211v	414	
17.	Sacris solemniis	Corp. l.	211v	512	
18.	O lux beata Trinitas	v.	211v	22	

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
19.	Te lucis ante terminum	c.	212	116	
20.	Te lucis ante terminum	fer. c.	212	8	
21.	Nocte surgentes	Dom. m.	212	146	
22.	Nocte surgentes	fer. m.	212	144	
23.	Ecce iam noctis	Dom. l.	212	146	
24.	Ecce iam noctis	fer. l.	212v	144	
25.	Iam lucis orto sidere	I.	212v	64	dupl.
26.	Iam lucis orto sidere	I.	212v	414	toto dupl.
27.	Iam lucis orto sidere	I.	212v	127	in diebus apost.
28.	Iam lucis orto sidere	I.	212v	525	in ded. eccl.
29.	Iam lucis orto sidere	I.	212v	115	... lectionum?
30.	Nunc Sancte nobis Spiritus	III.	213	414	
31.	Rector potens verax Deus	VI.	213	414	
32.	Rerum Deus tenax vigor	IX.	213	414	
33.	Lucis Creator optime	Dom. v.	213	155	

Sanctorale

	incipit	lit. funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
34.	Salve crux sancta	S. crux	<i>máj. 3.</i>	213v	152	
35.	Signum crucis	S. crux	<i>máj. 3.</i>	213v	402	
36.	Ut queant laxis	Joh. b. v.	<i>jún. 24.</i>	213v	72	
37.	Antra deserti	Joh. b. m.	<i>jún. 24.</i>	214	72	divisio
38.	O nimis felix	Joh. b. l.	<i>jún. 24.</i>	214	72	divisio
39.	Aurea luce	P. P.	<i>jún. 29.</i>	214	152	
40.	Assunt festa iubilea	Visit.	<i>júl. 2.</i>	214v	4	
41.	O Christi mater	Visit.		214v		dallam kitörölve
42.	En miranda prodigia	Visit.		215	4	
43.	Pange lingua Magdalena	Magd.	<i>júl. 22.</i>	215	56	
44.	Aestimavit ortulanum	Magd.	<i>júl. 22.</i>	215?	(56)	csak szöveg
45.	De stella sol oriturus	Anna	<i>júl. 26.</i>	215v	57	
46.	Praeclari patris Abrahae	Anna l.	<i>júl. 26.</i>	215v	127	
47.	O quam glorifica	Assumpt.	<i>aug. 15.</i>	215v	68	
48.	Magne pater Augustine	Aug.	<i>aug. 28.</i>	216		üres kot- tavalak
49.	Caeli cives applaudite	Aug. l.	<i>aug. 28.</i>	216		üres kot- tavalak
50.	Gaude visceribus	Nat. BMV	<i>szept. 8.</i>	216v	518	rubrika homályos

	incipit	lit. funkció	dátum	folio	Mon.	megj.
51.	Tibi Christe splendor Patris	Mich.	szept. 29.	216v	162	
52.	Christe sanctorum	Mich.	szept. 29.	216v	72	
53.	O summa fulget ecclesia	Hed.	okt. 16.	217	525	
54.	Laudemus votis	Hed. l.	okt. 16.	217	525	
55.	Iesu Salvator saeculi	Om. s.	nov. 1.	217	71	
56.	Christe Redemptor... conserva	Om. s. l.	nov. 1.	217v	71?	csak szöveg
57.	Hymnum Deo vox iocunda	Eliz.	nov. 19.	217v	56	
58.	Haec insignis	Eliz. m.	nov. 19.	218	56?	csak szöveg
59.	Tandem iuro destituta	Eliz. l.	nov. 19.	218	56?	csak szöveg
60.	O Dei sapientia	Praes. BMV v.	nov. 21.	218		
61.	Sancte parentes virginis	Praes. BMV m.	nov. 21.	218	57	
62.	Omnes fideles plaudite	Praes. BMV l.	nov. 21.	218v		
63.	Aeterni Patris ordine	Praes. BMV l.?		218v		
64.	Katherinae collaudemus	Kath.	nov. 25.	218v	56	
65.	Pange lingua... virginis	Kath. m.	nov. 25.	219	56?	csak szöveg
66.	Praesens dies expendatur	Kath. l.	nov. 25.	219	56?	csak szöveg

Commune

	incipit	lit. funkció	folio	Mon.	megj.
67.	Adnue Christe	ap.	219	152	
68.	Exsultet caelum	ap. m.	219v	127	
69.	Aeterna Christi munera	ap. l.	219v	127	
70.	Deus tuorum militum	mart.	219v	52	
71.	Martyr Dei qui unicum	mart. l.	220	115	
72.	Sanctorum meritis	pl. mart.	220	159	
73.	Rex gloriose martyrum	pl. mart.	220	158	
74.	Iste confessor	conf.	220v	160	
75.	Iesu Redemptor omnium	conf. l.	220v	115	
76.	Virginis proles	virg.	220v	107	
77.	Iesu corona virginum	virg.	221	115	
78.	Urbs beata Ierusalem		221	162	
79.	Angulare fundamentum		221	162	divisio
80.	Aeternae regi gloriae		221		dallam nélkül
81.	Lauda fidelis concio		221		dallam nélkül
82.	Quem terra pontus		221		dallam nélkül
83.	O gloriosa domina		221		dallam nélkül

ÖSSZEFOGLALÁS

A domonkosok és a német lovagrend himnáriumának vizsgálata zenetörténeti, liturgia-történeti, továbbá forráskutatással összefüggő tanulságokkal járt. A munka közben felvetődött kérdésekre részben fényt derített a megismert liturgikus és zenei anyag, annak rendeződése és viselkedése, másfelől viszont maradtak további kutatást igénylő, nyitott problémák is.

Rítusmeghatározó elemek a két himnáriumban

A repertoár és a dallamok európai összefüggésben való elhelyezése lehetővé tette a két tradíció identitásának megrajzolását. A domonkos himnárium legszembevetőbb jellemzője a sanctorale szövegrepertoárja – Szent Domonkos, Aquinói Szent Tamás, Ferreri Szent Vince és Veronai Péter vértanú anyagával. Ennek ellenére fontos hangsúlyozni, hogy a temporale önmagában is elég a meghatározáshoz. Olyan szövegeket és dallamokat tartalmaz ugyan, amelyek egész Európában ismertek, de ebben az összeállításban csakis a domonkosoknál szerepelnek. Külön ki kell emelni az 53. dallam és a *Veni Redemptor* szöveg egymáshoz rendelését, valamint az 56. dallam mintegy tíz szöveggel való kombinációját, mint a hagyomány sajátosságát. A források emellett tartalmaznak néhány ritka dallamot (187., 188., 190., 191., 192.), melyek közül a 188. és 192. talán rendi kompozíció. Végül a kvadrát notáció a felsoroltakkal együtt egy olyan konstellációt alkot, amely nem található máshol, és csak a domonkos himnáriumot jellemzi.

A német lovagrend temporaléja kétharmad részben megfelel a domonkosnak. Ugyanakkor több regionális jellegzetességgel is rendelkezik. Repertoárjában szerepelnek a domonkosban ismeretlen, népszerű német tételek, mint a *Rex Christe factor*, a *Festum nunc celebre*, ezek dallamai (12., 512.), és a trocheikus tetrameterhez használt 162. dallam. Szent Erzsébet tisztelete a domonkosokkal ellentétben már legkorábbi forrásaikból bizonyítható. Mindehhez gótikus notáció járul. A lovagrendi himnárium fő ismertetőjegye tehát, hogy egy lényegében domonkos temporale gótikus notációval jelenik meg.

Történeti, időrendi kérdések

A lovagrendi temporalének kétharmada, beleértve a *Veni Redemptor* dallamválasztását és az 56. dallam gyakori szerepeltetését, közös a domonkossal. Míg az egyezések igazolják, hogy a lovagrendi himnárium a domonkos átvétele, az eltérések rámutatnak az átvétel meghatározott idejére, mely után a két himnárium már külön utakon járt.

Az úrnapi anyagban tapasztalható különbség oka, hogy ez az ünnep később, a domonkos átvételt követően szilárdult meg. Az időbeli és lokális hatásoknak még inkább kitett sanctorale még kevésbé egyezik a két hagyományban. Vagyis a domonkos liturgia korai stádiumban végrehajtott adaptációja után a lovagrend már nem követte annak változásait, hanem önállóan alakította ki kalendáriumát.

A korai átvétel emléke lehet a lovagrend *Adnue Christe, Quod chorus vatum* és *O quam glorifica* himnusza, melyek a domonkosoknál csak a prehumbertinek tartott himnáriumban fordulnak elő. E három adat bizonyítja, hogy az általam vizsgált trieri himnáriumban az irodalom jogosan datálja 1255 előttre, a domonkos liturgia végleges normalizálását megelőző időre. Az aránylag kevés korai forrásban megőrzött domonkos liturgia tehát kellő körültekintéssel a lovagrendi források egész csoportjából tanulmányozható!

A dallamválasztás esetei

A himnusszövegek és -dallamok tradícióban belüli összepárosításának három fő formája van. 1. A dallam egy bizonyos szöveg „saját”-jaként jelenik meg. 2. Egy liturgikus időszakon belül a dallam több szöveget is magára vesz. 3. Nincs konkrét jelentése a dallamnak, több különböző ünnep szövegeivel szerepel. Mindez beleilleszkezik az általános európai gyakorlatba, vagy eltérhet attól. Végül a domonkos és a német lovagrendi himnáriumban is egyezhet és különbözhet e három jelenség.

A két himnáriumban összevetésekor sikerült néhány, csak egy szöveghez vagy liturgikus időszakhoz tartozó dallamot találni, amelyek a többi rítusban is „saját dallam”-ként viselkednek. Többségben vannak azok a dallamok, – akár egy, akár több jelentést képviselnek a két szerzetesrendben – amelyek használata a többi hagyományban is hasonló. Természetesen előfordul, hogy egy csupán egy-két szöveghez tartozó dallam variáltabb szerepet tölt be a többség gyakorlatában. A legritkább eset, mikor a két vizsgált himnáriumban több szöveghez rendelik a dallamot, mint ahogy az az általános hagyományból kimutatható.

A két himnáriumban különbségének a következő okai lehetnek. Az adott szöveg egyik hagyományban saját dallammal rendelkezik, a másikban csak az időszak „gyűjtő”-dallamát kapja meg. Ez magyarázható a szóban forgó időszaki dallam népszerűségével, de az egyszerűsítés szándékával is, hogy könnyebben énekelhető legyen a repertoár. A több, egymástól távoli ünnepen megjelenő dallamnak esetenként létezik egy megfelelője a másik himnáriumban, mely pontosan ugyanahhoz a két-három ünnephez tartozik. Ennek a technikának köze lehet a versforma különlegességéhez. Jelen dolgozat csak érintőlegesen foglalkozott a versforma és dallamválasztás összefüggésével, de

a megvizsgált anyag későbbi elemzésekor következetesebben körbe kell járni ezt a kérdést. A két rend közti különbség sokszor úgy jelenik meg, hogy az egyik egy általánosan elterjedt dallamot választ az adott szöveghez, míg a másik egy szűkebb kör hagyományához kapcsolódik. Végül, főleg a késői anyagra jellemző, hogy a két himnárius egymástól független rendi, regionális vagy lokális szokásokat követ.

A további feladatok

Egyelőre tisztázatlan: hogyan viszonyul a szerzetesrend környezetének gyakorlatához? A lovagrendben erősebbnek mutakozó külső befolyás vajon annak nyitottabb voltára utal a központosított, zárt domonkos renddel szemben? Részletesebb és több forrásra kiterjedő vizsgálatnak kell eldöntenie, milyen mértékben gyakorol hatást az egyházmegye az adott helyen működő domonkos, illetve német lovagrendi közösség úzusára. A repertoár és a dallamválasztás tanulmányozása mellett hasznos lenne a dallamvariánsok áttekintése, ezeken keresztül esetleges helyi párhuzamok meghatározása is.

A két rend kapcsolatáról természetesen újabb ismereteket hozna a többi műfaj összehasonlítása. A himnusz kutatásban továbblépve azonban fontos lenne egyéb szerzetesi és egyházmegyesi dallamhasználatok, valamint a köztük lévő összefüggések felderítése. Ha ez megtörténik, nem csak az egyes tradíciók ismertetőjegyeivel fog gyarapodni tudásunk, hanem a középkori egyszólamú éneknek a liturgikus gyakorlatban és a korabeli gondolkodásban betöltött funkciója, földrajzi-időbeli elterjedtsége, egyszóval valódi élete mutakozhat meg közelebbről.

BIBLIOGRÁFIA

- Apel, Willi 1958**
Arnold, Udo 1983
- Gregorian Chant*, Bloomington–London: Burns & Oates.
„Elisabeth und Georg als Pfarrpatrone in Deutschordensland Preussen”, in H. Liebing–U. Arnold (ed), *Elisabeth, der Deutsche Orden und Ihre Kirche: Festschrift zur 700 jährigen Wiederkehr der Weihe der Elisabethkirche (Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens)*, Marburg.
- Babits Mihály 1988**
- Amor Sanctus. Szent szeretet könyve. Középkori himnuszok latinul és magyarul*, ford. Babits Mihály, Budapest: Helikon. (1. ed. 1933.)
- Bárdos Lajos–Csomasz Tóth Kálmán 1977**
- „A magyar protestáns graduálok himnuszai”, in L. Vargyas (ed), *Népzene és zenetörténet III*, Budapest, 134–256, 276–277.
- Bernadó, Márius 1995**
- „The Hymns of the Intonarium Tolentanum (1515). Some peculiarities” in L. Dobszay (ed), *International Musicological Society Study Group CANTUS PLANUS. Papers read at the 6th Meeting Eger Hungary 1–2*, Budapest, Hungarian Academy of Sciences Institute for Musicology, 367–396.
- Bernt, G. 1983**
- „Ambrosius von Mailand »Hic est dies verus Dei«, Ein patristischer Paschahymnus”, in H. Becker, R. Kaczinski (ed), *Liturgie und Dichtung. Ein interdisziplinäres Kompendium*, St. Ottilien: Eos Verlag Erzabtei.
- Berry, Mary 2001**
- „Dominican friars”, in Stanley Sadie (ed), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, London: Macmillan Publishers Limited, 443–444.
- Björkvall, Gunilla–Haug, Andreas 2004**
- „Formauffassung und Formvermittlung: Verstechnische und versgeschichtliche Voraussetzungen der melodischen Analyse lateinischer Hymnen des Mittelalters”, in A. Haug–Ch. März–L. Welker (ed), *Monumenta Monodica Medii Aevi Subsidia Band IV*, Kassel, Basel, London, New York, Prag: Bärenreiter, 149–171.

- Blume, Clemens 1908** „Der »Cursus S. Benedicti Nursini«, und die liturgische Hymnen des 6.–9. Jahrhunderts”, in C. Blume–G. M. Dreves (ed), *Hymnologische Beiträge*, Dritter Band, Leipzig: O.R. Reisland, 5–106.
- Blume, Clemens 1971** *Kritischer Wegweiser durch Ulysse Chevaliers repertorium Hymnologicum*. Reprint, Hildesheim: Olms.
- Bonniwell, William R. 1945** *A History of the Dominican Liturgy*, New York, Joseph F. Wagner, Inc.
- Boockman, Hartmut 1981a** *Der Deutsche Orden. Zwölf Kapitel aus seiner Geschichte*, München: Verlag C. H. Beck.
- Boockman, Hartmut 1981b** *Sankt Elisabeth. Fürstin-Dienerin-Heilige. Aufsätze. Dokumentation. Katalog*, Sigmaringen.
- Boynton, Susan 1994** „Recent Research on Latin Hymns”, *Plainsong and Medieval Music* 3, 103–112.
- Boynton, Susan 2001** „Hymn. Monophonic Latin”, in Stanley Sadie (ed), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* 12, London: Macmillan Publishers Limited, 19–23.
- Brannon, Patrick 2000** „Medieval Ireland: music in cathedral, church and cloister”, *Early Music*, XXVIII/2, 193–202.
- Buckley, Ann 2000** „Music and musicians in medieval Irish society”, *Early Music*, XXVIII/2, 165–190.
- Bullogh, D. A.–Harting-Corrêa, Alice 1990** „Texts, Chant and the Imperial Chapel of Louis the Pious”, P. Goodman–R. Collins (ed), *Charlemagne's Heir: New Perspectives on the Reign of Louis the Pious (814–840)*, Oxford: Clarendon Press.
- Cantus planus** *Cantus planus. Gregorian chant data files*, <http://www.uni-regensburg.de>. Internetes adatbázis.

- CAO-ECE** Dobszay László (ed), *Corpus Antiphonarium Officii Ecclesiarum Centralis Europae, A Preliminary Report* (Dobszay L., Prószéky G.), Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1988. I/A *Salzburg, Temporale* (L. Dobszay), Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1990. II/A *Bamberg Temporale* (Czagány Zs.), Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1994. III/A *Prag Temporale* (Czagány Zs.), Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1996. III/B *Prag Sanctorale, Commune sanctorum* (Czagány Zs.), Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 2002. IV/A *Aquileia Temporale* (Gilányi G.–Kovács A.), Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 2003.
- Chevalier, Ulysse 1892–1921** *Repertorium hymnologicum. Cataloge des chants, hymnes, proses, séquences, tropes en usage dans l'Église latine depuis les origines jusqu'à nos jours* 1–3., 5., Louvain: Impr. Let'ever Polleneuis Ceuterick.
- Crocker, Richard–Hiley, David (ed) 1990** *New Oxford History of Music II. The Early Middle Ages to 1300*, Oxford: University Press.
- Cross, F. L. (ed) 1958** *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, Oxford: University Press.
- Csomó, Orsolya 2001** *A zágrábi székesegyház XVII–XVIII. századi processzionáléi*, DLA disszertáció, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest.
- Déri, Balázs 1996/97** „Szent Ambrus, a himnuszalkotó”, *Magyar Egyházzene*, IV/ 4, 443–462.
- Déri, Balázs 1998/99** „Prudentius és vízkereszt-i himnusza”, *Magyar Egyházzene*, VI/1, 33–62.
- Dirks, Angsar 1980–1983** „De evolutione liturgiae dominicanae”, *Archivum Fratrum Praedicatorum* 50–53.
- Dobszay László 1993** *A gregorián ének kézikönyve*, Budapest: Editio Musica.
- Dobszay László 1994/95** „A zsolozsma-himnuszokról (Kritikai megjegyzések a Bugnini-liturgiához–I.)”, *Magyar Egyházzene* II/1, 9–14.
- Dobszay László (ed) 2000** *Latin–magyar himnáríum*, Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei tanszéke és a Magyar Egyházzenei Társaság.
- Dobszay László 2001** *Jegyzetek a liturgiáról*, Budapest: Új Ember.

- Dobszay László 2003a** *Corpus Antiphonarum: Európai örökség és hazai alakítás*, Budapest: Balassi Kiadó.
- Dobszay László 2003b** „Legrégibb (és legszebb) karácsonyi énekünk”, *GONDOLKODÓ füzetek* 14, 1–7.
- Dobszay László 2003c** *The Bugnini-Liturgy and the Reform of the Reform*, Front Royal, VA: Catholic Church Music Associates.
- Dobszay László 2004** „The Liturgical Position of the Hymn in the Medieval Office”, in A. Haug–Ch. März–L. Welker (ed), *Monumenta Monodica Medii Aevi Subsidia* Band IV, Kassel, Basel, London, New York, Prag: Bärenreiter, 9–22.
- Dreves, Guido–Blume, Clemens 1909** Ein Jahrtausend lateinische Hymnendichtung, Leipzig: O. R. Reisland.
- Dreves, Guido–Blume, Clemens 1911–1922** *Analecta Hymnica medii Aevi*, Neu hrsg. C. Blume, H. Bannister, Leipzig: Reisland.
- Ebel, Basilius 1931** *Das älteste alemannische Hymnar mit Noten. Kodex 366 (472) Einsiedeln (12.Jh.)*, Gregorianischen Akademie zu Freiburg, Schweiz, P. Wagner (ed), Heft XVIII, Einsiedeln: Benziger & Co. A.–GH..
- Fellerer, Karl Gustav 1976** *Geschichte der katholischen Kirchenmusik*, Kassel, 1972.
- Forstreuter, Kurt 1960** „Die Gründung des Erzbistums Preussen 1245/46”, *Jahrbuch der Albertus-Universität zu Königsberg*, XI/7, Königsberg.
- Gaposchkin, M. Cecilia 2004** „Philip the Fair, the Dominicans, and the liturgical office for St Louis IX: new perspectives on Ludovicus Decus Regnantium”, *Plainsong and Medieval Music* XIII/1, 33–61.
- Gleeson, Philip 1972** „Dominican Liturgical Manuscripts from before 1254” *Archivum Fratrum Praedicatorum XLIV*.
- Gneuss, Helmut 1968** *Hymnar und Hymnen in englischen Mittelalter*, Tübingen: Max Niermayer Verlag.
- Gneuss, Gneuss 2004** „Zur Geschichte des Hymnars”, in A. Haug–Ch. März–L. Welker (ed), *Monumenta Monodica Medii Aevi Subsidia* Band IV, Kassel, Basel, London, New York, Prag: Bärenreiter, 63–86.

- Gorski, Karol 1980** „Das Kulmer Domkapitel in den Zeiten des Deutschen Ordens. Zur Bedeutung der Priester im Deutschen Orden”, in J. Fleckenstein–M. Hellmann (ed), *Die geistlichen Ritterorden Europas*, Sigmaringen: Jan Thorbecke Verlag, 329–337.
- Guitérrez, Carmen Julia 1995** „A Project of Edition of Medieval Monody in Spain: the Hymns” in László Dobszay (ed), *International Musicological Society Study Group CANTUS PLANUS. Papers read at the 6th Meeting Eger Hungary 1–2*, Budapest, Hungarian Academy of Sciences Institute for Musicology, 849–854.
- Guitérrez, Carmen Julia 2004** „The Hymnodic Tradition in Spain”, in A. Haug–Ch. März–L. Welker (ed), *Monumenta Monodica Medii Aevi Subsidia Band IV*, Kassel, Basel, London, New York, Prag: Bärenreiter, 216–243.
- Haggh, Barbara 1995** *Two Offices of St Elisabeth of Hungary „Gaudeat Hungaria and Letare Germania”*. Introduction and Edition, Ottawa, Canada: The Institute of Mediaeval Music.
- Harbinson, Denis 1971** „The Hymn »Ut queant laxis””, *Music and Letters*, LII, 55–58.
- Haug, Andreas 1995** „On the Relation between Latin Verse and Music during the Early Middle Ages” in László Dobszay (ed), *International Musicological Society Study Group CANTUS PLANUS. Papers read at the 6th Meeting Eger Hungary 1–2*, Budapest: Hungarian Academy of Sciences Institute for Musicology, 793–798.
- Häusling, A. 1983** „Ein alter hymnus und eine neue Frage. Kosmische Einbindung und gesellschaftliche Wirklichkeit im Weihnachtshymnus »Christe redemptor omnium””, in H. Becker, R. Kaczinski (ed), *Liturgie und Dichtung. Ein interdisziplinäres Kompendium*, St. Ottilien: Eos Verlag Erzabtei.
- Haydon, Glen 1967** Haydon, Glen: „Ave maris stella from Apt to Avignon”, in M. Ruhnke (ed), *Festschrift Bruno Stäblein*, Kassel: Bärenreiter, 79–91.

- Heinzer, Felix 2004** „Liturgischer Hymnus und monastische Reform–Zur Rekonstruktion des Hirsauer Hymnars“, in A. Haug–Ch. März–L. Welker (ed), *Monumenta Monodica Medii Aevi Subsidia* Band IV, Kassel, Basel, London, New York, Prag: Bärenreiter, 23–52.
- Hellmann, M. 1959** „Deutscher Orden“, in Josef Höfer–Karl Rahner (ed), *Lexikon für Theologie und Kirche*, Freiburg: Herder Verlag.
- Hiley, David 1993** *Western Plainchant – A Handbook*, Oxford: Clarendon Press.
- Hiley, David 2004** „Zur englischen Hymnenüberlieferung“, in A. Haug–Ch. März–L. Welker (ed), *Monumenta Monodica Medii Aevi Subsidia* Band IV, Kassel, Basel, London, New York, Prag: Bärenreiter, 199–214.
- Hughes, Anselm 1954** *Early Medieval Music up to 1300 (New Oxford History of Music II.)* London: Oxford University Press.
- Huglo, Michel 1980** „Gallican Rite, Music of the“ in Stanley Sadie (ed), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 8, London, 113.
- Huglo, Michel 2001** „Gallican Chant“ in Stanley Sadie (ed), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 8, London, Macmillan Publishers Limited.
- Hüschen, Heinrich 1954** „Dominikaner“ in Friedrich Blume (ed), *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Kassel–Basel: Bärenreiter Verlag, 644–652.
- Hüschen, Heinrich 1995** „Dominikaner“ in Ludwig Finscher (ed), *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Kassel...: Bärenreiter Verlag, 1335–1340.
- Julian, John 1957** *A Dictionary of Hymnology*, London, 1915, rev. New York: Dover.
- Keuffer, Max 1897** *Beschriebendes verzeichnis der Handschriften der Stadtbibliothek zu Trier. Viertes Heft: Liturgische Handschriften*, Trier.
- Kirsch, J. P. 2003** „Hedwig, Saint – Duchess of Silesia“, in K. Knight (ed), *The Catholic Encyclopedia* Online Edition, VII, 189a.
- Kowalewicz, Henryk–Morawski, Jerzy 1991** *Musica Medii Aevi VIII*, Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 390.

- Kroll, Josef 1968** *Die christliche Hymnodik bis zu Klemens von Alexandria* (sonderausgabe), Darmstadt: Wissenschaftliches Buchgesellschaft.
- La Trobe** *La Trobe University Homepage*
<http://www.lib.latrobe.edu.au/Audio-Visual/Stinson/Liturgy/Hymn.htm>. Internetes adatbázis.
- Lausberg, Heinrich 1976** *Der Hymnus „Ave maris stella”*, Opdalen: Westdeutscher Verlag.
- Lausberg, Heinrich 1979** *Der Hymnus „Veni Creator”*, Opdalen: Westdeutscher Verlag.
- Levy, Kenneth–Troelsgård, Christian 2001** „Byzantine chant” in Stanley Sadie (ed), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 4, London: Macmillan Publishers Limited, 734.
- LexMA** Lexikon des Mittelalters, CD-ROM-Ausgabe. Verlag J. B. Metzler 2000.
- Lipphardt, Walther 1967** „Das Hymnar der Metzger Kathedrale um 1200” in M. Ruhnke (ed), *Festschrift Bruno Stäblein*, Kassel, Bärenreiter Verlag, 160–177.
- Lipphardt, Walther 1980** „Mensurale Hymnenaufzeichnungen in einem Hymnar des 15. Jh. aus St. Peter Salzburg”, in *Ut mens concordet voci. Festschrift E. Cardine zum 75. Geburtstag*, St. Ottilien, 458–487.
- Manitius, Maximilianus 1889/90** *Beitrag zur Geschichte frühchristlicher Dichter im Mittelalter*, Wien: Tempsky.
- Manitius, Maximilianus 1911, 1923, 1931** *Geschichte der Lateinischen Literatur des Mittelalters*, München: Beck.
- Mearns, James 1970** *Early Latin Hymnaries. An index of hymns in hymnaries before 1100*. Hildesheim: Georg Olms.
- Merczel, György 2001** *A Batthányi könyvtár kottás forrásai*, Doktori (DLA) értekezés, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest.
- Mertens-Fonck, Paule 1960** *A glossary of the Vespasian Psalter and hymns*, Paris: Les belles Lettres.
- Mittler, Placidius 1965** *Melodieuntersuchung zu den dorischen Hymnen der lateinischen Liturgie im Mittelalter*, Siegburg: Franz Schmitt.

- Moberg, Carl-Allan 1947** *Die liturgischen Hymnen in Schweden (Beiträge zur Liturgie und Musikgeschichte des Mittelalters und der Neuzeit) I*, Kopenhagen–Uppsala: Einar Munksgaard.
- Moberg, Carl-Allan 1959** „Die Musik in Guido von Arezzos Solmizationshymne“, *Archiv für Musikwissenschaft* 16, 187–206.
- Moberg, Carl-Allan 1960** „Zur Melodiegeschichte des Pange-Lingua-Hymnus“ *Jahrbuch für Liturgik und Hymnologie* 5, 46–74.
- Moberg, Carl-Allan–
Nilsson, Ann-Marie 1991** *Die liturgischen Hymnen in Schweden II*, Uppsala: Almquist & Wiksell.
- Möller, Hartmut 2004** „Fragen zu Bruno Stäbleins zeitlich-stilistischer Schichtung der Mailänder Hymnenmelodien“, in A. Haug–Ch. März–L. Welker (ed), *Monumenta Monodica Medii Aevi Subsidia* Band IV, Kassel, Basel, London, New York, Prag: Bärenreiter, 113–129.
- NZS** *Énekes szolozsma az Esztergomi Breviárium alapján. Népszolozsmák*, Budapest: Szent Ágoston Liturgikus Megújulási Mozgalom, 1990.
- Ness, Arthur 1980** „Sources, MS II. 7 Western plainchant“, in Stanley Sadie (ed), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, London: Macmillan Publishers Limited, 629.
- Nieden, Hans-Jörg 1993** „»Deus Creator omnium«. Ein Hymnus des Ambrosius als Erfahrungswert“, *Musik und Kirche*, 250.
- Nilsson, Ann-Marie 1990** „A Hymn in Historie of Swedish Saints“ in László Dobszay (ed), *International Musicological Society Study Group CANTUS PLANUS. Papers read at the Third Meeting, Tihany Hungary 19–24 September 1988*, Budapest, 165–180.
- Nilsson, Ann-Marie 1991** *On Liturgical Hymn Melodies in Sweden during the Middle Ages*, Göteborg: Musikvetenskapliga institutionen.
- Nilsson, Ann-Marie 1992** „Adest dies leticie: studies on hymn melodies in medieval Sweden“ in Ann Buckley (ed), *Proceedings of the First British-Swedish Conference on Musicology, Medieval Studies 11–15 May 1988*, Stockholm, 67–85.
- Parsch, Piusz 1936** *Üdvösség éve. Az egyházi év liturgiájának magyarázata*, Budapest: Szociális Missziótársulat.

- Pósán, László 1996** *A Német Lovagrend története a 13. században*, Debrecen: University Press.
- Puskely, Mária 1998** *Kétezer év szerzetessége I–II*, Budapest: Dinasztia Kiadó.
- Radó, Polikárp 1945** *Répertoire hymnologique des manuscrits liturgiques dans les bibliothèques publiques de Hongrie*, Budapest: Stephaneum ny.
- Rajeczky, Benjamin 1956** *Melodiarium Hungariae medii aevi I. Hymni et sequentiae*, Budapest: Editio Musica.
- Rajeczky, Benjamin 1964** „Zu den Monumenta Monodica Medii Aevi” *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae* VI, fasc. 3–4, 271–275.
- Rajeczky, Benjamin 1967** „Über die Melodie Nr. 773 der Monumenta Monodica I.”, in M. Ruhnke (ed), *Festschrift Bruno Stäblein*, Kassel: Bärenreiter 191–194.
- Rajeczky, Benjamin 1982** *Melodiarium Hungariae medii aevi I. Hymni et sequentiae* Supplementband, Budapest: Editio Musica.
- Rajeczky, Benjamin (ed) 1988** *Magyarország zenetörténete I. Középkor*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Reese, Gustave 1940** *Music in the Middle Ages*, New York: WW Norton.
- Schlager, Karlheinz 1995** „Hexameter-Melodien” in László Dobszay (ed), *International Musicological Society Study Group CANTUS PLANUS. Papers read at the 6th Meeting Eger Hungary* 1–2, Budapest, 615–634.
- Schlager, Karlheinz 1996** „Hymnus III. Mittelalter” in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Sachteil 4, Kassel–Stuttgart: Bärenreiter, 479–490.
- Schmid, Bernhold 1998** „Super hymnum Ave maris stella. Aspekte einer Credo-Vertonung um 1600”, in L. Dobszay (ed) *International Musicological Society Study Group CANTUS PLANUS. Papers read at the 7th Meeting Sopron Hungary 1995*, Budapest, Hungarian Academy of Sciences Institute for Musicology, 505–517.
- Sík Sándor 1943** *Himnuszok könyve. A keresztény himnuszok költészet remekei latinul és magyarul*, ford. Sík Sándor, Budapest: Szent István Társulat.
- Stäblein, Bruno 1946** *Hymnenstudien*, Hab. Schr., Erlangen (ungedr.)

- Stäblein, Bruno 1950** „Zur Geschichte der Choralen Pange-lingua-Melodie” in F. Tack (ed), *Der kultische Gesang der abendländischen Kirche. Ein gregorianisches Werkheft aus Anlass des 75. Geburtstages von Dominicus Johner*, Köln: Verlag J.P. Bachem, 72–75.
- Stäblein, Bruno (ed) 1956** *Monumenta Monodica Medii Aevi, Bd. 1. Hymnen*, Kassel–Basel: Bärenreiter, 721.
- Stäblein, Bruno 1957s** „Fortunat” in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* t. IV, Kassel–Basel: Bärenreiter, 585.
- Stäblein, Bruno 1957b** „Hymnus, B. Der lateinische Hymnus” in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* t. 6, Kassel–Basel: Bärenreiter, 993–1018.
- Stäblein, Bruno 1984** „Eine Hymnusbildung als Vorlage einer provenzalischen Alba” in H. Brunner, K. Schlager (ed), *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Göttingen, 353–358.
- Steiner, Ruth 1980** „Hymn. 2: Monophonic latin”, in Stanley Sadie (ed), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 8, London: Macmillan Publishers Limited, 839–841.
- Stenzl, Jürg 1976** „Zur Überlieferung der Sittener Hymnars um 1300”, *Kirchenmusikalisches Jahrbuch* 60, 1976, 1–22.
- Szendrei Janka 1964** „Melodieordnung der Monumenta Monodica Medii Aevi”, *Studia Musicologica, Academiae Scientiarum Hungaricae* fasc 3–4, 277–298.
- Szendrei Janka 1981** *A magyar középkor hangjegyes forrásai*, Budapest: MTA Zenetudományi Intézet.
- Szendrei, Janka 1995** „»Új világosság jelenék’. Egy himnusz története”, *Zsol-tár* II/4, 6–8.
- Szendrei Janka 1996/97a** „A himnuszok dallamválasztása jellemző a liturgiákra”, *Magyar Egyházzene*, IV/3, 307–314.
- Szendrei Janka 1996/97b** „Az ambrozián himnáríum”, *Magyar Egyházzene*, IV/4, 463–474.
- Szendrei Janka 2000** *A himnusz*, Egyházzenei füzetek I/9. I. sorozat: tankönyvek, Budapest: A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyházzenei Tanszéke és a Magyar Egyházzenei Társaság.

- Szendrei Janka 2004** „Melodiewahl als Ausdruck liturgischer Identität”, in ed. A. Haug–Ch. März–L. Welker, *Monumenta Monodica Medii Aevi* Subsidia Band IV, Kassel, Basel, London, New York, Prag: Bärenreiter, 53–59.
- Szent Bernát** „Az új lovasság dicsérete”, *Az első és második keresztes háború korának forrásai*, Budapest: Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 1999.
- Szövérfy József 1964/65** *Die Annalen der Lateinischen Hymnendichtung. Ein Handbuch*, Berlin: Schmidt.
- Szövérfy József 1965** *A mirror of medieval culture. Saint Peter hymns of the middle ages*, New Haven, Copenhagen: Acad. Munksgaard.
- Szövérfy József 1971** *Iberian Hymnody. Survey and problems*, Wetteren, Belgium: Cultura Pr., Classical Folia.
- Szövérfy József 1973** „Hymnologische Streifzüge”, in Alf Önnelfors et al. (ed) *Literatur und Sprache im europäischen Mittelalter*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Szövérfy József 1975** *Peter Abelard's Hymnarius Paraclitensis*, Albany, New York, Brookline, Mass.: Classical Folia Editions.
- Szövérfy József 1976** *Hymns of the Holy Cross. An annotated edition with introduction*, Brookline–Leyden: Classical Folia Editions.
- Szövérfy József 1983a** *Psallat chorus caelestium. Religious lyrics of the Middle Ages. Hymnological studies and collected essays*, Berlin: Classical Folia Editions XII.
- Szövérfy 1983b** Szövérfy József: *Repertorium Hymnologicum Novum*, Berlin: Classical Folia Editions VIII, 1983.
- Szövérfy, József 1985a** *A concise history of medieval Latin hymnody. Religious lyrics between antiquity and humanism*, Leyden: Classical Folia Editions.
- Szövérfy József 1985b** *Marianische Motive der Hymnen. Ein Beitrag zur Geschichte der marianischen Lyrik im Mittelalter*, Leyden: Classical Folia Editions.
- Tomescu, Vasile 1991** *Muzica Românească în istoria culturii universale* Vol 1, Epoca Veche, evul mediu, București: Editura Muzicală.
- Várnagy Antal 1993** *Liturgika*, Abaliget: Lámpás Kiadó.

- Vicaire, M.-H. 1999** „Dominikus”, in Lexikon des Mittelalters, vol. III, Stuttgart, Weimar: Verlag J. B. Metzler, 1222.
- Wagner, Peter 1911–1921** *Einführung in die gregorianischen Melodien, Handbuch der Choralwissenschaft*. 1. Ursprung und Entwicklung der liturgischen Gesangsformen 2. Neumenkunde 3. Gregorianische Formenlehre, Leipzig: Breitkopf & Härtel.
- Walpole, Arthur 1922** *Early Latin Hymns*, Cambridge: University Press, 1922.
- Werner, Hans-Josef 1966** Werner, Hans-Josef: *Die Hymnen in der Choraltradition des Stiftes St. Kunibert zu Köln*, Köln: Arno Volk.